

UNIVERZITA KARLOVA

Filozofická fakulta

Ústav řeckých a latinských studií

Diplomová práce

Cecylia Linková

Implicitní a explicitní standard u zájmena *alius*

Implicit and Explicit Standard of the Pronoun *Alius*

Praha, 2025

Vedoucí práce: Mgr. Michal Ctibor, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Českých Budějovicích dne: 08. 08. 2025

Cecylia Linková

Poděkování

Děkuju v první řadě vedoucímu své práce Mgr. Michalu Ctiborovi, Ph.D. za rady, komentáře, konzultace, trpělivost v souvislosti s touto prací, a také za kvalitní výuku, podněty k zamyšlení i vstřícnost během celého studia. Dále děkuju přátelům kolem EKLu Aniče, Evě, Lucce, Ondrovi za možnost (nejen) lingvistických konzultací v kteroukoli hodinu a cenné rady, připomínky, nápady. A také moc děkuju Jakubu Kozákovi za zevrubnou, detailní revizi jazykové i obsahové složky celé práce, mnohé komentáře a připomínky a spoustu jeho volného času, který tomu všemu věnoval.

Klíčová slova

latinský jazyk, *alius*, implicitní standard, explicitní standard, srovnávací konstrukce, elipsa

Keywords

Latin language, *alius*, implicit standard, explicit standard, comparative construction, ellipsis

Abstrakt

Tato práce se zabývá vztahem latinského zájmena *alius* k jeho standardu, který může být vyjádřen explicitně nebo implicitně. Nejprve se zde nabízí přehled teoretických otázek s tímto tématem souvisejících: práce mapuje, jak *alius* definují slovníky, shrnuje charakteristiku srovnávacích konstrukcí v lingvistice obecně i konkrétně v latině, ukazuje na relevantní otázku týkající se případné eliptičnosti konstrukcí s implicitním standardem. Hlavní část práce obsahuje rozbor 221 výskytů *alius* a *aliter* a jejich standardu z korpusu desíti vybraných textů z období archaické a klasické latiny. Tyto výskyty a způsob vyjádření jejich standardu kategorizuje do menších celků, které sjednocuje chování jejich standardu, přehledně ilustruje prototypickým příkladem a upozorňuje na výjimečné případy, v příloze navíc nabízí přehlednou tabulku provedeného rozboru.

Abstract

The thesis investigates the relationship between the Latin pronoun *alius* and its standard of comparison, which may be expressed either explicitly or implicitly. It is opened with a concise overview of theoretical issues pertinent to the topic: it surveys lexicographic definitions of *alius*, summarizes the characteristics of comparative constructions in general linguistics as well as in Latin specifically, and addresses the relevant question of potential ellipsis in constructions involving an implicit standard. The core of the thesis presents an analysis of 221 instances of *alius* and *aliter* and their respective standards of comparison, drawn from a corpus of ten selected texts. These occurrences are systematically categorized into smaller groups unified by the behavior of their standard, clearly illustrates each with a prototypical example, highlights exceptional cases, and provides a summary table of the analysis in the appendix.

Obsah

Seznam použitých zkratk.....	7
Úvod	9
1 Alius v gramatických textech a ve slovnících	13
1.1 Alius v latinských pozdněantických gramatikách.....	13
1.1.1 Sémantika slova <i>alius</i>	13
1.1.2 Slovnědruhovému zařazení	14
1.2 Alius v moderních latinských gramatikách a slovnících.....	16
1.2.1 Slovníky	16
1.2.2 Gramatiky.....	18
2 Srovnávací konstrukce	20
2.1 Srovnávací konstrukce v moderní lingvistice.....	20
2.2 Srovnání v latině.....	21
2.2.1 Implicitní standard jako „elipsa“?	25
3 Korpus.....	29
4 Konstrukce s dvojnásobkem <i>alius</i>	32
4.1.1 Konstrukce typu <i>aliis aliud</i>	32
4.1.2 Konstrukce typu <i>alius et alius</i>	36
5 Alius a implicitní standard.....	40
5.1.1 Alius a jeho implicitní standard ve výčtech.....	41
5.1.2 Alius s implicitním standardem, který je dohledatelný v konkrétním slově téže výpovědi 42	
5.1.3 Alius s kataforickou deixí	45
5.1.4 Alius a mluvčí jako jeho implicitní standard	45
5.1.5 Standard vyvoditelný z širšího kontextu	46
5.1.6 Specifické případy.....	47
6 Explicitní standard	50
7 Aliter.....	52
Závěr	55
Seznam použité literatury	57
Přílohy.....	61
Příloha 1: Tabulka 2: Korpus výpovědí.....	61
Příloha 2: Tabulka 3: Rozbory výskytů.....	74

Seznam použitých zkratek

<i>A Latin Dictionary</i>	Short, Charles – Lewis, Charlton T. (1969): A latin dictionary. Rev., enl., and in great part rewritten. Oxford: Clarendon Press.
CAES. <i>Gall.</i>	Gaius Iulius CAESAR: <i>Commentarii belli Gallici</i>
CIC.	Marcus Tullius CICERO
<i>Catil.</i>	<i>In Catilinam</i>
<i>Mil.</i>	<i>Pro Milone</i>
<i>Rep.</i>	<i>De re publica</i>
CLEDON. <i>gramm.</i>	CLEDONIUS: <i>Ars grammatica (in Donati artes exstantes)</i>
DIOM. <i>gramm.</i>	DIOMEDES: <i>Ars grammatica</i>
DON. <i>gramm.</i>	Aelius DONATUS: <i>Ars grammatica</i>
FRG. Bob. <i>gramm.</i>	<i>Fragmenta et frustula nonnulla codicibus olim Bobiensibus servata, quae ad grammaticam pertinent</i>
CHAR. <i>gramm.</i>	Flavius Sosipater CHARISIUS grammaticus: <i>Artis grammaticae quae exstant</i>
LIV.	Titus LIVIUS Patavinus: <i>Ab urbe condita</i>
LVCR.	Titus LUCRETIUS Carus: <i>De rerum natura</i>
OV. <i>Met.</i>	Publius OVIDIUS Naso: <i>Metamorphoses</i>
<i>Oxford Latin Dictionary</i>	Glare, P. W. (ed.) (1968–1976): Oxford Latin Dictionary. Oxford: Oxford University Press.
PLAVT.	Titus Macc(i)us PLAVTUS
<i>Men.</i>	<i>Menaechmi</i>
<i>Pseud.</i>	<i>Pseudolus</i>
POMP. <i>gramm.</i>	POMPEIUS (Maurus): <i>Commentum artis Donati</i>
PRISC. <i>gramm.</i>	PRISCIANUS grammaticus: <i>Institutiones grammaticae</i>
PROB. <i>inst. gramm.</i>	Scripta PROBIANA: <i>Instituta artium</i>
SERV. <i>gramm.</i>	SERVIUS grammaticus: <i>Commentarius in artem Donati</i>
SSČ	Filipec, Josef – Daneš, František – Machač, Jaroslav – Mejstřík, Vladimír (eds.) (2006): Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost. Praha: Academia.

<i>SSJČ</i>	Havránek, Bohuslav (ed.) (1989): Slovník spisovného jazyka českého. Praha: Academia.
TAC. <i>Ann.</i>	(Publius) Cornelius TACITUS: <i>Annalium ab excessu divi Augusti libri XVI</i>
TER. <i>Hec.</i>	Publius TERENTIUS Afer: <i>Hecyra</i>
<i>TLL</i>	<i>Thesaurus Linguae Latinae</i> (dostupný z: https://www.degruyter.com/view/db/tll)

Úvod

Tato práce se zabývá výzkumem latinského zájmena *alius*, explicitní a implicitní podobou jeho standardu a tím, zda lze standard určit i v případech, kdy je ve větě implicitní.

Sémantika slova *alius* v sobě nese význam rozdílnosti. Rozdílnost se týká vždy přinejmenším dvou prvků, které jsou vzájemně srovnávány. Tak i *alius* (či stejně v případě českého adjektiva „jiný“) nese význam srovnání s jiným prvkem (něco je „jiné“ než ..., *aliud quam* ...). Tento „jiný prvek“, prvek, s nímž se srovnává, se nazývá „východisko srovnání“, jinak také „standard“.

Standard může být ve srovnávacích konstrukcích vyjádřený explicitně, nebo implicitně. Jak plyne z našeho výzkumu, také v případech, kdy je standard srovnávací konstrukce s *alius* implicitní, je stále možné dovést ho z kontextu a je možné implicitní variantu standardu převést do explicitní.

V teoretické rovině se zde pojednává o slovu *alius* v latinských gramatikách – pozdněantických i moderních. Zatímco české „jiný“ je podle slovníků vždy definováno jako adjektivum (popřípadě substantivizované adjektivum),¹ v latině jeho slovnědruhovému zařazení kolísá mezi adjektivy a zájmeny.

V latinské gramatice Harma Pinkstera je *alius* klasifikováno jako „determinátor“ (viz níže), další možné zařazení, o kterém lze uvažovat, je určení *alius* jako „modifikátoru“ nebo také jako „zájmena“, jak to činí latinské gramatiky (ovšem zejména z morfologických důvodů, viz níže). Pro potřeby této práce bylo potřeba zvolit si jedno zařazení *alius* a jednu jednotnou terminologii. Při hledání nejadekvátnějšího řešení v odborných literaturách jsme zjistili, že slovo *alius* i odpovídající lexémy v angličtině („other“ či „different“) a češtině („jiný“) nejsou dostatečně analyzovány, jejich syntaktické funkce nejsou náležitě zkoumány a obecně chybí literatura, která by je dostatečně popsala. Náplní a cílem této práce není morfologický a syntaktický rozbor *alius*, a tak nenabízí definitivní řešení těchto otázek.

V této práci se nakonec přikláníme k zařazení *alius* mezi zájmena. Hlavním důvodem pro toto rozhodnutí je, že *alius* má slabou deixi. *Alius* odkazuje ke všem jiným prvkům, než je ono samo, zároveň jsou tyto prvky konkrétní, téměř nikdy – jak uvidíme níže v rozbořech konkrétních případů – *alius* nese jen význam abstraktní jinakosti co do kvality prvků,

¹ *SSJČ* sv. „jiný“; *SSČ*, sv. „jiný“.

většinou je východiskem srovnání velmi konkrétní prvek s jasně charakterizovanými vlastnostmi. Z jiného úhlu pohledu proto, že má význam rozdílnosti, vyžaduje sémantické doplnění této rozdílnosti. Budeme se tedy užívat pojmů jako „zájmeno“, „deixe“, „odkazování“,² ačkoli si uvědomujeme, že se jedná o širší a nevyřešenou problematiku.³

Alius se tedy – podobně jako český výraz „jiný“ – vždy vztahuje k jednomu nebo více prvkům množiny bez prvku, který je vyjádřen ve standardu. Např. tedy ve větě „Petr je úplně jiný než Jan.“ máme množinu, která obsahuje dva členy: člen Petr a člen Jan (množina $M = \{\text{Petr}; \text{Jan}\}$). Zájmeno „jiný“ zde tedy odkazuje na všechny prvky mimo ten, který je standardem. Standard v této větě je „než Jan“, a tedy „jiný“ v tomto případě odkazuje na člen Petr.⁴

Po oddílech, které se zabývají samotným lexémem *alius*, se tato práce věnuje dalšímu teoretickému pozadí implicitního a explicitního standardu u zájmena *alius*. Zejména se stručně věnuje srovnávacím konstrukcím obecně a srovnávání v latině. Následně se zde tematizuje otázka, zda lze určit *alius* s implicitním standardem jako eliptickou konstrukci. Teprve po vstupní teoretické části následuje praktická část práce.

V praktické části práce se věnujeme výzkumu konkrétních výskytů *alius* v korpusu 10 textů od celkem 8 autorů (Cicerona, Tacita, Caesara, Terentia, Plauta, Lucretia, Ovidia, Livia; viz zde 4.1), a jejich standardu. Z korpusu jsme excerpovali veškeré výskyty *alius* a *aliter*. V přehledné tabulce jsme dále zaznamenávali data o nich: explicitnost/implicitnost standardu; spojku, kterou je případně explicitní standard uvozen; standard; větněčlenskou funkci standardu; gramatické kategorie standardu; gramatické kategorie *alius*; větněčlenskou funkci *alius*; co *alius* rozvíjí (pokud má platnost shodného přísudku); čím je *alius* případně dále rozvíjeno; zda *alius* odkazuje na standard anaforicky či kataforicky (či exoforicky a jinak); další charakteristiky. Do tabulky jsme také pro zajímavost zapisovali, čím je *alius* přeloženo do češtiny, český překlad (pokud existuje) daného díla. (Viz níže Přílohy.)

² Které nelze zaměňovat s „ukazováním“!

³ Za ujištění, že termíny „deixe“ a „odkazovat“ v kontextu českého „jiný“ jsou adekvátní děkuji bohemistům Mgr. Haně Dufkové, Ph.D. a PhDr. Ondřeji Dufkovi, Ph.D. Na základě podobné syntaxe českého „jiný“ a latinského *alius* aplikujeme tuto terminologii také na *alius*.

⁴ Terminologii teorie množin (angl. „Set Theory“) lze zájmeno „jiný“, „other“ či *alius* definovat jako „doplněk množiny“ (angl. „Set Complement“). Doplněk množiny označuje množinu všech prvků kromě daného prvku / podmnožiny prvků. Zápis naší příkladové věty by tedy vypadal následovně: $M \setminus \{\text{Jan}\}$. Viz např. Coppock – Champollion (2024: 65): „We can also talk about SUBTRACTING one set from another. The DIFFERENCE of A and B, written $A - B$ or $A \setminus B$, is the set of all things that are in A but not in B.“

Následně jsme výskyty kategorizovali do různých skupin a v této práci nabízíme podrobnější typologizaci *alius* ve srovnávacích konstrukcích na základě charakteristik standardu, vztahu *alius* ke standardu apod. Dělíme tedy všechny výskyty *alius* z našeho korpusu do skupin, z každé skupiny uvádíme vždy alespoň jeden prototypický případ *alius* a jeho standardu a podrobně ho rozebíráme. Nakonec připojujeme pro srovnání velmi stručný rozbor příslovce *aliter*, které je odvozeno od *alius*, je také součástí srovnávacích konstrukcí a v mnohém je podobné *alius*.

Výzkum potvrdil funkčnost vydělování různých funkcí a významů *alius*, jak je uvádějí slovníky. Stejně jako autoři slovníkových hesel jsme dospěli k zásadnímu dělení výskytů s *alius* na ty, které obsahují konstrukci dvou *alius* v různých pádech, na ty, které obsahují dvě *alius* ve stejných pádech, a na ostatní případy. Pokud v práci tedy mluvíme o konkrétních „výskytech“ *alius*, počítáme konstrukci dvou *alius* v různých tvarech v jedné výpovědi jako jeden výskyt, konstrukci dvou *alius* ve stejné výpovědi jako jeden výskyt a všechna ostatní samostatná *alius* vždy jako jeden výskyt, a to i v případě, že je jich více v jedné větě, ale nejsou spojeny v jednu samostatnou konstrukci (viz níže).

V rámci těchto tří hlavních kategorií vět s *alius* vydělujeme jejich dílčí podtypy na základě syntakticko-sémantických kritérií. Vycházíme zejména z těch sémantických a syntaktických vlastností *alius*, které jsou popsány v gramatikách a slovnících, ale také danou typologií vytváříme na základě opakujících se vlastností zájmena *alius* a jeho standardu v korpusu, z něhož zde vycházíme (viz níže 4.1).

V kategorii konstrukcí s dvojitým *alius* vydělujeme dva typy: první obsahuje případy, kdy je každé *alius* v jiném pádu, jako např. *obstabatque aliis aliud* (Ov. Met. I.18)⁵ nebo *Foedera alia aliis legibus, ceterum eodem modo omnia fiunt* (Liv. I.24)⁶ Do druhého typu řadíme ty výskyty těchto konstrukcí, v nichž jsou obě *alius* ve stejném pádu, např. *quia non alio facinore clari homines, alio obscuri necantur* (Cic. Mil. 17).⁷

Kategorii *alius* s implicitním standardem dále členíme na 5 základních typů. V prvním jsou obsaženy věty, ve kterých je *alius* součástí výčtu. Ve druhém věty s *alius*, jehož standard

⁵ Tj. „všechno si překážkou bylo“ Všechny zde citované české překlady Ovidiových *Metamorphoses* jsou převzaty z P. Ovidius Naso (1974): *Proměny*. Přel. I. Bureš. Praha: Svoboda, edice Antická knihovna.

⁶ Tj. „Jiné smlouvy se dějí za jiných podmínek, ale všechny tímž způsobem.“ Všechny zde citované české překlady Liviova *Ab urbe condita* jsou převzaty z T. LIVIUS (1971): *Dějiny*. Praha: Svoboda, edice Antická knihovna.

⁷ Tj. „Protože je to stále týž čin, když je zabit slavný člověk, jako když je zabit neznámý.“ Všechny zde citované české překlady Ciceronova *Pro Milone* jsou převzaty z M. Tullius Cicero (1974): *Obhajoba Milona*. In *Tribuni výmluvnosti: výbor ze starověkých řečníků*. Praha: Odeon, s. 215–255.

lze určit jako jedno slovo, které je navíc explicitně obsaženo ve stejné větě jako *alius* a toto slovo předchází v textu před *alius*. Jde tedy o typ, kdy je *alius* anaforické. Třetí typ obsahuje věty, v nichž lze implicitní standard *alius* odvodit až z textu následujícího po *alius*, tedy věty, v nichž je *alius* kataforické. Čtvrtý typ této kategorie soustřeďuje takové výskyty *alius*, ve kterých je implicitním standardem *alius* mluvčí (tedy *ego* nebo *nos*). Poslední z typů této kategorie se věnuje těm *alius*, jimž lze implicitní standard určit pouze z širšího kontextu děje či scény a pro jeho správné určení nelze vycházet pouze z informací dané větě. Nakonec zde tematizujeme specifické případy *alius*.

Po kategorii *alius* s implicitním standardem se zde věnujeme kategorii *alius* s explicitním standardem. Po ní se stručně věnujeme výzkumu *aliter* a jeho standardu.

Dělíme tedy všechny výskyty *alius* z našeho korpusu do skupin, z každé skupiny uvádíme vždy alespoň jeden prototypický případ *alius* a jeho standardu a podrobně ho rozebíráme.

Tento výzkum do značné míry navazuje na metodologii a východiska podobného výzkumu, který prováděl M. Ctibor a který se věnoval komparativům v latině a vyjadřování jejich explicitního/implicitního standardu.⁸ Komparativy adjektiv a *alius* či *aliter* mají v latině společné to, že nesou význam nějakého srovnání a že toto jejich srovnání (jejich standard) může být vyjádřeno explicitně nebo implicitně. Ctiborův článek se zabývá zejména případy komparativů s implicitním standardem a jejich vztahu k tzv. „absolutním komparativům“. Tato práce se orientuje na *alius* a jeho chování v textech obecně.

⁸ Ctibor (2021).

1 *Alius* v gramatických textech a ve slovnících

Tato kapitola stručně informuje o slovu *alius*, jak jej charakterizují slovníky a gramatiky, a to pozdněantické i současné. Především budeme sledovat, zda obsahují informace o srovnávání po *alius* a standardu tohoto srovnávání.

1.1 *Alius* v latinských pozdněantických gramatikách

Postupovat budeme chronologicky, a tedy v první řadě popisujeme, jak *alius* a jeho sémantiku a syntaktické vlastnosti charakterizují pozdněantičtí latinští gramatici 3.–6. stol. po Kr. Jejich práce nenabízejí samostatnou ucelenou pasáž, která by se zabývala slovem *alius*. Přesto v nich lze dohledat části textu, které *alius* nějak charakterizují. Tyto poznatky zde pro úplnost stručně shrneme, nejsou však příliš obsáhlé. Pro potřeby této práce jsme prošli veškeré pasáže latinských pozdněantických gramatiků, zařazené do *Bibliotheca Teubneriana Latina II*, které jakkoli charakterizují či rozebírají lexém *alius*.

Informace, které pozdněantické latinské gramatiky obsahují, lze dělit na ty, které se týkají sémantiky, následně pasáže popisující větněčlenskou klasifikaci a také morfologii slova *alius*. Ta je v těchto gramatikách spojována s větněčlenskou platností *alius* a která není předmětem této práce.

1.1.1 Sémantika slova *alius*

Pozdněantické latinské gramatiky obecně neupřesňují významovou rovinu slov. Slovo *alius* není v tomto výjimkou. K sémantice slova *alius* se nám podařilo dohledat jednu zběžnou poznámku. Ta se primárně týká syntaxe a stylistiky, myslíme si ale, že zní jde také vyčíst náznaky, jak autor vnímá také význam *alius*.

Jmenovitě Priscianus zmiňuje *alius* v kontextu kontrastivního vymezení jednoho prvku / podmnožiny prvků z množiny prvků: *‚Prior‘ et ‚primus‘ quaeritur an sit comparativus et superlativus: et dicunt quidam, quod, cum ordinis sunt, differentiam numeri significant; sicut enim ‚alter‘ de duobus et ‚alius‘ de multis dicitur, [sic] ‚prior‘ de duobus [et] ‚primus‘ de multis*

dici solet.⁹ *Alius* by tak mělo být ve stejném vztahu k *multi* jako *alter* k *duo* apod., *alius* má být jedním z členů množiny *multi*.¹⁰

1.1.2 Slovnědruhov \acute{e} zařazení

Slovnědruhov \acute{e} zařazení výrazu *alius* se v uvedených gramatikách opírá jednak o jeho morfolo \acute{g} ickou analýzu, jednak o argument týkající se členů. Tento druhý argument je však, jak je dále ukázáno, použit nesprávně: vychází z neadekvátní adaptace řeckých gramatik na latinu, gramatické struktury v řečtině platné, nebyly upraveny podle latinského gramatického systému.

Slovnědruhov \acute{e} zařazení *alius* v pozdněanických latinských gramatikách osciluje mezi adjektivy a zájmeny. Slovníkový tvar *alius*, *-a*, *-um* má stejné paradigma, jaké mají přídavná jména 1. a 2. deklinace. Gramatikové však upozorňují, že *alius* má v některých pádech zájmenné pádové koncovky. Vycházíme zde z těch gramatik, které jsou zařazeny do Keilovy edice,¹¹ z nichž zájmeno *alius* blíže určují Priscianus, Donatus, Charisius, Diomedes, Servius Grammaticus, Pompeius Maurus, Cle \acute{d} onius, Pseudo-Valerius, Anonymus Bobiensis a Virgilius Maro-grammaticus.

Priscianus řadí *alius* mezi přídavná jména (zde *nomina*), která ale podle něj mají zájmenné skloňování, a to ve 2. a 3. pádu singuláru (*alius*; *ali(i)*).¹² Podobně se vyjadřuje také Pseudo-Valerius.¹³ Bobientovy fragmenty o jménech a zájmenech jen stručně shrnují, že *alius*

⁹ PRISC. *gramm.* II,3,17: „Je otázkou, zda jsou *prior* („předchozí“/„první“) a *primus* („první“) komparativ a superlativ [téhož slova]: někteří tvrdí, že nesou význam rozdílných číslovek, když jsou řadové; podobně jako se říkává *alter* („druhý“) ze *duobus* („dvou“) a *alius* („jiný“) z *multis* („mnoha“), tak se také říkává *prior* („první“) ze *duobus* („dvou“) a *primus* („první“) z *multis* („mnoha“).“

¹⁰ V české jazykovědné terminologii bychom zde mohli číst pojem „vymezovací zájmeno“ (*limitativum*). Viz CzechEncy, sv. „vymezovací zájmeno“.

¹¹ Grammatici latini, ed. Keil, Heinrich. Lipsiae: in aedibus B.G. Teubneri, 1874.

¹² PRISC. *gramm.* II,3,35: *inveniuntur tamen nomina mobilia, quae quia declinationem pronominum habent, inter pronomina quidam posuerunt, ut quis quae quod cui cui, unus una unum unius uni, ullus ulla ullum ullius ulli, nullus nulla nullum nullius nulli, solus sola solum solius soli, totus tota totum totius toti, alius alia alius alius alii, uter utra utrum utrius utri, alter altera alterum alterius alteri*. Také PRISC. *gramm.* III 13,2: *nam et pronomina multa declinationem nominum sequuntur, ut omnia derivativa: ,meus, tuus, suus, noster, vester, nostras, vestras‘, et rursus nomina declinationem pronominum, ut ,unus, unius, uni; solus, solius, soli; totus, totius, toti; ullus, ullius, ulli; nullus, nullius, nulli; alius, alius, alii‘, cui genetivus, quia per est syllabis nominativo, producit semper paenultimam, cum ,alterius‘ contra, quia duabus vincit syllabis nominativo suum, semper corripit paenultimam, ,alter, alterius, alteri‘.*

¹³ PROB. *inst. gramm.* IV 84,23: *sane in hac supra dicta forma hoc monemus, quod hoc unum nomen tantum, id est talia, quam maxime propter structuras genetivo et dativo casu numeri singularis sic anomale confirmatum sit declinari, hoc est huius alius, huic alii; at vero per ceteros casus ad sonum miseriae debeat declinari*. A téměř totožně *inst. gramm.* IV 105, 23 a *inst. gramm.* IV 112, 28.

patří mezi ta (přídavná) jména, která se podobají zájmenům,¹⁴ a že jeho genitiv a dativ singuláru feminina a neutra vypadají stejně jako tyto pády v maskulinu, tedy *alius*, *ali(i)*.¹⁵

Na podobě 2. a 3. pádu singuláru od *alius* se však neshodují všechny gramatiky. Některé upřesňují, že rozdíl mezi nominativem a genitivem maskulina viděli jejich předchůdci (*antiqui*) v prodloužení penultimové slabiky, nominativ by měl tedy mít podobu *alius*, genitiv *alīus*.¹⁶ Jiné uvádějí pravidelné adjektivní skloňování *alius*.¹⁷

Ve zmíněných gramatikách není shoda na tom, která varianta skloňování je starší. Priscianus, Charisius¹⁸ uvádějí, že u svých předchůdců (*apud veteres*) nacházejí také adjektivní genitiv a dativ (*alii*, *alio* / *aliae*, *aliae*).

Priscianus,¹⁹ Servius Grammaticus²⁰ a Pompeius Maurus²¹ se odvolávají na autoritu Proba a jeho gramatiky, ve které měl autor vyjmenovat 21 slov patřících do kategorie zájmen. *Alius* mezi ně ovšem nepatří, což dle Prisciana i Pompeia Maura jasně indikuje, že *alius* je přídavné jméno. Příslušnou Probovu pasáž se mi však nepodařilo nalézt.

Latinské pozdněantické gramatiky z velké části vycházejí z gramatik řeckých a často nekriticky přebírají gramatické kategorie řečtiny a aplikují je na latinu, ačkoli se latinská gramatika od řecké liší. Doklad takové návaznosti na řecké gramatiky se objevuje i v pasážích k *alius* v Donatově *Ars grammatica*²² a Cledoniově *Ars grammatica*.²³ Oba tyto spisy totiž uvádějí jako jeden z prvků, který pomůže jednoznačně odlišit adjektiva od zájmen, členy. Ty se podle nich pojí se jmény (tedy v tomto případě adjektivy), zatímco se zájmeny se nepojí. Proto by podle nich mělo být slovo *alius* zařazeno mezi zájmena, protože se neváže s žádným členem. Tento zdánlivě jednoznačný distinktivní prvek v kategorizaci latinských slov však není platný,

¹⁴ FRG. *Bob. gramm.* I,566,1: *Nomina similia pronomibus alius, ullus, nullus, unus, totus, alter, alteruter, uter, uterque, neuter.*

¹⁵ FRG. *Bob. gramm.* I,566,2: *horum feminina ac neutra genitivum ac dativum casus singulares eosdem habent, quos masculina, similiter ut pronomina, unde etiam similia his putantur: alia, alius, alii; ulla, ullius, ulli; nulla, nullius, nulli; una, unius, uni; tota, totius, toti; altera, alterius, alteri; alterutra, alterutrus, alterutri; utra, utrius, utri; utraque, utriusque, utriusque; neutra, neutrius, neutri; similiter aliud, alius, alii; ullum, ullius, ulli [...].*

¹⁶ Viz PRISC. *gramm.* III 13,2 ; CHAR. *gramm.* 203,13; DIOM. *gramm.* I 333,27); FRG. *Bob. gramm.* I,561,11. Text Charisia, Diomeda i Bobiensův popisuje tento fakt doslova totožně, a tedy nejspíš museli vycházet ze stejné předlohy.

¹⁷ DIOM. *gramm.* I 333,1.

¹⁸ PRISC. *gramm.* II 3,17; II 6,7; II 6,22.; II 6,17. CHAR. *gramm.* 202,4; Jinde (CHAR. *gramm.* 208,18) však Charisius uvádí zájmené i adjektivní skloňování rovnocenně vedle sebe.

¹⁹ PRISC. *gramm.* II 6,11.

²⁰ SERV. *gramm.* IV 436,28.

²¹ POMP. *gramm.* V 211,2.

²² DON. *gramm.* 381,9 – cap. 11 (de pronomine): *neuter, uter, unus, [omnis], alter, alius, ullus, ambo uterque sunt qui nomina, sunt qui pronomina existiment, ideo quod articulis in declinatione non indigent.*

²³ CLEDON. *gramm.* V 53,25: *unde magis nomina dicenda sunt, quia iunguntur his articuli, sicut omnibus nominibus et rite declinantur, id est neuter, uter, omnis, alter, alius, ambo uterque.*

protože latina, na rozdíl od řečtiny, členy nemá. (Dokonce v řečtině nacházíme příklady, které s takovým odlišením mezi adjektivy a zájmeny zcela nekorespondují, jako např. *ὁ αὐτός*, „tentýž“, což je zájmeno, které má člen.)

Také Priscianus ve svých *Institutiones grammaticae* podpírá své argumenty autoritou řeckých gramatiků (*omnes Graecorum doctissimi haec nomina esse comprobant*),²⁴ napíše zde však konkrétní tvrzení, která by přebíral z řeckých gramatik.

1.2 *Alius* v moderních latinských gramatikách a slovnících

V této části se zaměříme na způsob, jakým je lexém *alius* vykládán v současných latinských gramatikách a slovnících. Naším cílem bude posoudit, zda se tyto interpretace podstatně liší od pojetí v pozdněantických pramenech, nebo zda se vývoj v oblasti zkoumání tohoto výrazu příliš nevyvíjel.

1.2.1 Slovníky

Přístup největších a nejkomplexnějších latinských slovníků *TLL* a *Oxford Latin Dictionary* se v slovnědruhovém klasifikaci *alius* trochu liší. Zatímco oxfordský slovník se pokouší rozlišit *alius* v adjektivní platnosti od *alius* v platnosti zájmené a vytváří samostatná hnízda pro *alius* adjektivní²⁵ a *alius* zájmené,²⁶ *TLL* se definitivně nepřiklání k jedné konkrétní z těchto dvou variant slovnědruhového zařazení ani je přehledně neodděluje do dvou hnízd, jak to má *Oxford Latin Dictionary*. Cituje sice výroky antických gramatik o tom, ke kterému slovnímu druhu běžně *alius* řadí ony, sám se k jednomu řešení však explicitně nepřiklání. V jediném heslu obsáhne obě tyto slovnědruhové platnosti.

Oba slovníky uvádějí ty výskyty tvarů slova *alius* dochované v antických latinských textech, které mají pádové koncovky odlišné od koncovek (adjektivního) deklinačního typu první a druhé deklinace (a tedy zdá se implicitně počítají s adjektivním skloňováním *alius* jako s nepříznačným). Mezi nimi jde také o případy zájmeného skloňování *alius*, o kterém se zmiňují pozdněantičtí gramatici (viz výše 2.1.1). *Thesaurus* jen cituje příslušné pasáže

²⁴ PRISC. *gramm.* II 6,11.

²⁵ *Oxford Latin Dictionary*, s.v. *alius*¹.

²⁶ *Oxford Latin Dictionary*, s.v. *alius*².

pozdněantických gramatik, *Oxford Latin Dictionary* čerpá příklady „nepravidelného“ skloňování.

Oxford Latin Dictionary uvádí konkrétně u adjektivního *alius* formu *alīus* pro genitiv singuláru, ovšem jen maskulina a feminina, zatímco pozdněantičtí gramatici jej uvádějí také u neuter. Dále ještě jmenuje koncovku *-ī* v dativu singuláru, ve tvaru *alī* u maskulina nebo *alī* v dativu maskulina a neutra, ovšem nikoli feminina. Nad rámec gramatik zmiňovaných výše v 2.1.1 uvádí *Oxford Latin Dictionary*, že jako genitiv singuláru slova *alius* se občas v textech používá tvar *alterius*. U zájmeného *alius* pak znovu uvádí tvary *alii* a *ali* pro dativ singuláru, tentokrát bez upřesnění, u kterého rodu se takový tvar objevuje.

V sémantice slova *alius* se oba slovníky víceméně shodují. Jako primární oba jmenují význam nějaké odlišnosti,²⁷ a to v kvalitě, identitě či kvantitě, nebo také vymezení jedné („jiné“) části vůči ostatním částem na základě některé jejich vlastnosti.

Jako odlišné použití slova *alius* se specifickým významem uvádějí oba spisy případy, kdy se ve větě vyskytuje slovo *alius* dvakrát nebo vícekrát. Jiný význam navíc *alius* podle nich nese, pokud je ve větě dvakrát (či vícekrát) v tomtéž tvaru (jako např. *in alio atque alio genere praeverbis mutatis additis atque commutatis aliud atque aliud fit*).²⁸ V takových případech, kdy je ve výpovědi dvakrát *alius* ve stejném pádu, mají nést obě *alius* podle slovníků význam členů jedné skupiny.

V trochu jiném významu je *alius* použito, když je ve větě dvakrát (či vícekrát), ale pokaždé v jiném tvaru (např. *quaerunt litterae hae sibi liberos: / alia aliam scandit*).²⁹ V takových případech má *alius* vyjadřovat spojení, ale také obměnu a distribuci.³⁰

Jako ještě odlišný případ je zde uváděno použití *alius* v řadě výčtu více prvků (např. *unus – alius* nebo *unus – alius – tertius* apod.).

Thesaurus vyčleňuje jako samostatnou skupinu ty případy, kdy je *alius* použito v srovnávací konstrukci. Prvek, se kterým je *alius* srovnáván, může být podle *Thesauru*

²⁷ *TLL: synonymum synonymo opponitur vel genus speciei a similiter pronomina personalia vel demonstrativa opponuntur.*

²⁸ *TLL*, s. 1640.

²⁹ *PLAVT. Pseud. 23–24*: „Ta písmena by ráda měla mladé! / To není náhodou, že lezou na sebe.“ Český překlad dle převzaté z T. Maccius *PLAVTUS* (1946): *Pseudolus*. Přel. V. Šrámek. Kladno: Nakladatelství J. Šnajdr.

³⁰ *TLL*, s. 1643.

uvozený spojkami *ac*, *atque*, *et* (nebo asyndetem³¹), *quam*, *nisi* či předložkami *praeter* a *ab*, nebo je tento prvek v ablativu (tzv. „srovnávacím“).

1.2.2 Gramatiky

Pinksterova *The Oxford Latin Syntax*, tedy nejobsáhlejší moderní gramatika latinské syntaxe, jednoznačně řadí *alius* mezi tzv. „identifikátory“ (angl. „identifiers“),³² tj. „prostředky sloužící k vyjádření totožnosti“.³³ Příklad, kdy jsou ve větě dva výskyty (nebo více) slova *alius* v témže tvaru klasifikuje jako konstrukci, která synonymní k předložkové vazbě s *inter*, tedy jako konstrukci, která vyjadřuje vzájemnost.³⁴

Podle Pinkstera bývají *alius* a *alter* často určovány jako „neurčitá zájmena“.³⁵ Neuvádí, do které kategorie slovního druhu sám *alius* řadí, ale v pasáži, kde pojednává o slovu *aliter*, uvádí, že se taková příslovce tvoří od adjektiv či adjektivních slov, a tedy zde poukazuje na adjektivní povahu *alius*.³⁶

Podle této gramatiky identifikátory často mívají ve větě funkci jmenné části přísudku (např. *idem* a další). Výjimkou jsou ale právě *alius* nebo také *ceteri* či *reliqui*. *Alius* podle Pinkstera totiž jmennou částí přísudku nebývá. Leda v případech, kdy nese význam „odlišný, rozdílný“ („different“). Tehdy nemá mít funkci identifikátoru, a tak může plnit funkci tohoto větného členu.³⁷

Alius se podle Pinkstera také někdy může pojit s „deskriptivními“ adjektivy. V takových větách plní *alius* funkci determinačního výrazu, který rozvíjí toto deskriptivní adjektivum.³⁸ V dalších kontextech pak identifikátory mohou být substantivizovány, a mohou tak být hlavou jmenné fráze.³⁹ Pinksterova gramatika tedy oproti gramatikám pozdněantickým věnuje velkou pozornost sémantice slova *alius* v různých kontextech a tvarech.

V našem korpusu se také nacházejí výskyty *alius* s koncovkami jinými než podle adjektiv 1. a 2. deklinaci nebo mají jinou morfologickou zvláštnost, a to v následujících případech. Za

³¹ Takový případ jsme v našem korpusu nenalezli.

³² Pinkster (2015: 49; 771). Tato klasifikace je podle nás problematická, v této práci však není prostor na její kritickou analýzu a přehodnocení.

³³ CzechEncy sv. „vlastní identifikátor“.

³⁴ Pinkster (2015: 276).

³⁵ Pinkster (2015: 981).

³⁶ Pinkster (2015: 785).

³⁷ Pinkster (2015: 771).

³⁸ Pinkster (2015: 947).

³⁹ Pinkster (2015: 946).

prvé se v korpusu vyskytují tvary *alit*,⁴⁰ *alid*⁴¹ pro klasické *aliud*. Tyto případy se netýkají pádových koncovek, následující dva ano: v našem korpusu jsou dva výskyty *alius* se zájmenou koncovkou ve 3. pádu singuláru, tedy ve tvaru *alii*.⁴²

⁴⁰ LVCR. 263.

⁴¹ LVCR. 407.

⁴² LIV. I.56. a TAC. *Ann.* I.55.

2 Srovnávací konstrukce

Alius nese význam nějaké rozdílnosti, odlišnosti, jinakosti (jak bylo řečeno výše, viz zde 2.1.2), má v sobě tedy význam srovnání a bývá součástí srovnávacích konstrukcí. V této kapitole proto stručně shrneme informace primárně o srovnávání v latině, také ale zběžně zmíníme, jak srovnávání popisuje moderní lingvistika. Především jsme chtěli ověřit, zda se v moderní jazykovědě moderních jazyků tematizuje a zkoumá otázka standardu ve srovnávacích konstrukcích a také zda se v ní počítá se srovnávací sémantikou slova „jiný“. Protože to však není hlavním tématem této práce, nabízíme jen stručný přehled textů, v nichž bychom tyto informace očekávali. Využívali jsme tedy texty o češtině a angličtině, v nich jsme hledali pasáže o srovnávání a o slovu „jiný“, popř. „other“ a „different“.

V české lingvistice se s pojmem „standard“ příliš neoperuje, významově nejbliže je mu termín „přísluvečné určení zřetelově srovnávací“ (dále jen PÚZS), který označuje entitu, které se daná „jinakost“ týká. „Standard“ i PÚZS označují „východisko srovnání“.⁴³ Nejde však o zcela totožné pojmy, neboť pod pojmem „standard“ se chápe někdy jen ta entita, která je východiskem srovnání, jindy⁴⁴ celá předložková vazba. Za PÚZS se pokládá vždy východisko srovnání včetně spojky, která ho uvozuje. Tedy např. ve větě „Gepard je rychlejší než slimák.“ označíme za standard prvek „slimák“, za PÚZS celé sousloví „než slimák“, ve větě „Petr je úplně jiný než Jan.“ je standardem „Jan“, PÚZS „než Jan“.

Standard může být ve větě uveden explicitně – v češtině bývá navázán zejména spojkou „než“, v latině *ac*, *atque*, *et* (nebo *asyndetem*), *quam*, *nisi* nebo předložkami *praeter*, *ab* či je tento člen v ablativu (tzv. „srovnávacím“) (viz zde 2.2.1) – nebo implicitně – jako např. ve větách „Ty jsi dnes nějak smutnější.“ nebo „Ať to nádobí umyje někdo jiný.“ apod. Prague Dependency Treebank (dále PDT) určuje konstrukce s implicitním standardem jako „konstrukce bez srovnání“.⁴⁵ Toto vyjádření je však značně zavádějící. Standard lze totiž dovodit také v případech, že není vyjádřen explicitně.

2.1 Srovnávací konstrukce v moderní lingvistice

Podle PDT jsou srovnávací konstrukce „konstrukce, ve kterých se srovnávají dva děje, stavy nebo entity. [...] Podle formy vyjádření rozlišujeme tři základní způsoby, kterými lze srovnání

⁴³ Adam – Beneš – Bozděchová et al. (2014: 100).

⁴⁴ Např. Tarriño (2011: 378).

⁴⁵ Prague Dependency Treebank 7.4.2. Srovnání se spojkou „než“ (srovnání na bázi rozdílnosti).

vyjádřit: srovnání pomocí spojky „jako“, srovnání pomocí spojky „než“ a srovnání vyjádřené adverbii, pomocí předložek a jinými prostředky.“⁴⁶ Ze zmíněných typů se „pomocí spojky ‚než‘ realizuje srovnání na bázi rozdílnosti.“⁴⁷

Primárně se tedy (přinejmenším z hlediska závislostní syntaxe) srovnávají děje či stavy pomocí komparativů adjektiv či adverbii. Dle PDT se ale často srovnávají také jednotlivé entity (opět pomocí „než“ a komparativu) a také existují další druhy konstrukcí, ve kterých je srovnávání uvozeno touto spojkou.⁴⁸ Zároveň jsou zde zmíněny případy, kdy se ve větě vyskytuje adjektivum v komparativu, ale bez následného standardu (jako např. ve větě „Vrátili mu více.“), těm však není věnována větší pozornost a nejsou zde systematicky rozebírány.

Oxford Dictionary of English Grammar klasifikuje jako „srovnávací konstrukce“ primárně konstrukce s adjektivy či adverbii, resp. jejich komparativy.⁴⁹ Typické pro srovnávání mají být srovnávací spojky, v angličtině tedy „than“ a „as“. Podobně *A Grammar of Contemporary English* popisuje jako nejjednoznačnější znak srovnávání přítomnost komparativu. Každá srovnávací konstrukce by se měla podle této gramatiky skládat ze dvou částí: jedna – obsažená ve větě hlavní větě – která je srovnávaná s jinou – ta druhá je vyjádřená ve větě vedlejší. Zde je terminologický nesoulad mezi touto anglickou gramatikou a např. H. Pinksterem. *A Grammar of Contemporary English* používá pojem „basis“ ve stejném významu, jako chápou Pinkster a další slovo „standard“. Zatímco termín „standard“ tato gramatika definuje jako prvek, který je společný oběma srovnávaným entitám.⁵⁰

2.2 Srovnání v latině

Srovnáním v latině se věnují různé základní gramatiky, zejména monografie popisující latinskou syntax, pro potřeby této práce vycházíme především z gramatiky H. Pinkstera a z české publikace o syntaxi vedlejších vět v latině Jany Mikulové a z práce Eusebie Tarriño, která se zabývá specificky srovnáním v latině (a z níž hojně čerpá také J. Mikulová).

⁴⁶ Prague Dependency Treebank, 7.4. Konstrukce s významem „srovnání“.

⁴⁷ Prague Dependency Treebank 7.4.2. Srovnání se spojkou „než“ (srovnání na bázi rozdílnosti).

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ Chalker – Weiner (1994: 75–76).

⁵⁰ Oxford Dictionary of English Grammar, sv. „comparison“, s. 75–76: „In comparative clauses containing *than* or *as*, whatever is represented by the adjective or adverb in the comparative element is sometimes called the **standard** of comparison, and the **basis** of the comparison is whatever or whoever the subject is being measured against. Thus in ‚It’s colder than/not as cold as yesterday‘ the standard is coldness, and the basis (for comparing today’s temperature) is yesterday.“

E. Tarrío píše, že pokud by se v obou částech srovnávací konstrukce opakovala nějaká informace, z důvodu jazykové ekonomie bude explicitně vyjádřena jen ve větě hlavní. Výjimkou jsou případy, kdy je v obou větách stejné sloveso. K opakování téhož predikátu může dojít, ale ve většině takových případů se budou obě slovesa lišit v alespoň jedné své gramatické kategorii.⁵¹ Tento fakt upřesňuje José Miguel Baños Baños,⁵² který konstatuje, že pokud je v obou částech konstrukce použito jiné sloveso, většinou obě náleží do téhož sémantického pole, ponese tedy synonymní nebo antonymní význam.⁵³

Také v našem korpusu lze nalézt výpovědi s *alius*, v nichž se zdánlivě redundantně opakuje týž predikát nebo jiná informace. Tento jev, kdy se v první části srovnávací konstrukce i v části, která obsahuje standard, opakuje predikát či např. řídicí člen shodného přívlastku nebo kdy jsou v synonymickém nebo hypo-/hyperonymickém vztahu podle nás může přispět jednoznačnějšímu identifikování standardu. Je pravda, že konkrétně např. ve výpovědi *haec urbs Epidamnus est, dum haec AGITUR fabula: quando alia AGETUR, aliud fiet oppidum*⁵⁴ (PLAVT. *Men.* 72) se opakuje dvakrát totéž sloveso (toto opakování zde celé určit), obě slovesa se liší v alespoň jedné kategorii, totiž v čase.

Případ srovnání s *alius* by se podle Tarrío i Mikulové řadil do kategorie „vět vyjadřujících způsob“, popř. k „větám vyjadřujícím srovnání míry“.⁵⁵ Tyto věty mohou být uvozovány spojkou *quam*. Ta se podle Mikulové ale užívá až v poklasické latině, zatímco v období klasické latiny se měly užívat ve stejném významu spojky *atque* a *ac*. Náš korpus tomuto tvrzení neodpovídá, *quam* v něm má totiž dokonce vyšší procento užití než *atque* a *ac*.⁵⁶ Tarrío ještě zmiňuje vyjadřování standardu v ablativu (srovnávacím), které mělo také předcházet srovnávání uvozenému spojkou *quam*, a dále také uvozování standardu spojkami *et* nebo příklonkovým *-que*.⁵⁷

Ohledně rozdílu mezi vyjádřením standardu v ablativu a vyjádřením standardu se spojkou *quam* uvádí zajímavé pozorování Benveniste, který tvrdí, že srovnání s *quam* má nést význam vymezení se standardu vůči jeho propozici a jeho negaci.⁵⁸ K tomu uvádí příkladové spojení Torrega: *filius altior est quam pater* („syn je vyšší než otec“). To má podle něj kromě

⁵¹ Tarrío (2011: 379–381); Mikulová (2014: 221).

⁵² Baños Baños (1998: 26).

⁵³ Tarrío (2011: 381–382).

⁵⁴ „Když se bude hrát jiná hra, půjde o jiné město.“ Překlad autorky této práce.

⁵⁵ Mikulová (2014: 227).

⁵⁶ Mikulová (2014: 228).

⁵⁷ Tarrío (2011: 385).

⁵⁸ Tarrío (2011: 385).

neutrálního srovnání naznačovat také to, že „syn je vysoký, nikoli otec“.⁵⁹ Taková interpretace nám přijde překombinovaná, myslíme si, že původní věta ani implicitně nenabízí takovou sémantiku.

Eusebia Tarrío ve své práci jmenuje tři typy možných srovnávacích konstrukcí, které platí také pro latinský jazyk. Prvním jsou „comparative clauses of Degree“. V nich má docházet ke srovnání na základě kvantity nebo stupně nějaké vlastnosti, jako např. v příkladové větě, kterou zde Tarrío uvádí: *tu eruditior quam Piso* (Cic. *Pis.* 26), tedy „ty jsi vzdělanější než Piso“. Druhým typem jsou „comparative clauses of Manner“. Mezi ně se řadí konstrukce, ve kterých je srovnávána kvalita nebo způsob děje nebo stavu⁶⁰ a často jde zkrátka o přirovnání, např. pomocí *ut* nebo dvojjmenných spojek jako *tam – quam* apod.⁶¹ Jako reprezentativní příkladová věta je zde uvedena tato: *ut sementem feceris, ita metes* (Cic. *De orat.* 2.161), tedy „jak zaseješ, tak sklidiš“. Třetí druh srovnávacích konstrukcí je takový, ve kterém nese význam srovnávání sloveso (jako např. sloveso „převyšuje“ apod.).⁶²

Tarrío se ve svém textu také zabývá otázkou standardu v těchto konstrukcích. Připomíná, že pokud je v druhé části srovnávací konstrukce (tedy v té, která obsahuje také standard) elidován predikát, jde o tzv. „zkrácené srovnávací věty“ (také „verkürzte Vergleichungssätze“, jak je pojmenovali už Kühner a Stegmann⁶³).

Jako „srovnání“ či „srovnávací konstrukce“ lze podle Tarrío pojmenovat ty konstrukce, v nichž se srovnávají dvě entity a které obsahují obě tyto entity. Sama by mezi ně tedy neřadila konstrukce s implicitním standardem. Zároveň však přiznává, že existují i názory, které chápou jako srovnávací také ty konstrukce s implicitním standardem. Tvrdí, že existují názory, že má být implicitní standard přítomen i v tzv. „absolutních srovnáních“ („absolute comparisons“). Tato kategorie se však týká spíše konstrukcí s komparativy adjektiv či adverbii, nikoli srovnání s *alius*.⁶⁴

Tarrío explicitně vyjmenovává také konstrukce vyjadřující podobnost a nepodobnost („likeness or unlikeness“) jako samostatnou kategorii srovnání v latině. K těmto případům patří i konstrukce s *alius*. (*Alius* zde označuje za adjektivum.)⁶⁵ Standard po *alius* má být uvozován namísto spojky *quam* spojkami *atque* či *ac*, popřípadě méně často také spojkami *et*

⁵⁹ Torrego (2002: 262).

⁶⁰ Tarrío (2011: 373–374).

⁶¹ Tarrío (2011: 388).

⁶² Tarrío (2011: 373–374).

⁶³ Kühner – Stegmann (1914: 452).

⁶⁴ Tarrío (2011: 397–402).

⁶⁵ Tarrío (2011: 389–390).

nebo příklonkovým *-que*. Jak ukazuje korpus, z kterého dále v této práci vycházíme (viz zde 4.1), spojka *quam* se ve srovnáních po *alius* vyskytuje – v našem korpusu dokonce častěji než spojky *ac*, *atque* či *-que*.

H. Pinkster ve své monografii *The Oxford Latin Syntax* pod heslem „comparative clauses“ nabízí především informace o predikátech v těchto větách a jejich slovesném způsobu. Zejména věnuje pozornost srovnáním pomocí *potius quam*, po kterém se podle něj má často vyskytovat sloveso v konjunktivu.⁶⁶ (Je ale otázkou, zda je v takových případech sloveso v konjunktivu z důvodu srovnávací konstrukce, nebo z důvodu modálního významu slova *potius*.)

Dále Pinksterova gramatika řadí mezi srovnávací konstrukce např. také časové věty se spojkami *priusquam* nebo *antequam*. Obecně však věnuje velkou pozornost srovnávání po adjektivech (jejich komparativu či superlativu). Podle něj v takových případech jsou srovnávací prvky obligatorní – v případě komparativů jde tedy o obligatorní vyjádření prvku uvozeného spojkou *quam*, v případě superlativů se jedná o vyjádření prvku v genitivu⁶⁷ (tj. „genitivu celku“). Intuitivně je však jasné, že konstrukce, v kterých je vyjádření standardu či genitivu v případě superlativů implicitní, není negramatická. Proto by nemělo jít vždy o prvky „obligatorní“. Taková interpretace nás vede k úvaze o eliptičnosti srovnávacích konstrukcí s implicitním standardem (více zde 3.2.1).

Další případy srovnávání řadí pod pojem „comparison“, nikoli „srovnávací konstrukce“. Srovnávání v latině dělí Pinkster do pěti kategorií. Tou první jsou případy, kdy se dvě entity srovnávají vzhledem k témuž standardu. Další věty, ve kterých jsou srovnávány dvě vlastnosti jedné věci. Zatřetí lze podle Pinkstera v latině srovnávat podobnost nebo rozdílnost lexikálně. Začtvrté jde o srovnávání ve větách, které charakterizují povahu nějaké události či věci – jak probíhá či jaká je, a to např. pomocí spojky *ut*. Jako poslední kategorii vyděluje věty, které obsahují číslovky i ukazovací zájmena, a jimi znázorňují srovnání.

Podle Pinkstera bývá standard běžně vyjadřován explicitně, ačkoli také uznává, že dochází k případům, kdy je implicitní.⁶⁸

Srovnávání věnují pozornost také někteří pozdněantičtí latinští gramatici. V tomto ohledu jsou přínosná především díla Pseudo-Marca Valeria Proba a Prisciana, neboť u obou se

⁶⁶ Pinkster (2015: 921).

⁶⁷ Pinkster (2015: 718).

⁶⁸ Pinkster (2015: 718).

nachází samostatná kapitola *De comparatione*.⁶⁹ U obou se však pojem *comparatio* týká komparativů (adjektiv, popř. číslovek jako *primus*). Obě díla se shodují v tom, že se komparativ pojí s ablativem nebo také s nominativem, pokud se využije spojka *quam*.

Zde tedy vidíme, že srovnávání v latině je věnována pozornost, především však srovnávání s komparativy a superlativy adjektiv. Srovnávání po *alius* ani např. po českém „jiný“ v bohemistice, je zmiňováno jen marginálně. V další části se tato práce zabývá rozborem vět se slovem *alius*. Z něj jednoznačně vyplývá, že také *alius* se může pojít se spojkou *quam*, která uvozuje explicitní standard srovnání. A tak i tyto případy se jistě dají řadit pod latinskou gramatickou kategorii *comparatio*.

2.2.1 Implicitní standard jako „elipsa“?

V textech velmi často dochází k případům, kdy standard není ve větě explicitně vyjádřen. Příručky a gramatiky však takovýmto případům nevěnují téměř žádnou pozornost. Pokud se v nich totiž mluví o „eliptické“ srovnávací konstrukci nebo zkrátka o „elipse“ v ní, myslí se tím elipsa predikátu. Tedy v našich příkladových větách by šlo o elipsu slovesa „být“: „Gepard je rychlejší, než [je [rychlý]] slimák.“ nebo „Petr je úplně jiný, než [je] Jan.“

Nabízí se zde otázka, jestli by také chybějící standard ve srovnávací konstrukci bylo možné označit jako „elipsu“ standardu. Pokud by totiž opravdu šlo o elipsu, znamenalo by to, že primární, nepříznačková varianta je ta, která má standard explicitní, druhotná a nějak „porušená“ či přinejmenším příznačková by byla varianta s implicitním standardem. Další část této práce se zabývá právě implicitním a explicitním standardem slova *alius*, proto zde stanovíme terminologická východiska výzkumu, zde tedy otázku eliptičnosti implicitního standardu.

V českém prostředí vyniká snad největší zdejší publikace zabývající se elipsami, práce *Významová reprezentace elipsy* od Marie Mikulové. Ta se zaměřuje na rozličné eliptické konstrukce, elipse standardu je v ní věnováno jen málo pozornosti, ale několik drobných pasáží tuto problematiku přeci jen tematizuje, viz dále.

M. Mikulová elipsu definuje jako „nejčastěji [...] celá věta, ze které bylo ‚něco‘ vypuštěno. Stejného označení se užívá i pro jednotlivá ‚prázdná místa‘, kterých bývá v jedné větě i několik. Slovem elipsa se pak nezřídka označuje i samotný proces elidování, vypouštění

⁶⁹ Probus – Instituta atrium LLA 522.4, pag. 56, lin. 36. ad.; PRISC. *gramm.* II 3,1.

výrazů z konkrétní věty.⁷⁰ „Elipsa“ tedy může znamenat i „gramatickou neúplnost“⁷¹ a tradiční syntax podle Mikulové označuje za eliptickou větu takovou větu, ve které chybí nějaký její člen, který lze doplnit, a následně tedy lze obě tyto věty (eliptickou i doplněnou) srovnat a identifikovat, kde byl v té eliptické vynechán člen.⁷²

Podobné definice elipsy najdeme u dalších lingvistů, jako např. u Kopečného, který píše, že „elipsa je nevyjádření (vynechání) slova nebo věty, jež bychom mohli nebo měli očekávat podle daných větných nebo vyšších konstrukčních schémat“.⁷³ Jestliže tedy existují případy, kdy je po *alius* explicitně doplněn i standard (zejm. uvozen *ac, atque, quam* apod.), lze ho „domyslet“ či očekávat při každém výskytu *alius*, a tedy by takový případ mohl být klasifikován jako elipsa. Avšak jak píše Mikulová, „kritéria pro určování eliptických vět (zejména pro stanovování počtu prázdných míst) jsou nezřetelná, a v důsledku toho není v těchto koncepcích příliš opodstatněné ani rozlišování mezi větami eliptickými a větnými ekvivalenty.“⁷⁴

Podle Mikulové⁷⁵ v eliptických konstrukcích může „chybět“ to, co je známo z kontextu, nejen to, co už bylo jinde v textu explicitně zmíněno. Nemělo by proto podle nich být možné, aby byly elidovány informace, které by byly rématem věty. Podobně elipsu charakterizují i M. Grepl a P. Karlík. Ti navíc dodávají, že např. subjekt bývá ve větách vypouštěn a v takových případech se na něj odkazuje tvary se stejnými gramatickými kategoriemi či větněčlenskými funkcemi.⁷⁶ S obdobnou situací se setkáváme ve větách s *alius*. Pokud v nich má *alius* funkci přívlastku shodného, často se jeho gramatické kategorie shodují s kategoriemi slova v textu, které lze určit také jako standard *alius*.

Odlišný přístup reprezentuje Maciej Grochowski. Ten tvrdí, že elipsu je možné určit díky tomu, že eliptickou konstrukci lze doplnit o elidovanou informaci, zkoumat elipsu je tedy možné jen na základě srovnání eliptického a „úplného“ textu. Ale upozorňuje, že elipsa je v jazyce přirozená. Eliptické konstrukce by tedy neměly být chápány jako a priori příznakové.⁷⁷

Existuje mnoho různých kategorizací elips podle jejich povahy a funkce (jako např. elipsy textové, situační, systémové⁷⁸ nebo elipsy ustálené a příležitostné či elipsy jednoho, nebo

⁷⁰ Mikulová (2012: 1).

⁷¹ Mikulová (2012: 3).

⁷² Mikulová (2012: 10).

⁷³ Kopečný (1958: 63).

⁷⁴ Mikulová (2012: 10).

⁷⁵ Mikulová (2012: 49).

⁷⁶ Grepl – Karlík (1986: 239).

⁷⁷ Grochowski (1976: 122–123)

⁷⁸ Mikulová (2012: 49).

více členů⁷⁹ a elipsy syntaktické, sémantické apod.). Definice těchto kategorií elips se v různých textech liší, v různých textech je kladen důraz na různé charakteristiky, obecně je terminologie týkající se elips nejednotná. Zde tedy popisujeme jen povrchně základní fakta o elipsách, na kterých panuje alespoň částečná shoda a která mohou být přínosná pro výzkum této práce.

M. Mikulová věnuje pozornost také elipsám ve srovnávacích konstrukcích, tedy takových, které se skládají z dvou vět a mají význam srovnání (nebo omezení).⁸⁰ Pokládá zkoumání těchto konstrukcí a otázky výskytu elips v nich za důležité, a přinejmenším v české jazykovědě za nedostatečně, resp. vůbec probádané. Konkrétně explicitně popisuje, že „v konstrukcích s významem srovnání může být elidována významová jednotka vyjadřující shodu/podobnost/rozdílnost,“⁸¹ tedy standard.

V této publikaci se také nachází slovo „jiný“ jako lexém, který kromě komparativů s jistotou nese význam rozdílnosti.⁸² A explicitně se zde stanovuje chybějící standard jako textová elipsa.⁸³ Tato problematika zde však není hlouběji rozebrána a podpořena argumenty, a tak pro tuto práci není přínosná.

V neposlední řadě je důležitým pojmem „valenční elipsa“.⁸⁴ Následující oddíl se proto velmi stručně zaměří na téma valence a obligatorních a fakultativních členů v kontextu srovnávacích konstrukcí či *alius* a jeho ekvivalentů v moderních jazycích.

2.2.1.1 Teorie valence

Podle Mikulové je možné doložit elipsu v textu na základě valence slov.⁸⁵ Valenci lze definovat jako „Počet a povahu míst (argumentů/aktantů/participantů), které na sebe sloveso (popř. slovo jiného slovního druhu) váže jako pozice obligatorní nebo potenciální“⁸⁶ nebo jako „schopnost slova vázat na sebe jistý počet pozic [...] pro členy syntakticky podřazené.“⁸⁷ Typicky se také

⁷⁹ Hausenblas 1979

⁸⁰ Mikulová (2012: 50).

⁸¹ Mikulová (2012: 71).

⁸² Mikulová (2012: 76): „Komparativ jednoznačně (explicitně) zahrnuje význam „něco je jiné než něco“ [...]. Explicitně se rozdílnost vyjadřuje také výrazy s kořenem na jin- (jiný, jinak, jinam, jinudy, jindy; [...]) a dále též výrazy odlišný/ě, rozdílný/ě [...].“

⁸³ Mikulová (2012: 76).

⁸⁴ Mikulová (2012: 50).

⁸⁵ Mikulová (2012: 37).

⁸⁶ CzechEncy sv. „valence“.

⁸⁷ Prouzová, Hana (1983).

vydělují „syntaktická valence“ a „sémantická valence“, nejnověji navíc ještě valence „pragmatická“.⁸⁸

Jednoduchý postup, jak v textu určit obligatorní valenci, nabízí tzv. „dialogový test“, který se týká sémantických elips.⁸⁹ Příklad uváděný v Czechency:

(1) A: Přátelé přijeli. – B: Kam?/Odkud? – A: *Nevím./Nevím.

(2) A: Přátelé odjeli. – B: Odkud?/Proč? – A: *Nevím./Nevím.

V tomto příkladu je v (1) (sémanticky) obligatorním valenčním členem slovesa „přijet“ informace „kam“, ve (2) u slovesa „odjet“ pak informace „odkud“.⁹⁰

Podobný dialogový test bychom mohli aplikovat také na *alius*. Např. na příkladové větě z Cicerovova *De re publica*:

(3) *ut mihi Platonis illud, seu quis dixit alius, perelegans esse videatur*
(Cic. *Rep.* I.29)

(„Proto mi připadá velmi přiléhavý onen Platónův výrok, či ať to řekl někdo jiný [...].“)⁹¹

Můžeme položit otázku „Jiný než kdo?“, na kterou nelze odpovědět „Nevím.“. Nejspíš by se tedy mohlo určit, že zájmeno „jiný“ (přínejmenším v takovémto typu vět) má obligatorní sémantickou valenci. V takovém případě by tedy absenci tohoto valenčního členu bylo možné označit za elipsu.

Jakkoli se tento závěr může zdát jednoznačný, valenční teorie je stále lingvisty problematizována a jde o velmi komplexní a komplikovanou oblast lingvistiky. Podle J. Panevové takový test gramatické valence u adjektiv funguje méně než u sloves (součástí jejího výzkumu však nebyla zájmenná adjektiva).⁹² Další práce, která se zabývá valencí adjektiv, se ale orientuje jen na česká primární adjektiva.⁹³ Dle mnohých není obecně pojem „valence“ vymezen dostatečně jednoznačně, a tak se jedná o stále diskutované a zkoumané téma.⁹⁴

⁸⁸ Prouzová, Hana (1983).

⁸⁹ Např. Panevová, Jarmila (1974).

⁹⁰ CzechEncy sv. „valence“.

⁹¹ Všechny zde citované české překlady Ciceronova *De re publica* jsou převzaty z M. TULIUS CICERO (2009): *O věcech veřejných*. Přel. J. Janoušek. Praha: Oikoymenth.

⁹² Panevová (1998: 1).

⁹³ Prouzová (1983).

⁹⁴ Viz např. Karlík (2000).

Další komplikací pro naši práci je, že se většina výzkumů valence zabývá především valencí sloves, a tak si na hlubší a ucelené prozkoumání struktury valence adjektiv, a zejména (adjektivních) zájmen jako např. „jiný“ musíme počkat.

2.2.1.2 Opakování v textu

K eliptické konstrukci může tedy podle některých docházet např. v případech, kdy by v doplněné variantě věty docházelo k dublování těžce informace. F. Hladiš nabízí následující klasifikaci případů, kdy se v mluvním projevu opakuje slovo či část výpovědi.

Jako první vyděluje „opakování rozvažovací nebo přípravné (preparativní)“. Takové opakování má podle něj způsobovat potřeba mluvčího získat čas pro lepší vyjádření dané věty.⁹⁵ Jako druhý typ jmenuje „opakování navazovací“. K němu se má mluvčí uchýlit tehdy, když potřebuje lépe propojit jednotlivé části své promluvy.⁹⁶ Jako poslední se zde vyděluje typ opakování, který má za cíl prodloužit trvání promluvy.⁹⁷

Další typy opakování se třídí do různých kategorií tímto způsobem: opakování intenzifikační,⁹⁸ „emfatické“, které může nést i jisté citové zabarvení⁹⁹ a „opakování dotvrzovací“.¹⁰⁰

V našem korpusu lze pozorovat, že v mnoha případech promluv, které mají implicitní standard, dochází v těžce části věty či promluvy k opakování slov, výskyt synonymních, antonymních nebo hypo- a hyperonymních výrazů. (Viz předposlední sloupec v tabulce v Příloze 2). Je možné, že si takovým opakováním mluvčí vypomáhá pro jednoznačnější chápání standardu. Takovou domněnku tato práce nepotvrzuje, protože vychází z příliš malého množství dat. Bylo by však zajímavé zaměřit výzkum i na tuto oblast – na otázku opakování v blízkosti eliptických konstrukcí.

3 Korpus

Další část práce se zabývá rozbory konkrétních vět s *alius* a jeho standardem. Také v ní budeme sledovat, zda jsou konstrukce *alius* s implicitním standardem „neúplné“, nebo zda naopak konstrukce *alius* s explicitním standardem nadbytečně opakují nějakou informaci. Nakonec

⁹⁵ Hladiš (1971: 197).

⁹⁶ Hladiš (1971: 198).

⁹⁷ Hladiš (1971: 199).

⁹⁸ Hladiš (1971: 200).

⁹⁹ Hladiš (1971: 200).

¹⁰⁰ Hladiš (1971: 201).

však dojdeme k závěru, že pojem „elipsa“ se v souvislosti s naším výzkumem nepotvrdil jako užitečný pro zkoumání standardu srovnávacích konstrukcí.

Korpus pro tuto práci byl určen tak, aby obsahoval co nejvíce rozlišných textů. Snažili jsme se postihnout různé literární druhy a žánry, tematickou různorodost. Pouze co se týče období vzniku textů, není tento korpus příliš diverzifikován. Držíme se nejznámějších autorů období archaické a klasické latiny. Vstupní předpoklad zní, že ani typ textu, ani doba sepsání, ani vývojová fáze latiny by neměly mít vliv na chování zájmena *alius* a jeho standardu.

Konkrétně náš korpus tvoří 10 děl od 8 různých autorů. Nejstarší text jsou Plautovy († asi 184 př. Kr.) *Menaechmi* z 2. stol. př. Kr., nejmladší Tacitovy († kolem 120 po Kr.) *Annales*. V případě *Menaechmů*, Terentiovy (asi † 159 př. Kr.) *Hecyry* a Ciceronovy († 43 př. n. l.) řeči *Pro Milone* jsme rozebírali věty s *alius* z celého díla, v ostatních případech jsme do korpusu zařadili vždy jen první knihu příslušného díla. Důvod je ten, že v dramatech není příliš snadné určit, kde by mohl být stanoven předěl, který by ukončil excerptovanou část, řeč *Pro Milone* také není rozdělena do více knih a vzhledem k omezenému rozsahu práce jsme se rozhodli u zbylých děl vycházet jen z jejich prvních knih proto, že naší prioritou byla textová rozmanitost.

Součástí korpusu jsou texty všech druhů. Kromě zmíněných dramát je zde zastoupená poezie (byť ne lyrická), a to Lucretiovo († asi 55 př. Kr.) *De rerum natura* a Ovidiovy († asi 17 po Kr.) *Metamorphoses*. Z prozaických textů jsme zařadili také historickou literaturu: Caesarovy († 44 př. Kr.) *Commentarii de bello Gallico*, Liviovo (17 po Kr.) *Ab urbe condita* a zmíněné Tacitovy *Annales*.

Ze všech autorů je zde nejvíce zastoupeno dílo Ciceronovo († 43 př. Kr.). To je dáno mezi jinými tím, že i v rámci jeho autorství je možné vybírat rozlišné žánry, a tak se zde nabízí možnost porovnat užívání zájmena *alius* v různých druzích textů téhož autora. Jeden z dalších důvodů, proč jsme do korpusu zařadili tři Ciceronova díla (nebo části děl), je fakt, že ku našemu překvapení se v první Ciceronově řeči *In Catilinam* nachází zájmeno *alius* pouze jednou.

V následující tabulce přehledně uvádíme shrnutá data o zájmenu *alius* a příslovci *aliter* a jejich implicitním nebo explicitním standardu v našem korpusu textů.

V šedých řádcích je možné vidět poměr mezi *alius* s implicitním × explicitním standardem a poměr mezi *alter* s implicitním × explicitním standardem. Na první pohled je vidět, že nejvíce výskytů *alius* a *aliter* obsahovaly texty historiků Livia a Tacita. Naopak nízký počet *alius* a *aliter* v našem korpusu měly texty hexametrické Lucretia a Ovidia, ale také

historický text Caesarův či řeči Ciceronovy. Neshledáváme zde tedy žádná specifika použití *alius* v žádném období, druhu či žánru textu. Zajímavé jsou jediné vysoké počty u Livia a Tacita.

Tabulka 1:¹⁰¹ Počet výskytů zájmena *alius* a adverbia *aliter* s implicitním a s explicitním standardem

Dílo	Dvojí <i>alius</i>	<i>alius</i> s implicitním standardem	<i>alius</i> s explicitním standardem	<i>aliter</i> s implicitním standardem	<i>aliter</i> s explicitním standardem	Celkový počet slov (zaokrouhлено na půltisíce)
CAES. <i>Gall.</i> I	1	10	0	0	0	8 000
	9,10 %	90,10 %	0 %	0 %	0 %	
CIC. <i>Mil.</i>	1	3	4	2	1	10 500
	9,10 %	27,30 %	36,40 %	18,20 %	9,10 %	
CIC. <i>Catil.</i> I	0	1	0	0	0	3 500
	0 %	100 %	0 %	0 %	0 %	
CIC. <i>Rep.</i> I	4	14	2	1	0	8 500
	19 %	66,70 %	9,50 %	4,80 %	0 %	
LIV. I	13	47	2	0	1	17 000
	20,60 %	74,60 %	3,20 %	0 %	1,60 %	
LVCR. I	8	11	1	0	0	7 500
	40 %	55 %	5 %	0 %	0 %	
OV. <i>Met.</i> I	1	2	0	0	0	5 000
	33,30 %	55,70 %	0 %	0 %	0 %	
PLAVT. <i>Men.</i>	0	14	0	1	0	10 000
	0 %	93,30 %	0 %	6,70 %	0 %	
TAC. <i>Ann.</i> I	4	36	6	0	2	11 000
	8,30 %	75 %	12,50 %	0 %	4,20 %	
TER. <i>Hec.</i>	2	20	2	4	0	8 000
	7,10 %	71,40 %	7,10 %	14,30 %	0 %	

¹⁰¹ Struktura této tabulky vychází z tabulky Ctiborovy (Ctibor (2021: 71)). Kromě vhodného mustru také pro snadné srovnání dat explicitního/implicitního standardu u zájmena *alius* s implicitním standardem u komparativů adjektiv, které popisuje Ctibor.

CELKEM ZE 221 VÝSKYTŮ	34	158	17	8	4	
	15,40 %	71,50 %	7,70 %	3,60 %	1,80 %	

V porovnání s daty ze Ctiborova článku je zde tedy ještě menší procento zastoupení výskytů, ve kterých má zájmeno *alius* explicitní standard. M. Ctibor došel k poměru 73,10 % výskytů komparativů s implicitním standardem a 26,90 % výskytů komparativů s explicitním standardem.

Pokud z tabulky vyjmeme případy samostatného *alius* (tedy bez údajů o dvou *alius* ve výpovědi a bez údajů o *aliter*), vychází nám, že *alius* s implicitním standardem je v našem korpusu zastoupeno z 90,30 %, *alius* s explicitním standardem zde bylo pouze v 9,70 % ze všech 175 výskytů.

4 Konstrukce s dvojím *alius*

V následujících kapitolách se budeme věnovat postupně jednotlivým kategoriím a typům použití *alius* a jeho standardu. Tato kapitola se věnuje rozborům těch vět, pasáží a výpovědí, ve kterých se vyskytuje dvojí *alius* v jedné konstrukci. Jako samostatný podtyp této kategorie vydělujeme případy, ve kterých je každé *alius* v jiném pádu, tedy konstrukci typu *aliis aliud*. Jako druhý typ případy, kdy jsou obě *alius* ve stejném pádu.

Věty typu *aliis aliud* jsou specifické tím, že konstrukce dvou *alius* v jiných pádech je soběstačná. Nebudeme se u nich tedy zabývat standardem, protože tato *alius* explicitní standard nikdy nemají a pokud bychom chtěli uvažovat o implicitním standardu těchto *alius*, muselo by být možné převést ho do explicitního vyjádření, což nelze. Proto zde nebudeme mluvit o standardu zájmena *alius*. Přece však i v těchto případech *alius* vyjadřuje rozdílnost vůči jiným prvkům, a tak zde stručně shrneme, v jakém vztahu jsou ve větách s touto konstrukcí *alius* k prvkům, vůči kterým vyjadřuje odlišnost, a také v jakém vzájemném vztahu jsou obě *alius*.

4.1 Konstrukce typu *aliis aliud*

V první řadě rozebereme případy vět, ve kterých se zájmeno *alius* vyskytuje dvakrát nebo vícekrát, a to pokaždé v jiném pádu. V korpusu je takových případů 17.

Dle slovníků by zájmeno *alius*, pokud se ve větě vyskytuje vícekrát, a to pokaždé v jiném pádu, mělo nést význam spojení, obměny či distribuce dle daného kontextu. (viz zde 2.2.1)

Z našich 17 výskytů vyplývá, že ve velkém počtu případů plní alespoň jedno ze zájmen *alius* ve větě funkci podmětu (zde v 11 případech ze 17, tedy v 64,70 %, přičemž jeden výskyt, kde ani jedno *alius* není v nominativu, obsahuje konstrukci ablativu absolutního, jehož ‚agentem‘, tedy svou funkcí ‚podmětem‘ je právě *alius*). Většinou se tedy jedno z těchto dvou *alius* týká podmětu či činitele děje (vymezuje se vůči němu).

4.1.1 Distribuce

Naše data korespondují s definicí slovníků, že jeden z významů *alius* ve větách, ve kterých je alespoň dvakrát, pokaždé v jiném pádu, může znamenat distribuci. Takový význam přiřazujeme 6 případům ze 17. V 1 výskytu není ani jedno zájmeno v nominativu, jedná se však o ten případ, kdy je jedno *alius* součástí ablativu absolutního (*aliis alio itinere iussis certo tempore ad regiam venire*¹⁰²). Ve 2 případech je jedno z těchto zájmen v dativu, nese tedy význam recipienta či beneficenta (*aliud fortasse aliis viti est; cum aliis aliud expediat*), což zdůrazňuje sémantiku distributivnosti, kdy něco je vlastní někomu.

K tomuto typu použití dvojího *alius* v jedné větě, pokaždé v jiném tvaru, dochází tehdy, když byly všechny prvky z množiny M2 distribuovány vůči prvkům z množiny M1. První *alius* označuje všechny ostatní prvky první množiny kromě jednoho, druhé *alius* vyjadřuje, že každý z těchto prvků je přiřazen k jinému prvku druhé množiny – opět s výjimkou jednoho. Zatímco první *alius* vymezuje rozdíl uvnitř množiny M1, druhé *alius* zdůrazňuje odlišnost přiřazených prvků z M2 vůči ostatním přiřazeným.

Jako příkladovou větu z našeho korpusu uvádíme takovou, která má v první množině jen dva prvky a poskytuje tedy velmi názornou ukázkou významu těchto vět:

(4) *Ita DUO deinceps reges, alius alia via, ille bello, hic pace, civitatem auxerunt. Romulus septem et triginta regnavit annos, Numa tres et quadraginta.* (LIV. I.21.6.)

(„Tak DVA králové po sobě, každý jiným způsobem, jeden válkou, druhý mírem, povznegli obec. Romulus kraloval třicet sedm let, Numa čtyřicet tři.“)¹⁰³

¹⁰² LIV. I.5: „nýbrž rozkázal už dříve pastýřům, aby přišli, každý jinou cestou“ – překlad viz pozn. 6.

¹⁰³ Překlad viz pozn. 108.

První množina zde obsahuje dva prvky: dva krále. První *alius* tedy odkazuje každého z obou králů, „jiného než ten druhý“. Každému z obou králů patří jiný způsob (jiná cesta). Druhá množina tedy obsahuje neznámý počet prvků, z nichž každý je přiřazen jednomu králi (každý jinému, než je král druhý. Z následujícího kontextu se dokonce lze dočíst, že první prvek je „válka“ (určen prvnímu králi), druhý (určený druhému králi) je „mír“.

Pro zajímavost zmíníme, že v českých překladech je tento popsán význam zájmen *alius* v takovém kontextu často zdůrazněn tím, že se *alius* nepřekládá dvakrát jako „jiný“, nýbrž častěji je využito slov „každému jiné“ či „každému nějaké“ nebo „jednomu to, druhému ono“. Zájmeno „každý“, ke kterému se překladatelé často uchýlili, odkazuje na fakt, že v rámci první množiny prvků se často odkazuje na každý jeden prvek.

4.1.2 Hierarchizace

Do další dílčí kategorie případů s dvojitým (nebo vícečetným) zájmenem *alius* v jedné větě, ale v jiných tvarech řadíme případy, kdy je význam a funkce *alius* částečně podobný jako ve výše popsaných případech, ale je zde přítomen také význam vyplývání nebo nějaké hierarchizace. Je totiž dáno pořadí, ve kterém po sobě obě *alius* jdou.

Ze 17 vět jsme sem zařadili 5 následujících:

(5) *Denique cur **alius aliis** praestare videmus / pondere* (LVCR. I.358)

(„a jak to přijde, že **některé** předměty předčí / svou váhou **jiné**“)¹⁰⁴

(6) *sic **alid** ex **alio** per te tute ipse videre* (LVCR. I.407)

(„podobně z **jednoho** poznatku dovodíš **druhý**“)¹⁰⁵

(7) *et **aliud** <ut> **alio** possit esse praestantius* (CIC. Rep. I.42)

(„**jeden** může mít přednost před **druhým**“)¹⁰⁶

(8) *quippe qui **alii** super **alios** trucidentur exsulatum eant bona amittant* (LIV. I.50.6)

(„protože **jedni** za **druhými** jsou popraveni, odcházejí do vyhnanství, ztrácejí majetek“)¹⁰⁷

¹⁰⁴ Všechny zde citované české překlady Lucretiova *De rerum natura* jsou převzaté z T. Lucretius Carus (1971): *O přírodě*. Přel. J. Nováková. Praha: Svoboda, edice Antická knihovna.

¹⁰⁵ Překlad viz pozn. 117.

¹⁰⁶ Překlad viz pozn. 97.

¹⁰⁷ Překlad viz pozn. 108.

(9) *duo Romani super **alium alius**, volneratis tribus Albanis, exspirantes corruerunt.* (Liv. I.25.5)

(„dva Římané **jeden** nad **druhým** klesli umírajíce, zatímco tři Albané byli jenom poranění“)¹⁰⁸

Příklady (5), (7) i (8) spojuje celkový význam věty. Ten vyjadřuje srovnání daných instancí. Predikát vět (5) i (7) je tentýž: *praestare*, v (8) je srovnání či hierarchizace vyjádřeno předložkou *super*. Trochu odlišný je příklad (6), který vyjadřuje pořadí, ve kterém adresát této promluvy bude říkat poznatky. Všem těmto větám je tedy společně jasně dané pořadí obou *alius*. Tento význam je v českých překladech ještě umocňuje tím, že jsou zde v (6), (7) a (8) *alius* přeložena jako „jeden“ a „druhý“. Navíc v (5), (6) i (7) má druhé *alius* ve větě formu dativu.

4.1.3 Vzájemnost

Další typ použití dvojího *alius* v jedné větě, pokaždé v jiném tvaru, jsme vyčlenili pro věty, v nichž lze vztah mezi jednotlivými prvky vyjádřit jako permutaci. Do této kategorie spadá 4 z celkových 17 vět. Jako příklad uvádíme následující větu.

(10) *deficiente consilio rogitantesque **alii alios**, nunc in liminibus starent, nunc errabundi domos suas ultimum illud visuri pervagarentur* (LIV. I.29.3)

(„rady si nevěděli a **vzájemně** se **mezi sebou** ptali a chvíli na prahu stát zůstávali a chvíli zase sem tam bloudili a svoje domovy procházeli, neboť je měli spatřit naposled“)¹⁰⁹

Vztah obou *alius* chce vyjádřit, že se „všichni ptají ostatních“ a zároveň „každého se ptají ostatní“. Vystupující zde postavy jsou tedy jednak v roli tázajícího se ve vztahu k některým, a také v roli tázaného – opět ve vztahu k některým dalším.

V rámci obsahu této věty si můžeme představit dvě podmnožiny s určitým počtem prvků. Věta nese význam, že se postupně další a další („jiné a jiné“) prvky první podmnožiny (množiny tázajících se) ptají dalších a dalších („jiných a jiných“) z druhé podmnožiny (množiny dotazovaných). Mezi oběma podmnožinami vzniká postupně průnik těch prvků, které se postupně stali tázajícími se i dotázanými.

¹⁰⁸ Překlad viz pozn. 108.

¹⁰⁹ Překlad viz pozn. 108.

Nikdo se neptá sám sebe. Tedy „jiní, než [jen(?)] oni sami, se ptají“ a ptají se „jiných, než jsou oni sami“. Asi proto, že je celá scéna velmi dynamická (z nedotázaných se stávají dotázaní, z tázajících se se mohou stát dotazovaní atp.),

Tento typ se částečně chová podobně jako typ „distributivního“ použití dvou zájmen *alius* v téže větě v odlišných tvarech, který jsme popsali výše.

4.1.4 Komplementarita

Poslední typ tohoto použití *alius*, který zde vydělujeme, je takový, který odkazuje na jiné části téhož celku. Podobnou funkci mají *alius* ve větách, kde se vyskytují alespoň dvě, pokaždé ve stejném tvaru, také ona odkazují na různé členy jedné skupiny. Ty popisuje následující oddíl této práce.

Z našich 17 vět sem zapadá jedna. Řadíme ji do této kategorie z morfologických důvodů – každé *alius* je zde v jiném pádu. Sémanticky a funkčně by se tento případ radil spíše k použití *alius*, které popisuje následující oddíl. Obě *alius* totiž odkazují na prvky téže množiny. Obě *alius* jsou předmětem slovesa.

(11) *Servius cum trabea et lictoribus prodit ac sede regia sedens alia decernit, de aliis consulturum se regem esse simulat.* (LIV. I.41.6)

(„Servius v nachovém rouchu královském a s liktory vystoupí a sedí na královském trůně; **jedny** záležitosti rozhodne, o **jiných** předstírá, že se dotáže krále.“)¹¹⁰

V této větě jsou obě *alius* vzájemně komplementární. Množina prvků, které Servius buď rozhoduje, nebo předstírá dotazování na ně, má minimálně dvě podmnožiny: „rozhodnuté“ (*decreta*) a „pseudo-konzultované“ (*simulata consulti*). První *alius* se vymezuje vůči druhé podmnožině („rozhodne jiné než ty, které předstírá, že konzultuje“). Druhé *alius* ukazuje rozdílnost vůči první podmnožině („pseudo-konzultuje jiné než ty, které rozhodne“). Obě *alius* jsou si vzájemně komplementární, vzájemně se doplňují, jsou částmi téhož a jsou si vzájemně implicitně standardem, který lze pochopit z kontextu.

4.2 Konstrukce typu *alius et alius*

Jako další kategorii zájmena *alius* ve větě tedy vydělujeme, následující slovníky, takové použití *alius*, kdy se ve větě vyskytuje dvakrát (případně vícekrát), a to vždy ve stejném pádu. Podle slovníků (viz zde 2.2.1) by *alius* v takových větách mělo znamenat, že všechna *alius* jsou členy

¹¹⁰ Překlad viz pozn. 108.

téže skupiny, má se tedy jednat zejména o výčty apod. To potvrzují i věty z našeho korpusu, ovšem ne všechny.

Z našeho korpusu 221 výskytů *alius* a *aliter* jich sem řadíme 17 vět. Někdy mají funkci strukturačních částic, někdy odkazují na různé části téže množiny – viz níže. V těchto případech jsou si *alius* navzájem standardem. Vyskytují se tu ale také *alius* s odlišným použitím a významem.

Druhý specifický případ dvojího stejného *alius* se nachází v jedné větě, ve které jako by si mluvčí hrál s faktem, že ve většině případů odkazují obě *alius* k téže množině či témuž prvku. Jde o větu:

(12) *timeo ne aliud credam atque aliud nunties* (TER. Hec. 844)

(„Mám strach, jestli jsem to nepochopil **jinak**, nežs to říkal.“)¹¹¹

Význam této věty je následující. Existuje jedna entita/informace, kterou zpracovávají dvě postavy: jedna postava ji produkuje, druhá ji recipuje. Mluvčí se obává, že tuto informaci interpretuje jinak, než jakou interpretaci měl na mysli její mluvčí. Informace je stále táž, lišit se může její interpretace. Proto také lze standard bezpečně doložit z kontextu. Zdálo by se, že také zde jsou si obě *aliud* vzájemně standardy. Aby byl však význam věty a scény pochopen adekvátně, musí být standardem nejen *aliud*, ale také děj, jehož je *aliud* předmětem. Tedy „bojím se, že pochopím jiné / něco jiného, než ty oznamuješ“, tj. „bojím se, že pochopím něco jiného než jiné, které ty oznamuješ“. A „bojím se, že ty oznamuješ něco jiného než to jiné, které já pochopím“.

Všech zbylých 16 vět s dvojím zájmenem *alius* ve stejném pádu z našeho korpusu vyjadřuje slovníky popsanou příslušnost téže skupině. Obě *alius* zde budou komplementárně odkazovat každé na jiné prvky téže množiny prvků.

V některých případech je ve větě přítomna jen tato komplementarita – např. věta (13). V této větě je explicitně stanovena množina prvků, na něž obě *alius* odkazují: *primores*. Množina *primores* se ve větě dělí na dvě podmnožiny, *alii, quos criminando apud populum interemit* a *alii, quos sua Ipsos opportunos interemit*. Tyto podmnožiny jsou vzájemně komplementární.

¹¹¹ Všechny zde citované české překlady Terentiovy *Hecyra* jsou převzaty z P. TERENTIUS AFER (2024): Tchýně. Přel. M. Ctibor. Praha: Jednota klasických filologů.

(13) *Sexto ubi quid vellet parens quidve praeciperet tacitis ambagibus patuit, primores civitatis criminando alios apud populum, alios sua ipsos invidia opportunos interemit.* (LIV. I.54.8)

(„Když Sextovi vysvitlo, co si otec přeje a co nařizuje těmi mlčenlivými symbolickými narážkami, dal zahubit přední muže té obce; **některé** z nich osočil u lidu, **druhé** mohl zničit sám, protože už dříve byli neoblíbeni.“)¹¹²

Jindy je ve větě kromě dvou *alius* přítomen ještě jiný výraz, který doplňuje nebo završuje výčet, jako např. *plerique*,¹¹³ *cunctos*¹¹⁴ nebo *quod cumque*¹¹⁵ – např. věta (14). V ní je daná množina vojáků (jak je zřejmé z předchozího kontextu). Zájmeno *alius* zde odkazuje vždy na některou z podmnožin množiny vojáků. Opět na celou množinu pak v závěru věty odkazuje slovo *cunctos*, jež v sobě tedy obsahuje také prvky, na něž odkazují obě *alius*.

(14) *vulnera intuens alium spe, alium gloria, CUNCTOS adloquio et cura sibiue et proelio firmabat.* (TAC. Ann. I.71.3)

(„prohlížel jejich rány a hleděl je získat pro sebe i pro příští boj – **jednoho** nadějí na uzdravení, **druhého** získanou slávou, **VŠECHNY** rozhovorem plným starostlivé pozornosti.“)¹¹⁶

V dalších případech je množina prvků, na kterou obě *alius* odkazují, neomezená a stále se zvětšující, popř. je použito dvojího *alius* pro intenzifikaci – např. věta (15). Sem řadíme 3 věty ze 17. Jak lze vidět v příkladové větě (15), obě *alius* v ní mají funkci přívlastku shodného, který rozvíjí substantivum *loca*. Je dána množina *loca*, která je však neomezenou množinou, počet „míst“ dle významu věty stále narůstá. Každé zájmeno *alia* se zde nejen vymezuje vůči druhému *alius* („jiná místa než druhá zmíněná jiná místa“), ale mají také intenzifikační funkci – *alius*, které je v textu jako druhé, odkazuje také na prvky, které byly do množiny přidány a které nebyly součástí množiny ve chvíli, kdy bylo použito první *alius*. V tomto případě tedy neurčíme standard *alius*, protože zde má funkci intenzifikační, nenese primárně význam odlišnosti.

(15) *cresebat interim urbs munitionibus alia atque alia appetendo loca* (LIV. I.8)

(„Vzrůstalo mezitím město opevněními i tím, že zabíralo **další** a **další** místa.“)¹¹⁷

V těchto případech jsou si obě *alius* tedy vzájemně standardem, pokud komplementárně odkazují na prvky téže uzavřené množiny. Vždy se v nich odkazuje k nějaké množině prvků,

¹¹² Překlad viz pozn. 108.

¹¹³ TAC. Ann. I.14.1.

¹¹⁴ TAC. Ann. I.71.3.

¹¹⁵ LVCR. I.470.

¹¹⁶ Všechny zde citované české překlady Tacitových *Annales* jsou převzaté z P. CORNELIUS TACITUS (1975): Letopisy. Přel. A. Minařík. Praha: Svoboda, edice Antická knihovna.

¹¹⁷ Překlad viz pozn. 108.

z nichž jedno *alius* odlišuje část prvků této množiny od dalších prvků téže množiny, druhé *alius* odlišuje jiné prvky této množiny než první *alius* od dalších prvků této množiny.

Zajímavostí je, že překlady těchto vět do češtiny proto často nahrazují zájmena *alius* slovy jako „jeden, jedni“/„první“ – „druhý, druzí“ (v překladech 7 vět této kategorie), „jedni“ – „jiní“ (v překladech 2 vět této kategorie), „některé“ – „druhé“ (v překladu jedné věty této kategorie), případně „další“ – „další“ ve 2 překladech těchto vět, v nichž je množina denotátů neomezená, a nejvíce explicitně označuje komplementaritu obou zájmen překlad „dílem – dílem“ v překladu 1 věty této kategorie. Vystává tedy, zdá se, kognitivní potřeba recipienta *alius* více specifikovat, překladatelé měli tendenci *alius* konkretizovat.

Otázka, zda je v těchto větách standard vyjádřen implicitně, nebo explicitně a zda v těchto případech *alius* vůbec má standard, je poněkud komplikovanější než v případech následujících kategorií. Hlavním indikátorem přítomnosti explicitního standardu ve větě je srovnávací spojka (viz zde oddíly 2.2.1, 3.2) nebo ablativ srovnávací. Ze 17 vět této kategorie jsou ve 3 případech obě *alius* spojena spojkou *atque*, která je právě jednou z těch spojek, které jsou typické pro srovnávání v latině. Jak bylo řečeno výše, v téměř všech větách této kategorie je opravdu standardem prvního *alius* druhé *alius*, a tak v tomto smyslu by jistě bylo možné vnímat *atque* jako srovnávací spojkou. Ale jak je jasné např. z věty (16), která spojuje obě *alius* spojkou *atque*, sémanticky by věta byla nesmyslná, kdybychom spojkou *atque* vnímali jako srovnávací „než“. Navíc by první *alius* mělo ve větě vyjádřeno standard explicitně, druhé implicitně, ačkoli standardem druhé *alius* by mělo být v těchto větách první *alius*, jak jsme vyzorovali a shrnuli výše. Hlavním argumentem, proč zde *atque* neplní funkci srovnávací předložky, je argument syntaktický. Spojka „než“ je svým významem a svou funkcí spojkou podřadicí.¹¹⁸ V těchto větách jsou však obě *alius* jistě na stejné úrovni, jde o parataktické spojení, a tak zde *atque* musí být chápáno jako koordinativní spojovací výraz.

Při výzkumu vět se zájmenem *alius*, které jsme zařadili do této kategorie vět s dvojitým *alius* v tomtéž tvaru, jsme narazili na zajímavý jev v následujícím úryvku z Lucretiova *De rerum natura*:

(16) *adiutamur enim dubio procul atque alimur nos
certis ab rebus, certis aliae atque aliae res.
Ni mirum quia multa modis communia multis
multarum rerum in rebus primordia mixta
sunt, ideo VARIIS VARIAE res rebus aluntur.* (LVCR. I,812–816)

¹¹⁸ Viz např. Adam – Beneš – Bozděchová et al. (2014: 73).

(„Určité věci nás udržují a živí,
určité věci živí i ostatní tvory.
Je přemnoho prvků, jsou společné přemnoha věcem,
do věci vmíšeny různě, a proto se živí
KAŽDÁ JINAK a s pomocí jinaké hmoty.“)¹¹⁹

Je to příklad toho použití dvojího *alius*, kdy jsou si obě *alius* vzájemným (implicitním) standardem, obě vyjadřují rozdílnost prvků téže množiny, v tomto případě jde o neomezenou množinu, počet jejích prvků může narůstat, a dvojité *alius* zde má navíc ještě funkci amplifikace.

V tomto příkladovém úryvku však chceme poukázat na jiné slovo, a to na spojení *variis variae* ve verši 816. Významem, formou i funkcí je zcela ekvivalentní zájmenu *alius* a jeho chování. Zdá se, že zde by mohlo být ve větě spojení *variis variae* (resp. *variis rebus variae res*) bez změny významu věty nahrazeno spojením *aliis aliae*. Adjektivum *varius* nese samo o sobě – mezi jinými – význam rozlišnosti, podobně jako *alius*, nebývá však součástí srovnávacích konstrukcí. Zároveň ekvivalent s *alius* by možná neobsahoval řídicí člen tohoto přívlastku (zde tedy *res*), ve většině těchto konstrukcí, kde jsou v jedné větě dvě *alius*, nemá zájmeno *alius* funkci přívlastku shodného a má zesílenou deiktickou funkci.¹²⁰ Bylo by jistě žádoucí hlouběji prozkoumat tuto a podobné konstrukce, nespadá to však striktně pod téma této práce, a tak si na podobný výzkum budeme muset ještě počkat.

5 *Alius* a implicitní standard

Při analýze použití *alius* s implicitním standardem jsme dospěli na základě opakujících se schémat k následné typologii. Nejprve vydělujeme takový typ *alius*, který je strukturačním pojmem výčtu a je členem výčtu. Druhý typ jsme vyhradili případům, kdy se v textu vyskytuje *alius* s implicitním standardem, za který lze označit konkrétní slovo či spojení přímo z téže věty, ve které se *alius* vyskytuje, nebo z jejího nejbližšího kontextu a slovo, které určíme jako standard v tomto případě předchází slovu *alius*. *Alius* k němu referuje anaforicky. Třetí typ věnujeme podobným případům, ale v nich slovo znázorňující standard následuje až po *alius*, a *alius* se k němu tedy vztahuje kataforicky. Do čtvrtého typu řadíme taková *alius*, jejichž implicitním standardem je sám mluvčí (tedy 1. os. sg. nebo pl.). Pátý typ obsahuje případy, kdy

¹¹⁹ Překlad viz pozn. 117.

¹²⁰ Srov. např. z našeho korpusu verš LVCR. I,802: *sic alius aliis rebus mutarier omnis?* („a obdobně mění se všechno.“ Překlad viz pozn. 117.) V něm první *alius* nemá řídicí člen, druhé je ve funkci přívlastku shodného a řídicí člen (opět *res*, zde tedy *rebus*) má.

lze standard *alius* dovodit teprve z širšího kontextu a nelze nalézt jedno konkrétní slovo či slovní spojení v kontextu dané pasáže, které by bylo možné za standard označit.

Nakonec zde věnujeme pozornost také takovým použitím *alius* s implicitním standardem, která spadají do některého z výše jmenovaných typů, ale zároveň v sobě nesou nějaká specifika.

Ze 175 výskytů samostatného *alius* v našem korpusu je 158 *alius* s implicitním standardem. V 62 případech z nich má *alius* funkci přívlastku shodného, ve 28 případech funkci podmětu, ve 24 případech funkci předmětu, v 5 případech je *alius* součástí konstrukce akuzativu s infinitivem a je v akuzativu.

5.1 *Alius* a jeho implicitní standard ve výčtech

Tento oddíl popisuje zájmeno *alius* a jeho implicitní standard ve výčtech, ve kterých ostatní prvky tohoto výčtu reprezentují také zájmena nebo číslovky či jiné obecné, nekonkrétní pojmy – jako např. *pars*. Z našeho korpusu 175 výskytů *alius* sem řadíme 31 případů. Ty jsme ještě kategorizovali dle pozice, kterou zastává *alius* mezi ostatními strukturačními pojmy – zda *alius* uvádí první prvek výčtu, poslední nebo prostřední. Rozdílné chování *alius* by totiž mohlo být zejména v případech, kdy je první položkou výčtu (či prvním strukturačním výrazem), na rozdíl od případů, kdy je poslední.

Alius a jeho standard v těchto větách fungují podobně jako *alius* ve větách, kde jsou tato zájmena dvě, a to ve stejném pádu (viz zde 4.2.2). Jeho standardem jsou totiž zbylé strukturační výrazy a to, na co odkazují.

Pokud je *alius* poslední z výčtu, nese význam typu „a tak dále“, „a další“, *et cetera*. Např. ve výpovědi (17) lze určit s jistotou, že implicitním standardem zájmena *alius* jsou *pauci* a *plures*, tedy všichni prvně jmenovaní, *alius* odkazuje na všechny, kteří jmenovaní nebyli. Je tedy dána jedna množina prvků. Ta se skládá z prvků, kterými jsou lidé, kteří se nějakým způsobem vztahují k válce. Tato množina je rozdělená do 3 podmnožin: *pauci*, *plures* a *alii*. Podmnožiny se navzájem doplňují. Opět je tedy mezi nimi komplementární vztah.

(17) *postquam provecta iam senectus aegro et corpore fatigabatur, aderatque finis et spes novae, PAUCI bona libertatis in cassum disserere, PLURES bellum pavescere, alii cupere* (TAC. Ann. I.4.2)

(„jen MÁLO lidí naprázdno hovořilo o přednostech svobody, VÍCE jich mělo strach z války, **jíní** si ji přáli“)¹²¹

Více příznakové je použití *alius* v první pozici nějakého výčtu. V takových případech funguje toto zájmeno jako kataforický prostředek, který odkazuje k následující části věty, čímž ve čtenáři budí očekávání pokračování výčtu. To lze pozorovat např. ve větě (18). Standard zájmena *alius* je také zde implicitní, také tentokrát jsou jím ostatní položky výčtu. Jiná je pouze deixis *alius*, tentokrát kataforická. Díky tomu se trochu obměňuje pragmatika dané věty, kdy mluvčí může vzbudit větší pozornost recipienta a větší pozornost k dalšímu pokračování promluvy.

(18) *causae variae traduntur: alii taedio novae curae semel placita pro aeternis servavisse, QUIDAM invidia, ne plures fruerentur; sunt QUI existiment, ut callidum eius ingenium, ita anxium iudicium; neque enim eminentis virtutes sectabatur, et rursus vitia oderat: ex optimis periculum sibi, a pessimis dedecus publicum metuebat.*
(TAC. Ann. I.80.2)

(„uvádějí se různé příčiny: **Jedni** soudí, že z nechuti k novým starostem, co jednou rozhodl, ponechal tak navždy; podle **JINÝCH** jednal ze závisti, aby neužilo míst více než lidí; **NĚKTEŘÍ** myslí, že byl sice povahou zchytralý, avšak úzkostný v úsudku“)¹²²

Výčty, v nichž *alius* zastává druhou pozici, jsou specifické tím, že v nich má *alius* anaforickou i kataforickou deixi. Názorným příkladem je věta (19). Pozici a funkci *alius* jakožto druhého strukturačního výrazu zde hezky ilustruje překlad této věty do češtiny. Překladatel si pomohl číslovkou „druhý“, která akcentuje druhou pozici *alius*. Na druhou stranu však v takovém překladu dochází k redukci kataforického odkazování zájmena.

(19) *Gallia est omnis divisa in partes tres, quarum unam incolunt Belgae, **aliam** Aquitani, tertiam qui ipsorum lingua Celtae, nostra Galli appellantur.* (CAES. Gall. I.1)

(„Celá Galie se dělí ve tři části, z nichž jednu obývají Belgové, **druhou** Akvitánové, třetí pak ti, kteří se vlastním jazykem nazývají Keltové, naším Galové.“)¹²³

5.2 *Alius* s implicitním standardem jako konkrétním slově téže výpovědi

Další typ použití zájmena *alius* s implicitním standardem vydělujeme u vět, v nichž má *alius* anaforickou deixi a jeho standard lze identifikovat přímo v téže větě – jako konkrétní slovo, které tento standard reprezentuje. Obecně jde o podobné případy jako výčty se zájmenem *alius*

¹²¹ Překlad viz pozn. 135.

¹²² Překlad viz pozn. 135.

¹²³ Všechny zde citované české překlady Caesarových *Commentarii de bello Gallico* jsou převzaté z C. IULIUS CAESAR (1940): Paměti o válce galské. Přel. I. Bureš. Praha: J. Otto – Ottovo nakladatelství.

(viz 4.3.1). Na rozdíl od výčtů však *alius* v těchto případech neplní roli strukturujícího výrazu a implicitní standard zde není pouhým zájmenem, neplnovýznamovým nebo zobecňujícím slovem. Tento typ zahrnuje věty, v nichž konkrétní slovo (nebo více slov) přímo plní funkci standardu pro zájmeno *alius*. Právě proto zůstává tento standard implicitní – jeho opětovné vyjádření by vedlo k redundantní duplikaci informace nebo pojmu.

V rámci tohoto typu lze dále vyčlenit věty, v nichž je *alius* ve stejném pádu jako výraz, který odpovídá jeho standardu, a dále věty, kde je *alius* v jiném pádu, případně je standardem vedlejší věta či adverbium.

Tento typ je nejobsáhlejší ze všech případů použití *alius* s implicitním standardem, které zde popisujeme. Řadíme sem 69 výskytů. V některých z nich je *alius* ve stejném pádu, ve kterém je v téže promluvě to slovo, které je i standardem *alius*. Tato poměrně vysoká zastoupení *alius* s implicitním standardem v této kategorii je jistě dána tím, že v těchto větách je snad nejjednoznačněji stanovitelné, co je standardem *alius*, ačkoli se jedná o implicitní standard, protože jde o prvek, který je explicitně zmíněn dříve ve výpovědi.

V některých výpovědích tohoto typu nese *alius* větněčlenskou funkci přívlastku shodného. Nezřídka však tento přívlastek nemá řídicí člen vyjádřený, ale lze jej snadno identifikovat v předchozích částech věty či promluvy, a to na základě stejných gramatických kategorií přívlastku i řídicího slova. V takových případech je pak často řídicí člen *alius* stejné slovo jako jeho implicitní standard.

To ilustruje např. *alius* ve větě (20).

(20) *nunc ibo, orabo ut mihi PALLAM reddat, QUAM dudum dedi;*
aliam illi redimam meliorem. heus, ecquis hic est ianitor?
(PLAVT. *Men.* 672–673)

(„Tak já jdu a poprosím ji, ať mi ten PLÁŠŤ, CO jsem jí předtím dal, zase vrátí. / Že jí seženu **jinej**, lepší. / Hej, je někdo doma?“)¹²⁴

V (20) se v první části promluvy mluví o „plášti“. Ten je zde v akuzativu singuláru feminina: *pallam* a nese větněčlenskou funkci předmětu. V dalším verši, v pokračování promluvy postava jednoho z Menaechmů následně použije zájmeno *aliam*, rovněž v akuzativu singuláru feminina, ale ve funkci přívlastku shodného. Přívlastek však nemá ve větě explicitní řídicí člen, ale protože má stejné gramatické kategorie jako *pallam*, recipient promluvy může dovodit, že tento přívlastek rozvíjí právě substantivum *pallam*. Takové spojení *aliam pallam* pak pomáhá určit, co je standardem zájmena *alius* – také *pallam, quam dudum dedi*. Nejdříve je tedy nutné

¹²⁴ Překlad dle pracovního překladu vznikajícího na ÚŘLS FF UK pod vedením doc. Mgr. Lucie Pultrové, Ph.D.

stanovit řídicí člen *alius* jakožto shodného přívlastku, protože je ve větě elidován. Zde tedy *aliam* [*pallam*]. Následně tomuto sousloví *aliam pallam* určíme standard, který je zde implicitní. Standardem je zde také *pallam*: mluvčí ženě odkoupí jiný [plášť], než je plášť, o kterém mluví v první části výpovědi – tedy než *pallam, quam dudum dedi*.

Zájmeno *aliam* zde tedy má standard vyjádřený implicitně, ten je však snadno pochopitelný z kontextu promluvy, a tato jeho identifikace je ještě usnadněna tím, že implicitní standard je stejné slovo jako to, které je elipsou řídicího členu *alius* jako shodného přívlastku, a srovnává se zde tedy elidované *pallam* s dříve konkretizovaným *pallam*.

Tedy: „že jí seženu jinej [plášť], než plášť, co jsem jí předtím dal“.

V dalších případech výpovědí, které řadíme do této kategorie, může být řídicí člen *alius*, které má funkci přívlastku, ve větě explicitně vyjádřen. Někdy je zcela totožný jako slovo z předcházející části promluvy, které identifikujeme jako implicitní standard *alius*. To můžeme pozorovat např. ve větě (21). V ní je *aliud* přívlastkem slova *iter*. Zároveň je v dřívější části výpovědi řeč o „jiném“ *iter*. To je rozvíjeno vlastním přívlastkem (*iter PER PROVINCIAM*). Je tedy jasné, že se mluví o dvou odlišných *iter* („cestách“).

(21) *qui dicerent sibi esse in animo sine ullo maleficio ITER per provinciam facere, propterea quod aliud ITER haberent nullum* (CAES. Gall. I.7)

(„kteří Césarovi oznamovali, že Helvéciové mají v úmyslu táhnouti provincií bez výtržností, ježto žádné jiné CESTY nemají“)¹²⁵

Jindy je řídicí člen *alius* slovo, které je synonymní nebo hypero- či hyponymní s tím výrazem, který určíme jako standard, jako je tomu např. ve větě (22). Přívlastek *aliae* v ní rozvíjí substantivum *pecudes*. To má hyperonymní vztah k slovu *armenta*, které identifikujeme jako standard zájmena *aliae*. Tuto identifikaci nám tedy usnadňuje gramatická forma *alius*, která je totožná se standardem, a také řídicí člen *alius*, který je synonymní standardu. Tedy: „a jiný dobytek než (tažný) dobytek“.

(22) *ARMENTA atque aliae PECUDES* (LVCR. I.163)

(„a stáda SKOTU a BRAVU“)¹²⁶

Dalším příkladem, kde je standard v hyponymním vztahu k řídicímu členu *alius* jako přívlastku shodnému, je výpověď (23). V ní navíc mluvčí počítá také s recipientovou znalostí světa – tedy počítá s tím, že recipient správně odhalí vztah mezi hyperonymem a hyponymem. Např. ve větě

¹²⁵ Překlad viz pozn. 144.

¹²⁶ Překlad viz pozn. 117.

(23) musí recipient promluvy vědět, že *iura* (tedy „právo“, „soudy“) patří pod kategorii *munia regis* (tedy „královské povinnosti“, „královské úkony“). Dochází zde tedy ke kombinaci anaforického a exoforického odkazování zájmena *alius*.

(23) *interim Ser. Tullio iubere populum dicto audientem esse; eum IURA redditurum obiturumque alia REGIS MUNIA esse* (LIV. I.41.5)

(„zatím je vybízí, aby byli na slovo poslušni Servia Tullia, který bude zasedat na soudech a jiné královské úkony vykonávat“)¹²⁷

5.3 *Alius* s kataforickou deixí

Analogicky k výskytům *alius* s implicitním standardem ve větě, v které mu předchází také slovo, jež je i standardem a na něž *alius* anaforicky odkazuje, fungují také věty s *alius*, které odkazuje kataforicky na slovo, jež lze interpretovat jako standard a nachází se ve stejné výpovědi jako *alius*. Z našeho korpusu sem řadíme 22 výpovědí.

Jako příklad takového použití *alius* nám poslouží věta (24). V té *aliis* jako přívlastek shodný rozvíjí substantivum *dis*, tedy „jiným bohům“. Standard určíme z kontextu a z textu jako *Herculi*, tedy „jiným bohům než Herkulovi“. V této větě se slovo *Herculi* také vyskytuje. Následuje až po *alius*, proto na něj toto zájmeno odkazuje kataforicky. Standard srovnání, které v sobě nese *alius*, určíme snadno z kontextu. Správnost jeho identifikace nám potvrzuje fakt, že *alius* a jeho řídicí člen mají stejný pád jako standard a také že *Hercules* je hyponymum slova *dei*.

(24) *Palatium primum, in quo ipse erat educatus, muniit. Sacra DIS aliis ALBANO RITU, GRAECO HERCULI, ut ab Evandro instituta erant, facit* (LIV. I.7.3)

(„Nejdříve opevnil Palatium, na němž sám byl vychován. Oběti BOHŮM vykonal PODLE ALBÁNSKÉHO OBŘADU, jenom HERKULOVĚ PODLE ŘECKÉHO, jak byly zavedeny od Euandra“)¹²⁸

5.4 *Alius* a mluvčí jako jeho implicitní standard

Ve větách, které řadíme do tohoto typu vět s *alius* s implicitním standardem, je implicitní standard vždy „já“, tedy mluvčí či (implicitní) autor, nebo „my“, když mluvčí používá „wir“-formu. Řadíme sem 12 výpovědí.

¹²⁷ Překlad viz pozn. 108.

¹²⁸ Překlad viz pozn. 108.

V těchto větách lze standard určit buď na základě kontextu celé promluvy, gramatických kategorií sloves, která jsou v první osobě apod. – např. v (26), kde z kontextu víme, že postava Bacchis, která tuto řeč pronáší, se žíví jako nevěstka. Proto standard k *aliae meretrices* musí být jiná *meretrix* (postupujeme podobně jako při určování standardu v předchozích typech vět), a to v tomto případě ta, která řeč promlouvá. Tedy „jiné nevěstky, než jsem já-nevěstka“.

Jindy lze také standard identifikovat na základě zájmena *ego* či *nos*, které věta explicitně obsahuje – např. ve větě (27).

(26) *etsi hoc MERETRICES aliae nolunt [...]* (TER. *Hec.* 834)

(„byť to holky z mojí branže většinou tak nemají“)¹²⁹

(27) *Nescio quem, mulier, alium hominem, non ME quaeritas.*
(PLAVT. *Men.* 406)

(„Nevím, koho hledáš, dámo, ale JÁ to nejsem, musí jít o někoho jiného.“)¹³⁰

5.5 Standard vyvoditelný z širšího kontextu

Ve všech doposud jmenovaných typech *alius* s implicitním standardem nebylo komplikované standard určit, protože ve výpovědi byl vždy přítomen nějaký výraz, který byl totožný se standardem. Nyní však vydělujeme jako samostatný typ použití *alius* s implicitním standardem, který lze dovést pouze z širšího kontextu textu, přičemž ve výpovědi není žádný výraz, jenž by jednoznačně umožňoval jeho identifikaci, nebo se případný odkaz vztahuje až k delší pasáži v předcházejícím textu. Někdy *alius* odkazuje na předcházející kontext, jindy se rozdílnost, kterou vyjadřuje, týká aktuální scény a aktuálně popisované situace. Řadíme sem 32 případů.

Sem spadají převážně případy, kdy *alius* odkazuje na rozdíl vůči popisovanému subjektu či objektu, jako např. v (28). V tomto úryvku věty odkazuje *aliis* na kterékoli prvky z množiny všech lidí bez subjektu dané pasáže. Názorně tento význam ilustruje český překlad pomocí slova „ostatní“, které je často přítomno v překladech jako ekvivalent zájmena *alius*. Výraz „ostatní“ totiž odkazuje na kterékoli prvky z množiny všech prvků bez jednoho „jiného“ či množiny více „jiných“ prvků.

(28) *vivendi atque aliis imperandi* (CIC. *Rep.* I.51)
(„v životě a v ovládnání ostatních“)¹³¹

¹²⁹ Překlad viz pozn. 130.

¹³⁰ Překlad viz pozn. 145.

¹³¹ Překlad viz pozn. 97.

Příklady (29) a (30) reprezentují ty výskyty zájmena *alius*, v nichž lze implicitní standard odvodit z kontextu – a to buď z širšího předcházejícího kontextu jako v (29), nebo z aktuálního kontextu právě popisovaného jako ve (30). V obou vybraných větách *aliud* ve funkci shodného přívlastku rozvíjí substantivum: v (29) *bellum*, ve (30) *pugna*. V obou větách je také *bellum a pugna* implicitním standardem *aliud*. V (29) je však zmiňovaná válka jiná než válka, která byla popsána dříve v textu. V příkladu (30) jsou popisované boje, na které *alia* odkazuje, obecně všechny jiné dřívější římské boje než boje, které popisuje právě tato pasáž.

(29) *Et cum his quidem insperata pax erat: aliud multo propius atque in ipsis prope portis BELLUM ortum.* (LIV. I.14.4)

(„A tak s nimi nastal mír, třebaš nečekaný. Ale **jiná**, mnohem bližší VÁLKA vypukla, a to téměř v samých branách.“)¹³²

(30) *Non alia ante Romana pugna atrocior fuit.* (LIV. I.27.11)

(„Žádná bitva římská do té doby svedený nebyla krutější.“)¹³³

5.6 Specifické případy

Všechny zde vydělené typy *alius* s implicitním standardem se vzájemně překrývají a není mezi nimi nepropustná hranice. Tak tomu je i s případy, které zmíníme v tomto oddílu práce. Všechny by šly zařadit také do jiného typu, zároveň všechny případy, které zmíníme zde, reprezentují také hojně zastoupené chování *alius*.

První typ specifického případu věty s *alius* s implicitním standardem jsou dvouslovné konstrukce s *alius*, které můžeme charakterizovat jako ustálenou kolokaci. Z našeho korpusu sem patří kolokace *nil aliud* a jeho alternativy jako *ullam aliam* nebo *quod aliud* apod. (např. věta (31)). Dále *(per)multi alii* a alternativní *ulli alii* apod. (např. (32)). A také ustálená sousloví *alius* a zobecnující, nekonkrétní substantivum jako *res*, *ratio*, *pactum* apod. (nebo jen *alio* ve významu „jinak“, nejspíš s elipsou substantiva jako *ratio* nebo *pacto* nebo podobného), která se vztahují ke slovesu, a tak jsou do češtiny často překládána adverbium „jinak“, např. ve větě (33).

Vstupní hypotéza byla, že by se kvůli tomu, že jsou tyto kolokace ustálené, mohlo zájmeno *alius* a určování jeho standardu chovat jinak. Žádnou odlišnost od výše rozebíraných typů jsme však nezjistili, naopak také věty s ustálenou kolokací s *alius* lze rozřadit dle zde nabízené typologie *alius* a jeho implicitního (či explicitního) standardu.

¹³² Překlad viz pozn. 108.

¹³³ Překlad viz pozn. 108.

(31) *cum idem hoc visum diceretur et esset casu apud M. Marcellum, qui cum eo consul fuerat, SPHAERAM quam M. Marcelli avus captis Syracusis ex urbe locupletissima atque ornatissima sustulisset, cum aliud NIHIL ex tanta praeda domum suam deportavisset, iussisse proferri* (CIC. Rep. I.21)

(„když prý měl být pozorován ten úkaz a on náhodou byl u Marka Marcella, jenž byl spolu s ním konsulem, rozkázal přinést KOULI, kterou děd Marka Marcella po dobytí Syrakús, velmi bohatého a krásného města, odvezl s sebou, když si jinak NIC jiného z obrovské kořisti nedovezl domů“)¹³⁴

(32) *Tantum tamen opes creverant maxime fuis Etruscis ut ne morte quidem Aeneae nec deinde inter muliebrem tutelam rudimentumque primum puerilis regni movere arma aut Mezentius Etruscique aut ULLI alii accolae ausi sint.* (LIV. I.3.4)

(„A přece vzrostla moc jejich tolik – především po potření Etrusků –, že ani po smrti Aeneově, ani potom za poručnictví ženy, ani za prvního počátku královské vlády toho chlapce se neodvážili zvednout zbraně ani Mezentius a Etruskové, ani ŽÁDNÍ jiní sousedé.“)¹³⁵

(33) *Quod si forte alia credunt RATIONE potesse ignis in coetu stingui mutareque corpus* (LVCR. I.665–666)

(„Věří-li snad, že by mohl shluknutý oheň hasnout na jiný ZPŮSOB a měnit se v hmotu“)¹³⁶

V našem korpusu jsme našli ještě jeden specifický případ. Ve třech větách jako by měla být konstrukce dvou *alius* ve stejném pádu, ale v textu je obsaženo jen jedno. Implicitním standardem by tak mělo být druhé zájmeno *alius*, ale to v textu chybí. Tento případ považujeme za vhodné označit za elipsu, neboť bez druhého zájmena je význam věty hůře pochopitelný a standard *alius* těžko odhadnutelný (pokud nevíme, že existují konstrukce s dvojitým *alius* v tomtéž pádu, v nichž jsou si obě *alius* vzájemně standardem).

Ve dvou z těchto tří vět je podmětem nějaká skupina lidí – konkrétně *Helvetii* a *Romani*. Tyto skupiny se dělí na dvě množiny (dvě části všech Helvéců a dvě části všech Římanů). *Alius* tedy odkazuje na „jinou“ část Helvéců či Římanů. Je zde však elipsa toho prvního *alius*, které by odkazovalo na druhou část Helvéců či Římanů. Srov. věta (34). V českém překladu se překladatel rozhodl elipsu nahradit, aby byla věta čtenáři přístupnější.

(34) *HELVETII ea spe deieci navibus iunctis ratibusque compluribus factis, alii vadis Rhodani, qua minima altitudo fluminis erat, non numquam interdum, saepius noctu, si perrumpere possent conati, operis munitione et militum concursu et telis repulsi, hoc conatu destiterunt.* (CAES. Gall. I.8)

¹³⁴ Překlad viz pozn. 97.

¹³⁵ Překlad viz pozn. 108.

¹³⁶ Překlad viz pozn. 117.

(„HELVECIOVÉ, nedostavše od Césara dovolení projít provincií, **jedni**, spojivše loďky a více vorů z nich nadělavše, **druzí** zase po brodech, kde byla řeka nejmělčejší, pokoušeli se leckdy za dne, častěji v noci, zda by prorazili, ale byli odrazeni silným opevněním, útokem našich vojinů a deštěm střel, takže zanechali dalších pokusů.“)¹³⁷

Podobný případ je ve větě (35). V ní je však elipsa prvního *alius* o to zřetelnější, že v ní není žádný hromadný výraz, který by v sobě obsahoval prvky, na které odkazuje *alius*, jak tomu je v předchozích dvou případech. V této větě jsou zmíněné dvě činnosti, které mají v dané situaci vykonávat vojáci. (Že jde o vojáky víme z předchozího kontextu.) Činnosti *opus* a *proelium*. Každou by měla začít vykonávat určitá část všech vojáků. První *alius* je však z věty vypuštěno. Také zde si překladatel pomohl číslovkami „jedni – druzí“.

(35) *Caecinae dubitanti quonam modo ruptos vetustate pontes reponeret simulque propulsaret hostem, castra metari in loco placuit, ut opus et **alii** proelium inciperent.* (TAC. Ann. I.63.5)

(„Caecina byl nejprve na rozpácích, jak znovu zřídit staré, porušené přechody a současně odrážet nepřítele, potom uznal za dobré, aby **jedni** mohli začít práci, **druzí** boj.“)¹³⁸

Zcela odlišný je případ s *alias* jako ustáleným „jindy“. V našem korpusu je takový případ jeden – ve větě (36). K němu připojujeme do jednoho podtypu také všechny další případy, kdy má *alius* samo či ve spojení s dalším slovem v dané výpovědi adverbiální význam (např. *alia ratione* apod.). Také u nich hledat, jaké doplnění si *alias* žádá. Řadíme sem 11 výskytů.

V příkladové větě (36) má *alias* kataforickou deixi: „mnohdy jindy a také během poslední večere“, tedy „během poslední večere a mnohdy jindy“, tj. „mnohdy jindy než během poslední večere“.

(36) *Arminius turbator Germaniae, Segestes parari rebellionem saepe **alias** et supremo convivio, post quod in arma itum, aperuit suasitque Varo ut se et Arminium et ceteros proceres vinciret: nihil ausuram plebem principibus amotis; atque ipsi tempus fore quo crimina et innoxios discerneret.* (TAC. Ann. I.55.2)

(„Arminius pobuřoval Germánii, Segetes často i jindy, i při poslední hostině, po níž se šlo do boje, vyradil, že se chystá vzpoura, a radil Varovi, aby uvěznil jeho i Arminia a ostatní předáky“)¹³⁹

¹³⁷ Překlad viz pozn. 144.

¹³⁸ Překlad viz pozn. 135.

¹³⁹ Překlad viz pozn. 135.

6 Explicitní standard

Tento oddíl se věnuje výzkumu chování *alius* s explicitním standardem. Zě 175 výskytů samostatného zájmena *alius* má pouze 17 vyjádřený standard explicitně. Uvádí jej spojky *quam* (v osmi případech), *ac* (v jednom případě), *et* (v jednom případě) a *nisi* (v šesti případech). Všechny tyto spojky uvádí slovníky jako typické pro srovnávací konstrukce (viz zde 2.2.1 a 3).

Z těchto 17 má 13 výpovědí – tedy více než 80 % – záporný význam. Samotné zájmeno *alius* v sobě nese význam vymezování se, tedy také nějakou negaci („A je jiné než B“ = „A není B“). Snad právě proto je standard po tomto zájmenu explicitní především v záporných větách, protože taková konstrukce s „negativní jinakostí“ je komplikovaná na recipientovu analýzu a správné porozumění sama o sobě, ještě komplikovanější se stává, pokud je standard implicitní.

V rámci těchto 13 záporných vět je explicitní standard zájmena *alius* v 5 případech uvozen spojkou *nisi* („ne-li“). Spojka *nisi* obecně nese význam vytykání.¹⁴⁰ Deiktická povaha *alius* také vytyká prvek či skupinu prvků. V latině stačí ve větě jen jeden zápor, aby byl celkový význam věty záporný. Pokud jsou přítomny záporny dva, význam věty je pozitivní. Taková konstrukce se dvěma záporny připomíná rétorickou figuru *litotes*, která slouží k tomu, aby se výpověď formulovala nepřímou, zdrženlivě, a tím z hlediska pragmatiky zmírňovala či eufemizovala nepříjemné sdělení.¹⁴¹ Použití *alius*, které zde zkoumáme, nespadá pod pojem *litotes*. Naopak dvojí negace zde slouží k intenzifikaci, k většímu zdůraznění vytykaného prvku, tedy standardu: „ne jiný ne-li A“ = „nikdo jiný než A“ = „právě A“. Spojku *nisi* lze tedy v těchto větách označit za spojku srovnávací, jak ji také uvádějí slovníky (viz zde 2.2.1).

Níže uvádíme příkladovou větu (37), ve které je standard *aliud* vyjádřen explicitně. Standard zde uvozuje také spojka *nisi*, ačkoli věta není záporná. Jde však o větu vyjadřující rétorickou otázku uvozenou tázací částicí *num*, která v latině typicky vyjadřuje, že mluvčí očekává zápornou odpověď.¹⁴²

(37) *NUM quid igitur aliud in iudicium venit, NISI uter utri insidias fecerit? Profecto nihil: si hic illi, ut ne sit impune; si ille huic, ut scelere solvamur.* (Cic. Mil. 12)

(„stalo se tedy předmětem sporu něco jiného, NEŽ kdo komu nastrojil úklady?“)¹⁴³

U jedné z výpovědí (38), kterou jsme zařadili do kategorie *alius* s explicitním standardem, není jisté, zda opravdu vyjadřuje standard explicitně. Kromě zájmena *aliud* obsahuje totiž také

¹⁴⁰ Mikulová (2014: 194).

¹⁴¹ CzechEncy sv. „litotes“.

¹⁴² *A Latin Dictionary*, sv. *num*.

¹⁴³ Překlad viz pozn. 109.

komparativ *sanctius*, jehož standard také může být vyjádřen explicitně. Explicitní standard *iusiurandum* zde uvozuje spojka *quam*, která následuje bezprostředně po komparativu. S jistotou je tento standard tedy standardem daného komparativu. *Sanctius* má v této větě funkci přívlastku shodného, který rozvíjí právě předmět *aliud*. Obě slova tedy mají stejný standard, a tak jeho explicitní provedení můžeme vztáhnout k *aliud* stejně jako k *sanctius*. Proto jsme také tuto větu zařadili do této kategorie výskytů *alius* s explicitním standardem.

(38) *aliud si scirem qui firmare meam apud vos possem fidem
SANCTIUS QUAM iusiurandum, id pollicerer tibi, Lache,
me segregatum habuisse, uxorem ut duxit, a me Pamphilum.*
(TER. *Hec.* 750–753)

(„Kdybych věděla o lepším prostředku,
jak vám zaručit své slovo, použila bych ho: takhle přísahám, že
od chvíle, kdy Všemil oženil se, u mě se už neukázal!“)¹⁴⁴

U zbylých dvou vět – (39) a (40), v nichž je standard zájmena *alius* vyjádřen explicitně, se pokusíme dovést gramatické či pragmatické důvody, pro které nebyl standard vyjádřen implicitně.

V úryvku (39) uvozuje standard *sensi* spojka *ac*. Srovnává se zde původní domněnka s následně zakoušenou realitou. Mluvčí si myslel, že jeho manželka trpí jinou chorobou než tím, čím trpí doopravdy – což zjistí, když ji spatří. *Alius* zde tedy nevyjadřuje pouze fakt, že se manželka má v realitě jinou „chorobu“ (z děje víme, že není nemocná, nýbrž těhotná), než je nějaká jiná choroba, nýbrž že má jinou chorobu, než s jakou počítal mluvčí. Tedy *alio morbo adfecta est ac morbo, quo adfectam esse sensi*. Rozdílnost nespočívá v nemoci a jejím druhu, ale v recepci této nemoci. Standard je zde uveden explicitně, protože bez něj by se na prvním místě nabízela jiná interpretace, než kterou zde chce mluvčí vyjádřit. Primární interpretace by se týkala rozdílnosti nemoci (ne rozdílnosti mezi představou a realitou) proto, že v případech *alius* s implicitním standardem, kdy je *alius* přívlastkem shodným, je často řídicí člen tohoto přívlastku totožný se standardem nebo na něj jinak odkazuje, jak jsme viděli v předchozích oddílech této práce.

(39) *nam modo intro me ut corripui timidus, alio suspicans
morbo me visurum adfectam AC sensi esse uxorem: ei mihi!*
(TER. *Hec.* 364–366)

(„Před chvílí jsem totiž s obavami vtrhl dovnitř – myslel jsem si, / že ji najdu ležet s jinou nemocí NEŽ s touhleťou! Ach běda!“)¹⁴⁵

¹⁴⁴ Překlad viz pozn. 130.

¹⁴⁵ Překlad viz pozn. 130.

Na tomto místě uvedeme ještě další příklad věty, kde má *alius* význam kvantitativní změny, ačkoli nepatří mezi věty s explicitním standardem, uvádíme ho zde kvůli podobné sémantice *alius* jako je v (39). Jak lze vidět v (40) také zde jde o změnu kvality – jedné vlastnosti. Tato vlastnost se srovnává v čase: „dřívější tváře¹⁴⁶ jsou nyní jiné, než jaké byly dříve“, „srdce jsou jiná/změněná oproti tomu, jaká byla [táž srdce] dříve“.

(40) *vos quoque, quorum alia nunc ORA, alia PECTORA contueor; si legatos senatui, obsequium imperatori, si mihi coniugem et filium redditis, discedite a contactu ac dividite turbidos: id stabile ad paenitentiam, id fidei vinculum erit* (TAC. Ann. I.43)

(I vy, jejichž SRDCE vidím nyní již **změněná**, hodláte-li vrátit senátu vyslance, císaři poslušnost, mně choť i syna, odstupte od náказы a buřiče ze sebe vylučte!)¹⁴⁷

Ve větě (41) je explicitní standard uvozen spojkou *quam* a standardem je zde celá vedlejší věta *cuius simulationem induerat*. Tato věta neobsahuje vazbu, která by v klasické latině byla typická. Podmět *iuvenis* je totiž zároveň rozvíjen zájmenem *alius* ve formě shodného přívlastku, a tedy v nominativu, zároveň slovem *ingenii*, které je v genitivu vlastnosti (*qualitatis*). Vedlejší věta, která je standardem, začíná spojovacím zájmenem *cuius*, které má rovněž formu genitivu vlastnosti.

Postava L. Iunia Bruta zde přichází na scénu poprvé a poprvé je zde uvedena jeho charakteristika. Standard je tedy explicitní proto, že přináší zcela nové informace, které nelze dohledat v kontextu. Srovnává se zde totiž pravý charakter Bruta s tím, který předstírá. Tedy dvě provedení jedné povahy. Informace o jeho přetvařování je zde však také nová, proto je uvedena explicitně a nejspíš proto je v rématu.

(41) *Titus et Arruns profecti; comes iis additus L. Iunius Brutus, Tarquinia, sorore regis, natus, iuvenis longe alius ingenii QUAM cuius simulationem induerat.* (LIV. I.56.7)

(„Titus a Arruns se vydali na cestu. Jako průvodce jim byl přidán Lucinius Iunius Brutus, syn sestry královny Tarquinie, mladík zcela **jiný** povahou, NEŽ kterou dovedl předstírat a přetvařovat se.“)¹⁴⁸

7 *Aliter*

V korpusu 221 výskytů *alius* a *aliter* se *aliter* vyskytuje pouze 12×. Z těchto dvanácti případů má 8 implicitní standard, 4 explicitní. 7 případů se vyskytuje v záporné větě, 8 případů má implicitní standard, 4 explicitní. Pokud je standard adverbia *aliter* vyjádřen explicitně, je

¹⁴⁶ Ty překladatel vypustil.

¹⁴⁷ Překlad viz pozn. 135.

¹⁴⁸ Překlad viz pozn. 108.

v případech z našeho korpusu uveden jednou spojkou *ac*, třikrát spojkou *quam*. Zásadní rozdíl mezi *alius* a *aliter* a jejich standardy spočívá v tom, že v našem korpusu mají excerpovaná *alius* různou větněčlenskou platnost. *Aliter* je zde však vždy použito ve funkci příslovečného určení. Vždy rozvíjí sloveso (nebo participium) a sloveso je také vždy jeho standardem.

V případech, kdy má *aliter* implicitní standard, ho lze ve všech těchto případech dovodit z toho slovesa či participia, které právě *aliter* rozvíjí. Jak lze vidět např. ve větě (42). *Aliter* zde rozvíjí infinitiv *arbitrari*. *Arbitrari* je zároveň implicitním standardem: nikdo nemůže myslet jinak, než jak právě myslí. Na tomto případě také dobře vidíme, že zde deixe *aliter* tady není (jen) kontrastivní, ale přímo je definované, co zde *aliter* vlastně znamená (*ducere nullam vim esse*). Takových případů, kde je v kontextu jasně upřesněno, co přesně se adverbium *aliter* či také zájmenem *alius* myslí, je v našem korpusu více. V této práci nebyl bohužel prostor se těmito případy a této „druhé“ deixi těchto slov věnovat, nesouvisí zcela s naším tématem a tato problematika (jako i syntax *alius* či *aliter* obecně) by si zasloužila samostatný zevrubný rozbor. My ho zde sice nenabízíme, v tabulce rozborů v Příloze 2 v 16. sloupci uvádíme, čím je *alius* ve výpovědi rozvíjeno, v některých případech z nich se jedná právě o toto následné „doupřesnění“, na co *alius* i *aliter* odkazuje, které napomáhá lepšímu porozumění celé konstrukce s *alius*.

(42) *nec vero quisquam aliter arbitrari potest, nisi qui nullam vim esse ducit numenve divinum* (Cic. Mil. XXX.83)

(„Nikdo si věru ani nemůže nic **jiného** myslit, leda ten, kdo nevěří, že existuje boží moc a vůle...“)¹⁴⁹

Věta (43) nabízí ukázkou použití adverbia *aliter* s explicitním standardem, jenž je zde uvozen spojkou *ac*. Standardem je tedy konkrétně celá predikace. To je ale modální a tranzitivní sloveso a v této větě je elipsa jeho předmětu, který by však byl součástí standardu: „senát nesoudil jinak, než jak my jsme chtěli[, aby soudil]“.

(43) *Quam ob rem, iudices, ut aliquando ad causam crimenque veniamus, si neque omnis confessio facti est inusitata, neque de causa nostra quicquam aliter ac nos vellemus a senatu iudicatum est.* (Cic. Mil. IX.23)

(„A proto, soudcové, abychom se konečně dostali k vlastnímu případu a k obžalobě, jestliže každé přiznání k činu není neobvyklé, jestliže senát nesoudil o naší záležitosti **jinak**, než bychom my chtěli, [...]“)¹⁵⁰

¹⁴⁹ Překlad viz pozn. 109.

¹⁵⁰ Překlad viz pozn. 109.

Příklad *aliter*, jak je použito v úryvku (44) zde uvádíme proto, že jde o jediný výskyt z našeho korpusu, ve kterém *aliter* rozvíjí neplnovýznamové sloveso *esse*. Intuitivně by se mohlo předpokládat, že v tomto kontextu mluvčí použije spíše konstrukci *alius* a sponového slovesa: *sin est, ut alia tua siet sententia*. Sander M. Goldberg však ve své edici *Hecyry* toto použití *aliter* nijak nekomentuje.

(44) *ego, Pamphile, esse inter nos, si fieri potest,
adfinitem hanc sane perpetuam volo;
sin est ut aliter tua siet sententia,
accipias puerum.* (Ter. *Hec.* 635–638)

(„Pokud by to bylo možné, velmi rád bych, Všemile, / aby pouto mezi námi
vydrželo / Pokud s tím však nesouhlasíš a máš názor jiný, vezmi / si to děčko.“)¹⁵¹

V jedné z výpovědí s *aliter* (45) následuje po *aliter* spojka *nisi*, která může také uvádět standard. Zde také standard uvádí, ale ne k příslovci *aliter*, nýbrž k zájmenu *quisquam* (tedy *quisquam nisi qui*).

(45) *Nec vero quisquam aliter arbitrari potest, nisi qui nullam vim esse
ducit numenve divinum; quem neque imperi nostri magnitudo neque sol
ille nec caeli signorumque motus nec vicissitudines rerum atque ordines
movent, neque (id quod maximum est) maiorum sapientia, qui sacra,
qui caerimonias, qui auspicia et ipsi sanctissime coluerunt, et nobis suis
posteris prodiderunt.* (Cic. *Mil.* XXX.83)

(„Nikdo si věru ani nemůže nic jiného myslit, leda ten, kdo nevěří, že existuje boží
moc a vůle...“)¹⁵²

¹⁵¹ Překlad viz pozn. 130.

¹⁵² Překlad viz pozn. 109.

Závěr

Tato práce se zaměřovala na výzkum zájmena *alius* ve vztahu k jeho standardu. Konkrétně výzkum analyzoval veškeré výskyty zájmena *alius* v textech korpusu, který byl stanoven pro potřeby této práce. Tyto výskyty následně kategorizoval podle funkcí a vlastností *alius* v daném použití a procesu určování jeho standardu.

První část práce nabídla různé otázky teoretického pozadí *alius* a jeho standardu. Primárně odpovídala na otázku, zda lze absenci explicitního standardu pro *alius*, respektive jeho implicitní provedení chápat jako elipsu. Z našich dat je zřejmé, že většina (158 ze 175) případů použití samostatného *alius* má standard implicitní. Data tak naznačují, že pokud většina výskytů *alius* nemá explicitní standard, mluvčí ani recipient jej v daném větném schématu neočekávají. Zároveň jsme zjistili, že v případech, kde je standard implicitní, ho lze vždy určit a lze vytvořit konstrukci stejného srovnání s *alius* s explicitním vyjádřením standardu (mimo případy takových konstrukcí *alius*, u kterých neuvažujeme o jeho srovnávacím významu a u kterých nezjišťujeme existenci explicitního ani implicitního standardu). Proto pokud definujeme elipsu jako „v tradiční gramatice vypuštěnou část syntaktické struktury, kterou v ní podle obvyklého větného schématu očekáváme a kterou lze rekonstruovat“, ¹⁵³ z našich dat vyplývá, že v případě zájmena *alius* s implicitním standardem nejde o elipsu, protože ačkoli explicitní, doplněnou variantu je možné rekonstruovat, není podle obvyklého větného schématu očekávaná.

Také proto, že naprostá většina použití *alius* v textech našeho korpusu nemá standard vyjádřený explicitně, můžeme uvažovat o variantě s implicitním standardem jako o nepříznačové, snad také primární. Proto se zde přikláníme k diskurzu Grochowského a řekli bychom, že případy *alius* a *aliter* s implicitním standardem ukazují, že výpustka standardu není elipsou, ačkoli také u těchto vět můžeme utvořit i jejich „úplnou“ variantu se standardem explicitně doplněným. (viz zde 3.2.1.).

V každém případě jsme zjistili, že lexém *alius* není dostatečně popsán a jeho syntaxi ani sémantice a pragmatice nebyla věnována dostatečná pozornost. V podobné situaci „neprobádanosti“ jsou dokonce ekvivalenty *alius* v moderních jazycích – přinejmenším „other“ a „different“ v angličtině a „jiný“ v češtině. Doufáme, že k výzkum těchto slov v brzké době dojde.

Dalším z dílčích cílů našeho výzkumu bylo zjistit, zda v případech, kdy je standard *alius* implicitní, lze z kontextu s jistotou standard vyvodit. Výzkum potvrdil, že ve všech případech

¹⁵³ CzechEncy sv. „elipsa“.

je standard identifikovatelný, často z kontextu jediné věty, nejvíce však z kontextu krátkého úseku dané pasáže.

Na druhou stranu jsme pro zajímavost sledovali také překlad textů, které řadíme do našeho korpusu, do češtiny. V nich lze pozorovat, že jen málokdy je *alius* přeloženo jako „jiný“ či „odlišný“, často si překladatelé pomáhají jinými zájmeny či číslovkami a adjektivy. Je zde vidět, že *alius* má širší sémantiku a syntaktické možnosti.

Jako jediné případy, kdy zájmeno *alius* nemá standard – explicitní ani implicitní – jsme určili ty, kde jsou dvě *alius* v jedné výpovědi, a to převážně v konstrukci typu *aliis aliud*, tedy v konstrukcích dvojího *alius*, kdy je každé z nich v jiném pádu. Nebo také pokud má dvojí užití *alius* funkci intenzifikační.

Vedlejší výstup této práce je zjištění, že se syntax *alius* a jeho standardu nejspíš neliší v odlišných žánrech, obdobích, u odlišných autorů. V našem korpusu je zřetelné, že pokud je standard dán explicitně, uvozují ho spojky *ac* a *et* u starších autorů (Terentia a Lucretia), u mladších spojka *quam*. Mohlo by se tedy zdát, že spojka *quam* je typická pro srovnávací konstrukce v pozdější fázi latiny. Stále je však ve velké míře zastoupená v našem korpusu také u klasických autorů (Livia a pozdějšího Tacita).

Naše data jsou zkreslená tím, že ve 35 % případů *alius* s explicitním standardem v našem korpusu je tento standard uváděn spojkou *nisi*. Zároveň tento fakt chápeme jako zásadní pozorování a největší výsledek našeho zkoumání: explicitní standard je z velké většiny v záporných výpovědích, v tom snad také spočívá největší příznakovost konstrukce s explicitním standardem.

Seznam použité literatury

Primární literatura:

Bibliotheca Teubneriana Latina II

Thesaurus Linguae Latinae (dostupný z: <https://www.degruyter.com/view/db/tll>)

Grammatici Latini, II-III (1855–1859). M. Hertz – H. Keil (eds.). Teubner.

Překlady:

C. Iulius CAESAR (1940): Paměti o válce galské. Přel. I. Bureš. Praha: J. Otto – Ottovo nakladatelství.

M. Tullius CICERO (2009): O věcech veřejných. Přel. J. Janoušek. Praha: Oikoymenh.

M. Tullius CICERO (1974): Obhajoba Milona. In *Tribuni výmluvnosti: výběr ze starověkých řečníků*. Praha: Odeon, s. 215–255.

T. LIVIUS (1971): Dějiny. Praha: Svoboda, edice Antická knihovna.

T. LVCRETIUS Carus (1971): O přírodě. Přel. J. Nováková. Praha: Svoboda, edice Antická knihovna.

P. OVIDIUS Naso (1974): Proměny. Přel. I. Bureš. Praha: Svoboda, edice Antická knihovna.

T. Maccius PLAVTUS (1946): Pseudolus. Přel. V. Šrámek. Kladno: Nakladatelství J. Šnajdr.

P. Cornelius TACITUS (1975): Letopisy. Přel. A. Minařík. Praha: Svoboda, edice Antická knihovna.

P. TERENCE Afer (2024): Tchýně. Přel. M. Ctibor. Praha: Jednota klasických filologů.

Sekundární literatura:

Adam, Robert – Beneš, Martin – Bozděchová, Ivana et al. (2014): Úvodní jazykový seminář, výklad a cvičení. Praha: Karolinum.

Baños Baños, José Miguel (1998): El predicado verbal en las comparativas de tam ... quam en latín. *Cuadernos de Filología Clásica: Estudios Latinos* 15: s. 19–36.

Benveniste, Emile (1948): Noms d'agent et noms d'action en indo-européen. Paris: Adrien-Maisonneuve.

- Coppock, Elizabeth– Champollion, Lucas (2024): Invitation to Formal Semantics (Formerly known as *Semantics Boot Camp*). [online] Dostupné z: <https://eecoppock.info/bootcamp/semantics-boot-camp.pdf>
- Ctibor, Michal (2021): Uter vestrum est celerior? Relative Comparatives without an Explicit Standard in Classical Latin. *Acta Universitatis Carolinae Philologica* (4), s. 69–81. Dostupné z: <https://doi.org/10.14712/24646830.2022.13>
- Filipec, Josef – Daneš, František – Machač, Jaroslav – Mejstřík, Vladimír (eds.) (2006): *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Praha: Academia.
- Glare, P. W. (ed.) (1968–1976): *Oxford Latin Dictionary*. Oxford: Oxford University Press.
- Grepl, Miroslav – Karlík, Petr (1986): *Skladba spisovné češtiny*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Grochowski, Maciej (1976): O pojęciu elipsy. *Pamiętnik Literacki: czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej* 67 (1), s. 121–136.
- Havránek, Bohuslav (ed.) (1989): *Slovník spisovného jazyka českého*. Praha: Academia.
- Hladiš, František (1971): Opakování v mluvených projevech. In Komárek, Miroslav (ed.), *Miscellanea linguistica*, s. 195–203.
- Husenblas, Karel (1979): Gramatická syntax v textu. In: Referati od X zasedanie na megunarodnata komisija za izučuvanje na gramatičkata struktura na slovenskite literaturni jazici. Skopje: Makedonskaja akademija na naukite i umetnostite, 175–182.
- Chalker, Sylvia – Weiner, Edmund S. C. (1994): *The Oxford Dictionary of English Grammar*. Oxford: Oxford University Press.
- Karlík, Petr – Osolobě, Klára (2017): ZÁJMENO. In: Karlík P. – Nekula, M. – Pleskalová, J. (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. URL: <https://www.czechency.org/slovník/ZÁJMENO> (poslední přístup: 25. 6. 2025).
- Karlík, Petr (2000): Hypotéza modifikované valenční teorie. *Slovo a slovesnost* 61 (3), s. 170–189.
- Kopečný, František (1958): *Základy české skladby*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Kühner, Raphael – Stegmann, Carl (1914): *Ausführliche Grammatik der lateinischen Sprache*, vol. 2. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.

- Leech, Geoffrey Neil – Svartvik, Jan – Quirk, Randolph – Greenbaum, Sidney (1975): *A communicative grammar of English*. Harlow: Longman.
- Mikulová, Jana (2014): *Syntax latinských vedlejších vět*. Brno: Masarykova univerzita.
- Mikulová, Marie (2012): *Významová reprezentace elipsy*. Dizertační práce. Praha: MFF UK.
- Osolobě, Klára (2017): *LIMITATIVUM*. In: Karlík P. – Nekula, M. – Pleskalová, J. (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*.
URL: <https://www.czechency.org/slovník/LIMITATIVUM> (poslední přístup: 25. 6. 2025).
- Osolobě, Klára (2017): *VYMEZOVACÍ ZÁJMENO*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*.
URL: [https://www.czechency.org/slovník/VYMEZOVACÍ ZÁJMENO](https://www.czechency.org/slovník/VYMEZOVACÍ_ZÁJMENO) (poslední přístup: 25. 6. 2025).
- Panevová, Jarmila – Gruet Škrabalová, Hana (2017): *ELIPSA*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. URL: <https://www.czechency.org/slovník/ELIPSA> (poslední přístup: 3. 7. 2025).
- Panevová, Jarmila – Karlík, Petr (2017): *VALENCE*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. URL: <https://www.czechency.org/slovník/VALENCE> (poslední přístup: 28. 11. 2024).
- Panevová, Jarmila – Karlík, Petr (2017): *VALENCE*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. URL: <https://www.czechency.org/slovník/VALENCE> (poslední přístup: 28. 11. 2024).
- Panevová, Jarmila (1974): *On Verbal Frames in Functional Generative Description 1*. *The Prague Bulletin of Mathematical Linguistics* 22, s. 3–40.
- Panevová, Jarmila (1998): *Ještě k teorii valence*. *Slovo a slovesnost* 59 (1), s. 1–14.
- Pinkster, Harm (2015): *The Oxford Latin syntax*. Oxford: Oxford University Press.
- Prouzová, Hana (1983): *K valenčním vlastnostem primárních adjektiv v češtině*. *Slovo a slovesnost* 44 (4), s. 265–274.
- Quirk, Randolph – Greenbaum, Sidney – Svartvik, Jan – Leech, Geoffrey Neil (1972): *A grammar of contemporary English*. Harlow: Longman.
- Short, Charles – Lewis, Charlton T. (1969): *A latin dictionary*. Rev., enl., and in great part rewritten. Oxford: Clarendon Press.

Tarriño, Eusebia (2011): Comparative clauses. In Tarriño, Eusebia – Baldi, Philip – Cuzzolin, Pierluigi. *Complex Sentences, Grammaticalization, Typology* 180 (4), s. 373–426). Berlín: De Gruyter. Dostupné z: <https://doi.org/10.1515/9783110253412.373>

Torrego, Esperanza (2002): Los SN comparativos: El segundo termino de la comparacion. In: Espinilla, Empar – Quetglas, Pere J. – Torrego, Esperanza (eds.). *La comparación en latín. (Textos i estudis del GLLUB 4.)* Madrid – Bracelona: Universidad Autonoma de Madrid – Universidad de Barcelona, s. 251–279.

Žaža, Stanislav (2017): LITOTES. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. URL: <https://www.czechency.org/slovník/LITOTES> (poslední přístup: 23. 4. 2025).

Přílohy

Příloha 1: Tabulka 2: Korpus výpovědí

	Autor	Dílo	Souřadnice	Výpověď
	CICERO			
		<i>De re publica</i>		
1.			I.2	nempe ab iis qui haec disciplinis informata alia moribus confirmarunt, sanxerunt autem alia legibus.
2.			I.7	sed <et> si aliter , ut dixi, accidisset, qui possem queri?
3.			I.13	essemus auctores, cum superiores alii fuissent in disputationibus perpoliti, quorum res gestae nullae invenirentur, ali in gerendo probabiles, in disserendo rudes.
4.			I.15	Tum ille (Tubero): 'visne igitur, quoniam et me quodam modo invitas et tui spem das, hoc primum Africanae videamus, ante quam veniunt alii , quidnam sit de isto altero sole quod nuntiatum est in senatu?
5.			I.19	Tum Philus: 'non mihi videtur' inquit 'quod hi venerunt alius nobis sermo esse quaerendus, sed agendum accuratius et dicendum dignum aliquid horum auribus.' hic Laelius: 'quid tandem agebatis, aut cui sermoni nos intervenimus?'
6.			I.21	cum idem hoc visum diceretur et esset casu apud M. Marcellum, qui cum eo consul fuerat, sphaeram quam M. Marcelli avus captis Syracusis ex urbe locupletissima atque ornatissima sustulisset, cum aliud nihil ex tanta praeda domum suam deportavisset, iussisse proferri
7.			I.29	ut mihi Platonis illud, seu quis dixit alius , perelegans esse videatur
8.			I.30	quodsi studia Graecorum vos tanto opere delectant, sunt alia liberiora et transfusa latius, quae vel ad usum vitae vel etiam ad ipsam rem publicam conferre possumus.
9.			I.33	quam ob rem ut hae feriae nobis ad utilissimos rei publicae sermones potissimum conferantur, Scipionem rogemus, ut explicet quem existimet esse optimum statum civitatis; deinde alia quaeremus.
10.			I.35	etenim cum in suo quemque opere artificem, qui quidem excellat, nihil aliud cogitare meditari curare videam, nisi quo sit in illo genere melior
11.			I.42a	atque horum trium generum quodvis, si teneat illud vinculum quod primum homines inter se rei publicae societate devinxit, non perfectum illud quidem neque mea sententia optimum, sed tolerabile tamen, et aliud <ut> alio possit esse praestantius.
12.			I.44a	Atque hoc loquor de tribus his generibus rerum publicarum non turbatis atque permixtis, sed suum statum tenentibus. quae genera primum sunt in iis singula vitiis quae ante dixi, deinde habent perniciose alia vitia;

13.			I.44b	iam Atheniensium populi potestatem omnium rerum ipsi, ne alios requiramus, ad furorem multitudinis licentiamque conversam pesti
14.			I.47a	et talis est quaeque res publica, qualis eius aut natura aut voluntas qui illam regit. itaque nulla alia in civitate, nisi in qua populi potestas summa est, ullum domicilium libertas habet
15.			I.47b	ferunt enim suffragia, mandant inperia magistratus, ambiuntur, rogantur, sed ea dant [magis] quae etiamsi nolint danda sint, et quae ipsi non habent unde ali petunt
16.			I.49	facillimam autem in ea re publica esse posse concordiam, in qua idem conducat omnibus; ex utilitatis varietatibus, cum aliis aliud expediat, nasci discordias
17.			I.51	nam divitiae, nomen, opes vacuae consilio et vivendi atque aliis imperandi modo dedecoris plenae sunt et insolentis superbiae, nec ulla deformior species est civitatis quam illa in qua opulentissimi optimi putantur
18.			I.52a	cum is qui inperat aliis servit ipse nulli cupiditati
19.			I.52b	quibus rem publicam tuentibus beatissimos esse populos necesse est, vacuos omni cura et cogitatione, aliis permissio otio suo, quibus id tuendum est neque committendum ut sua commoda populus neglegi a principibus putet
20.			I.68	cui quia privato so sunt oppositi timores, dantur imperia, et ea continuantur, praesidiis etiam, ut Athenis Pisistratus, saepiuntur, postremo, a quibus producti sunt, existunt eorum ipsorum tyranni; quos si boni oppresserunt, ut saepe fit, recreatur civitas; sin audaces, fit illa factio, genus aliud tyrannorum, eademque oritur etiam ex illo saepe optimatum praeclaro statu, cum ipsos principes aliqua pravitas de via deflexit
21.			I.69	placet enim esse quiddam in re publica praestans et regale, esse aliud auctoritati principum inpartitum ac tributum, esse quasdam res servatas iudicio voluntatique multitudinis.
		<i>Pro Milone</i>		
22.			17	quia non alio facinore clari homines, alio obscuri necantur
23.			21	multa etiam alia vidit, sed illud maxime, quamvis atrociter ipse tulisset, vos tamen fortiter iudicatueros.
24.			22	Quod vero te, L. Domiti, huic quaestioni praeesse maxime voluit, nihil quaesivit [aliud] nisi iustitiam, gravitatem, humanitatem, fidem
25.			23a	si neque omnis confessio facti est inusitata, neque de causa nostra quicquam aliter ac nos vellemus a senatu iudicatum est
26.			23b	reliquum est, iudices, ut nihil iam quaerere aliud debeatis, nisi uter utri insidias fecerit
27.			31	Num quid igitur aliud in iudicium venit, nisi uter utri insidias fecerit?
28.			46a	Ut enim neminem alium nisi T. Patinam, familiarissimum suum, rogasset, scire potuit
29.			46b	Sed erant permulti alii, ex quibus id facillime scire posset [: omnes scilicet Lanuvini].
30.			65	Nimis multa audire coguntur, neque aliter facere possunt, ei quibus tota commissa est res publica.
31.			80	Quae ego vidi Athenis! quae aliis in urbibus Graeciae! quas res divinas talibus institutas viris! quos cantus, quae carmina!
32.			83	Nec vero quisquam aliter arbitrari potest, nisi qui nullam vim esse ducit numenve divinum;

		<i>In Catilinam I</i>		
33.			I.6	Quid vero? nuper cum morte superioris uxoris novis nuptiis domum vacuefecisses, nonne etiam alio incredibili scelere hoc scelus cumulasti?
	TACITUS			
		<i>Annales I</i>		
34.			I.4a	postquam provecta iam senectus aegro et corpore fatigabatur, aderatque finis et spes novae, pauci bona libertatis in cassum disserere, plures bellum pavescere, alii cupere
35.			I.4b	ne iis quidem annis, quibus Rhodi specie secessus exul egerit, aliud quam iram et simulationem et secretas lubidines meditatum
36.			I.6	eam condicionem esse imperandi, ut non aliter ratio constet quam si uni reddatur.
37.			I.8	cum occisus dictator Caesar aliis pessimum, aliis pulcherrimum facinus videretur:
38.			I.9a	nomen imperatoris semel atque viciens partum aliaque honorum multiplicata aut nova
39.			I.9b	non aliud discordantis patriae remedium fuisse quam [ut] ab uno regeretur
40.			I.14a	Multa patrum et in Augustam adulatio. alii parentem, alii matrem patriae appellandam, plerique ut nomini Caesaris adscriberetur 'Iuliae filius' censebant
41.			I.14b	ne lictorem quidem ei decerni passus est aramque adoptionis et alia huiusce modi prohibuit
42.			I.17a	Postremo promptis iam et aliis seditionis ministris velut contionabundus interrogabat
43.			I.17b	sed apud vexillum tendentis alio vocabulo eosdem labores perferre
44.			I.17c	nec aliud levamentum quam si certis sub legibus militia iniretur
45.			I.18	depulsi aemulatione, quia suae quisque legioni eum honorem quaerebant, alio vertunt atque una tres aquilas et signa cohortium locant
46.			I.20	Interea manipuli ante coeptam seditionem Nauportum missi ob itinera et pontes et alios usus
47.			I.23a	ut pars militum gladiatores, qui e servitio Blaesi erant, pars ceteram eiusdem familiam vincirent, alii ad quaerendum corpus effunderentur
48.			I.23b	quia fracta vite in tergo militis alteram clara voce ac rursus aliam poscebat
49.			I.27	maxime infensi Cn. Lentulo, quod is ante alios aetate et gloria belli firmare Drusum credebatur et illa militiae flagitia primus aspernari
50.			I.28	accitur centurio Clemens et si alii bonis artibus grati in vulgus. hi vigiliis, stationibus, custodiis portarum se inserunt, spem offerunt, metum intendunt.
51.			I.29a	certatum inde sententiis, cum alii opperandos legatos atque interim comitate permulcendum militem censerent, alii fortioribus remediis agendum:
52.			I.29b	tradunt plerique intra tabernaculum ducis obrutos, alii corpora extra vallum abiecta ostentui.

53.		I.30a	non aliud malorum levamentum, quam si linquerent castra infausta temerataque et soluti piaculo suis quisque hibernis redderentur
54.		I.30b	nonanus opperendas Tiberii epistulas clamitaverat, mox desolatus aliorum discessione imminentem necessitatem sponte praevenit
55.		I.31	non unus haec, ut Pannonicas inter legiones Percennius, nec apud trepidas militum auris, alios validiores exercitus respicientium, sed multa seditionis ora vocesque
56.		I.32	non tribunus ultra, non castrorum praefectus ius obtinuit: vigiliis, stationes, et si qua alia praesens usus indixerat, ipsi partiebantur
57.		I.34	et quidam prensa manu eius per speciem exosculandi inseruerunt digitos ut vacua dentibus ora contingeret; alii curvata senio membra ostendebant
58.		I.35	mox indiscretis vocibus pretia vacationum, angustias stipendii, duritiam operum ac propriis nominibus incusant vallum, fossas, pabuli materiae lignorum adgestus, et si qua alia ex necessitate aut adversus otium castrorum quaeruntur
59.		I.39	neque aliud periclitanti subsidium quam castra primae legionis.
60.		I.42	hunc ego nuntium patri laeta omnia aliis e provinciis audienti feram?
61.		I.43	vos quoque, quorum alia nunc ora, alia pectora contueor, si legatos senatui, obsequium imperatori, si mihi coniugem et filium redditis, discedite a contactu ac dividite turbidos: id stabile ad paenitentiam, id fidei vinculum erit
62.		I.43	vos quoque, quorum alia nunc ora, alia pectora contueor, si legatos senatui, obsequium imperatori, si mihi coniugem et filium redditis, discedite a contactu ac dividite turbidos: id stabile ad paenitentiam, id fidei vinculum erit
63.		I.47	simul adulescentibus excusatum quaedam ad patrem reicere, resistentisque Germanico aut Druso posse a se mitigari vel infringi: quod aliud subsidium si imperatorem sprevisset?
64.		I.49	Truces etiam tum animos cupido involat eundi in hostem, piaculum furoris; nec aliter posse placari commilitonum manis quam si pectoribus impiis honesta vulnera accepissent
65.		I.53	fuerat in matrimonio Tiberii florentibus Gaio et Lucio Caesaribus spreveratque ut inparem; nec alia tam intima Tiberio causa cur Rhodum abscederet
66.		I.54	indulserat ei ludicro Augustus, dum Maecenati obtemperat effuso in amorem Bathylli; neque ipse abhorrebat talibus studiis, et civile rebatur misceri voluptatibus vulgi. alia Tiberio morum via: sed populum per tot annos molliter habitum nondum audebat ad duriora vertere
67.		I.55a	Arminius turbator Germaniae, Segestes parari rebellionem saepe alias et supremo convivio, post quod in arma itum, aperuit suasitque Varo ut se et Arminium et ceteros proceres vinciret:
68.		I.55b	Segestes quamquam consensu gentis in bellum tractus discors manebat, auctis privatim odiis, quod Arminius filiam eius alii pactam rapuerat
69.		I.59	Germanos numquam satis excusatuos quod inter Albim et Rhenum virgas et securis et togam viderint. aliis gentibus ignorantia imperi Romani inexperta esse supplicia, nescia tributa: quae quoniam exuerint
70.		I.63	Caecinae dubitanti quonam modo ruptos vetustate pontes reponeret simulque propulsaret hostem, castra

				metari in loco placuit, ut opus et alii proelium inciperent
71.			I.64	igitur futura volvens non aliud repperit quam ut hostem silvis coereret
72.			I.71	vulnera intuens alium spe, alium gloria, cunctos adloquio et cura sibi et proelio firmabat
73.			I.72	nam legem maiestatis reducerat, cui nomen apud veteres idem, sed alia in iudicium veniebant
74.			I.73a	Cassium histrionem solitum inter alios eiusdem artis interesse ludis, quos mater sua in memoriam Augusti sacrasset
75.			I.73b	nec contra religiones fieri quod effigies eius, ut alia numinum simulacra, venditionibus hortorum et domuum accedant
76.			I.74a	potentiam apud unum, odium apud omnis adeptus dedit exemplum, quod secuti ex pauperibus divites, ex contemptis metuendi perniciem aliis ac postremum sibi invenere
77.			I.74b	addidit Hispo statuam Marcelli altius quam Caesarum sitam, et alia in statua amputato capite Augusti effigiem Tiberii inditam
78.			I.75	temptantis eadem alios probare causam senatui iussit, cupidine severitatis in iis etiam quae rite faceret acerbus. unde ceteri silentium et paupertatem confessioni et beneficio praeposuerunt
79.			I.76	cur abstinerit spectaculo ipse, varie trahebant; alii taedio coetus, quidam tristitia ingenii et metu conparationis, quia Augustus comiter interfuisset
80.			I.80	causae variae traduntur: alii taedio novae curae semel placita pro aeternis servavisse, quidam invidia, ne plures fruerentur; sunt qui existiment, ut callidum eius ingenium, ita anxium iudicium
81.			I.81	plerumque eos tantum apud se professos disseruit, quorum nomina consulibus edidisset; posse et alios profiteri, si gratiae aut meritis confiderent
	CAESAR			
		<i>Commentarii in bello Gallico</i>		
82.			I.1	Gallia est omnis divisa in partes tres, quarum unam incolunt Belgae, aliam Aquitani, tertiam qui ipsorum lingua Celtae, nostra Galli appellantur.
83.			I.7	qui dicerent sibi esse in animo sine ullo maleficio iter per provinciam facere, propterea quod aliud iter haberent nullum: rogare ut eius voluntate id sibi facere liceat
84.			I.8	Helvetii ea spe deiecti navibus iunctis ratibusque compluribus factis, alii vadis Rhodani, qua minima altitudo fluminis erat
85.			I.18a	Quaerit ex solo ea quae in conventu dixerat. Dicit liberius atque audacius Eadem secreto ab aliis quaerit; reperit esse vera
86.			I.18b	atque huius potentiae causa matrem in Biturigibus homini illic nobilissimo ac potentissimo conlocasse; ipsum ex Helvetiis uxorem habere, sororum ex matre et propinquas suas nuptum in aliis civitates conlocasse
87.			I.26	Caesar ad Lingonas litteras nuntiosque misit, ne eos frumento neve alia re iuvarent
88.			I.31	Nisi quid in Caesare populoque Romano sit auxilii, omnibus Gallis idem esse faciendum quod Helvetii fecerint, ut domo emigrant, aliud domicilium, alias sedes, remotas a Germanis

89.			I.31	Nisi quid in Caesare populoque Romano sit auxilii, omnibus Gallis idem esse faciendum quod Helvetii fecerint, ut domo emigrent, aliud domicilium, alias sedes, remotas a Germanis
90.			I.39	quorum alius alia causa inlata, quam sibi ad proficiscendum necessariam esse diceret, petebat ut eius voluntate discedere liceret
91.			I.42	Ariovistus postulavit ne quem peditem ad conloquium Caesar adduceret: vereri se ne per insidias ab eo circumveniretur; uterque cum equitatu veniret: alia ratione sese non esse venturum.
92.			I.53	Is se praesente de se ter sortibus consultum dicebat, utrum igni statim necaretur an in aliud tempus reservaretur
	TERENTIUS			
		<i>Hecyra</i>		
93.			v. 8	alias cognostis eiu': quaeso hanc noscite.
94.			v. 18	quia scibam dubiam fortunam esse scaenicam, spe incerta certum mihi laborem sustuli, <ea>sdem agere coepi ut ab eodem alias discerem novas
95.			v. 27	deterruissem facile ne alias scriberet
96.			v. 56	mea causa causam accipite et date silentium, ut lubeat scribere aliis mihi que ut discere
97.			v. 80	si quaeret me, uti tum dicas; si non quaeret, nullu' dixeris, alias ut uti possim causa hac integra.
98.			v. 200	utin omnes mulieres eadem aequae studeant nolintque omnia neque declinatam quicquam ab aliarum ingenio ullam reperias!
99.			v. 239	t<uo>s esse ego illi mores morbum magis quam ullam aliam rem arbitror
100.			v. 270	aliud fortasse aliis viti est: ego sum animo leni natus:
101.			v. 308	nam saepe est quibus in rebus aliu' ne iratus quidem est, quom de <ea>dem causast iracundu' factus inimicissimus.
102.			v. 365	nam modo intro me ut corripui timidus, alio suspicans morbo me visurum adfectam ac sensi esse uxorem: ei mihi!
103.			v. 384	nunc huc confugit te atque alios partum ut celaret suum
104.			v. 398	scio nemini aliter suspectum fore / quin, quod veri similest, ex te recte eum natum putent.
105.			v. 420	nam alias ut mittam miseras, unam hanc vide
106.			v. 479	neque alio pacto componi potest inter eas gratia segreganda aut mater a me est, Phidippe, aut Philumena
107.			v. 502	si est ut velit redducere uxorem, licet; in alio animo, renumeret dotem huc, eat

108.			v. 509	deliberet renuntietque hodie mihi velitne an non, ut alii , si huic non est, siet.
109.			v. 529	istuc patrem rogare est aequom. perii! ex quo censes nisi ex illo quoi datast nuptum obsecro? credo: neque adeo arbitrari patris est aliter .
110.			v. 637	ego, Pamphile, esse inter nos, si fieri potest, adfinitatem hanc sane perpetuam volo; sin est ut aliter tua siet sententia /accipias puerum
111.			v. 695	te ipsum: et facis iniuriam; confingi' falsas causas ad discordiam, confingi' falsas causas ad discordiam, ut cum illa vivas, testem hanc quom abs te amoveris. sensitque adeo uxor; nam <ei> causa alia quae fuit quam ob rem abs te abiret?
112.			v. 746	hic nunc uxorem habet: quaere alium tibi firmiorem [amicum] dum tibi tempu' consulendi est; nam neque ille hoc animo erit aetatem neque pol tu eadem istac aetate.
113.			v. 750	aliud si scirem qui firmare meam apud vos possem fidem, sanctius quam iusiurandum, id pollicerer tibi, Lache
114.			v. 756	faciam quod pol, si esset alia ex hoc quaestu, haud faceret, scio
115.			v. 765	fac eadem ut sis porro: nostra utere amicitia ut voles. aliter si facies -- reprimam me ne aegre quicquam ex me audias
116.			v. 776	quod si perficio non paenitet me famae, solam fecisse id quod aliae meretrices facere fugitant
117.			v. 811	dic me orare ut veniat. PA. ad te? BA. immo ad Philumenam. PA. quid rei est? BA. tua quod nil refert percontari desinas. PA. nil aliud dicam?
118.			v. 824	"mi Pamphile," inquam "amabo, quid exanimatu's obsecro? aut unde anulum istum nactu's? dic mi." ille alias res agere se simulare
119.			v. 834	etsi hoc meretrices aliae nolunt
120.			v. 844	manedum sodes: timeo ne aliud credam atque aliud nunties
	PLAUTUS			
		<i>Menaechmi</i>		
121.			v. 73	haec urbs Epidamnus est, dum haec agitur fabula: quando alia agetur, aliud fiet oppidum
122.			v. 73	haec urbs Epidamnus est, dum haec agitur fabula: quando alia agetur, aliud fiet oppidum

123.			v. 183	Anime mi, Menaechme, salve. PEN. Quid ego? ER. Extra numerum es mihi. PEN. Idem istuc aliis adscriptivis fieri ad legionem solet
124.			v. 245	Ergo istuc quaero certum qui faciat mihi, qui sese dicat scire eum esse emortuom: operam praeterea numquam sumam quaerere. verum aliter vivos numquam desistam exsequi
125.			v. 406	Nescio quem, mulier, alium hominem, non me quaeritas
126.			v. 528	Et istuc et aliud , si quid curari volet me curaturum dicito, quidquid volet.
127.			v. 669	Male mi uxor sese fecisse censet, quom exclusit foras; quasi non habeam, quo intromittar, alium meliorem locum
128.			v. 673	nunc ibo, orabo ut mihi pallam reddat, quam dudum dedi; aliam illi redimam meliorem. heus, ecquis hic est ianitor?
129.			v. 695	aliam posthac inventito quam habeas frustratui
130.			v. 733	Eu hercle, mulier, multum et audax et mala es. tun tibi hanc surreptam dicere audes, quam mihi dedit alia mulier ut concinnandam darem?
131.			v. 752	Ecastor pariter hoc atque alias res soles
132.			v. 961	salvus salvos alios video, novi homines, adloquor
133.			v. 982/3	alii ita ut in rem esse ducunt, sint: ego ita ero ut me esse oportet
134.			v. 1040	alii me negant eum esse qui sum, atque excludunt foras
135.			v. 922	<i>Mane modo, etiam percontabor alia.</i>
	LUCRETIUS			
		<i>De rerum natura I</i>		
136.			v. 116	ignoratur enim quae sit natura animai, nata sit an contra nascentibus insinuetur et simul intereat nobiscum morte dirempta an tenebras Orci visat vastasque lacunas an pecudes alias divinitus insinuet se
137.			v. 163	armenta atque aliae pecudes, genus omne ferarum,
138.			v. 263	quando alit ex alio reficit natura nec ullam
139.			v. 280	nec ratione fluunt alia stragemque propagant et cum mollis aquae fertur natura repente flumine abundantanti
140.			v. 358	Denique cur alias aliis praestare videmus pondere res rebus nihilo maiore figura?

141.			v. 375	Illud in his rebus ne te deducere vero possit, quod quidam fingunt, praecurrere cogor. cedere squamigeris latices nitentibus aiunt et liquidas aperire vias, quia post loca pisces linquant, quo possint cedentes confluere undae; sic alias quoque res inter se posse moveri
142.			v. 407	sic alid ex alio per te tute ipse videre talibus in rebus poteris caecasque latebras
143.			v. 441	Praeterea per se quod cumque erit, aut faciet quid aut aliis fungi debebit agentibus ipsum
144.			v. 469	namque aliud terris, aliud regionibus ipsis eventum dici poterit quod cumque erit actum
145.			v. 530	haec neque dissolui plagis extrinsecus icta possunt nec porro penitus penetrata retexi nec ratione queunt alia temptata labare
146.			v. 549	sunt igitur solida primordia simplicitate nec ratione queunt alia servata per aevom ex infinito iam tempore res reparare
147.			v. 605	inde aliae atque aliae similes ex ordine partes
148.			v. 665	Quod si forte alia credunt ratione potesse
149.			v. 681	atque alia adtribui mutarique ordine quaedam et velit ardoris naturam linquere solam, quam neget esse ignis, <aliam> tamen esse relinquat?
150.			v. 703	in commutatam veniunt, constare necessesit ex aliis ea, quae nequeant convertier usquam
151.			v. 796	in commutatam veniunt, constare necessesit ex aliis ea, quae nequeant convertier usquam
152.			v. 802	sic alias aliis rebus mutarier omnis?
153.			v. 813	certis ab rebus, certis aliae atque aliae res.
154.			v. 822	verum aliis alioque modo commixta moventur.
155.			v. 1045	cudere enim crebro possunt partemque morari, dum veniant aliae ac suppleri summa queatur
	OVIDIUS			
		<i>Proměny I</i>		
156.			v. 18-19	obstabatque aliis aliud , quia corpore in uno
157.			v. 245	Dicta Iovis pars voce probant stimulosque frementi adiciunt, alii partes adsensibus inplent
158.			v. 581	populifer Sperchios et inrequietus Enipeus

				Apidanosque senex lenisque Amphrysos et Aeas, moxque amnes alii, qui, qua tulit inpetus illos, in mare deducunt fessas erroribus undas.
	LIVIUS			
		<i>Ab urbe condita I</i>		
159.			I.1	Alii proelio victum Latinum pacem cum Aenea, deinde adfinitatem iunxisse tradunt: alii , cum instructae acies constitissent
160.			I.3a	Is Ascanius, ubicumque et quacumque matre genitus—certe natum Aenea constat—abundante Lavinii multitudine florentem iam ut tum res erant atque opulentam urbem matri seu novercae relinquit, novam ipse aliam sub Albano monte condidit quae ab situ porrectae in dorso urbis Longa Alba appellata.
161.			I.3b	Tantum tamen opes creverant maxime fuis Etruscis ut ne morte quidem Aeneae nec deinde inter muliebrem tutelam rudimentumque primum puerilis regni movere arma aut Mezentius Etruscique aut ulli alii accolae ausi sint.
162.			I.5a	Romulus non cum globo iuvenum—nec enim erat ad vim apertam par— sed aliis alio itinere iussis certo tempore ad regiam venire pastoribus ad regem impetum facit;
163.			I.5b	Romulus non cum globo iuvenum—nec enim erat ad vim apertam par— sed aliis alio itinere iussis certo tempore ad regiam venire pastoribus ad regem impetum facit; et a domo Numitoris alia comparata manu adiuvat Remus.
164.			I.7a	Volgator fama est ludibrio fratris Remum novos transiluisse muros; inde ab irato Romulo, cum verbis quoque increpitans adiecisset, "Sic deinde, quicumque alius transiliet moenia mea," interfectum.
165.			I.7b	Sacra dis aliis Albano ritu, Graeco Herculi, ut ab Evandro instituta erant, facit
166.			I.7c	...si forte eo vestigia ferrent. Quae ubi omnia foras versa vidit nec in partem aliam ferre, confusus atque incertus animi ex loco infesto agere porro armentum ocepit.
167.			I.8a	Alii ab numero avium quae augurio regnum portenderant eum secutum numerum putant. me haud paenitet eorum sententiae esse quibus et apparitores hoc genus ab Etruscis finitimis
168.			I.8b	Crescebat interim urbs munitioibus alia atque alia appetendo loca
169.			I.9	Unam longe ante alias specie ac pulchritudine insignem a globo Thalassi cuiusdam raptam ferunt
170.			I.12a	Nec procul iam a porta Palati erat, clamitans: "Vicimus perfidos hospites, imbelles hostes; iam sciunt longe aliud esse virgines rapere, aliud pugnare cum viris."
171.			I.12b	Pulsum Romani persequuntur; et alia Romana acies, audacia regis accensa, fundit Sabinos.
172.			I.14	Et cum his quidem insperata pax erat: aliud multo propius atque in ipsis prope portis bellum ortum.
173.			I.15	Multitudini tamen gratior fuit quam patribus, longe ante alios acceptissimus militum animis
174.			I.18a	Auctorem doctrinae eius, quia non exstat alius , falso Samium Pythagoram edunt
175.			I.18b	Audito nomine Numae patres Romani, quamquam inclinari opes ad Sabinos rege inde sumpto videbantur, tamen neque se quisquam nec factionis suae alium nec denique patrum aut civium

			quemquam praeferre illi viro ausi,
176.		I.20	His ut adsiduae templi antistites essent stipendium de publico statuit; virginitate aliisque caerimoniis venerabiles ac sanctas fecit.
177.		I.21a	Multa alia sacrificia locaque sacris faciendis quae Argeos pontifices vocant dedicavit.
178.		I.21b	Ita duo deinceps reges, alius alia via, ille bello, hic pace, civitatem auxerunt. Romulus septem et triginta regnavit annos, Numa tres et quadraginta.
179.		I.24a	Forte in duobus tum exercitibus erant trigemini fratres, nec aetate nec viribus dispares. Horatios Curiatiosque fuisse satis constat, nec ferme res antiqua alia est nobilior;
180.		I.24b	Foedera alia aliis legibus, ceterum eodem modo omnia fiunt.
181.		I.25	Consertis deinde manibus cum iam non motus tantum corporum agitatioque anceps telorum armorumque sed volnera quoque et sanguis spectaculo essent, duo Romani super alium alius , volneratis tribus Albanis, exspirantes corruerunt.
182.		I.27a	quia suae civitati animorum plus quam virium cernebat esse, ad bellum palam atque ex edicto gerendum alios concitat populos, suis per speciem societatis prodicionem reservat.
183.		I.27b	Quo postquam fuga inclinavit, alii arma foede iactantes in aquam caeci ruebant, alii dum cunctantur in ripis inter fugae pugnaeque consilium oppressi.
184.		I.27c	Non alia ante Romana pugna atrocior fuit.
185.		I.28a	Romani, si unquam ante alias ullo in bello fuit quod primum dis immortalibus gratias ageretis, deinde vestrae ipsorum virtuti, hesternum id proelium fuit.
186.		I.28b	Mettius ille est ductor itineris huius, Mettius idem huius machinator belli, Mettius foederis Romani Albanique ruptor. Audeat deinde talia alius , nisi in hunc insigne iam documentum mortalibus dedero.
187.		I.28c	Primum ultimumque illud supplicium apud Romanos exempli parum memoris legum humanarum fuit: in aliis gloriari licet nulli gentium mitiores placuisse poenas.
188.		I.29a	sed silentium triste ac tacita maestitia ita defixit omnium animos, ut prae metu obliti quid relinquerent, quid secum ferrent deficiente consilio rogitantesque alii alios
189.		I.29b	iam continens agmen migrantium impleverat vias, et conspectus aliorum mutua miseratione integrabat lacrimas
190.		I.31	Quod cum credi vix posset, missis ad id visendum prodigium in conspectu haud aliter quam cum grandinem venti glomeratam in terras agunt crebri cecidere caelo lapides.
191.		I.32	inquit ei quem primum sententiam rogabat ... Inde ordine alii rogabantur
192.		I.33	Ancus demandata cura sacrorum flaminibus sacerdotibusque aliis
193.		I.35	obsequio et observantia in regem cum omnibus, benignitate erga alios cum rege ipso certasse
194.		I.36	Reductis deinde in castra hostium copiis datoque spatio Romanis ad comparandum de integro bellum, Tarquinius equitem maxime suis deesse viribus ratus ad Ramnes, Titienses, Luceres, quas centurias Romulus scripserat, addere alias constituit suoque insignes relinquere nomine.

195.			I.38	et infima urbis loca circa forum aliasque interiectas collibus conualles, quia ex planis locis haud facile euehebant aquas, cloacis fastigio in Tiberim ductis siccant
196.			I.40	tum Servio occiso, quemcumque alium generum delegisset, eundem regni heredem facturus videbatur
197.			I.41a	Tanaquil inter tumultum claudi regiam iubet, arbitros eiecit. Simul quae curando volneri opus sunt, tamquam spes subesset, sedulo comparat, simul si destituat spes, alia praesidia molitur.
198.			I.41b	interim Ser. Tullio iubere populum dicto audientem esse; eum iura redditurum obiturumque alia regis munia esse
199.			I.41c	Servius cum trabea et lictoribus prodit ac sede regia sedens alia decernit, de aliis consulturum se regem esse simulat.
200.			I.42	Peropportune ad praesentis quietem status bellum cum Veientibus—iam enim indutiae exierant— aliisque Etruscis sumptum.
201.			I.43	Ita pedestri exercitu ornato distributoque, equitum ex primoribus civitatis duodecim scripsit centurias; sex item alias centurias, tribus ab Romulo institutis, sub iisdem quibus inauguratae erant nominibus fecit.
202.			I.46	tantoque consensu quanto haud quisquam alius ante rex est declaratus.
203.			I.47a	Tum vero in dies infestior Tulli senectus, infestius coepit regnum esse; iam enim ab scelere ad aliud spectare mulier scelus.
204.			I.47b	His aliisque increpando iuvenem instigat, nec conquiescere ipsa potest
205.			I.47c	Convenere extemplo, alii iam ante ad hoc praeparati, alii metu ne non venisse fraudi esset, novitate ac miraculo attoniti et iam de Servio actum rati.
206.			I.49	perque eam causam occidere, in exilium agere, bonis multare poterat non suspectos modo aut invisos sed unde nihil aliud quam praedam sperare posset.
207.			I.50a	sin suos eius paeniteat, quippe qui alii super alios trucidentur exsulatum eant bona amittant, quid spei melioris Latinis portendi?
208.			I.50b	Haec atque alia eodem pertinentia seditiosus facinorosusque homo hisque artibus opes domi nactus cum maxime dissereret, intervenit Tarquinius.
209.			I.53a	Nec ut iniustus in pace rex, ita dux belli pravus fuit; quin ea arte aequasset superiores reges ni degeneratum in aliis huic quoque decori offecisset.
210.			I.53b	Nam cum velut posito bello fundamentis templi iaciendis aliisque urbanis operibus intentum se esse simularet, Sextus filius eius
211.			I.53c	Vetant mirari si, qualis in cives, qualis in socios, talis ad ultimum in liberos esset; in se ipsum postremo saeviturum, si alia desint.
212.			I.54a	Ubi cum de aliis rebus adsentire se veteribus Gabinis diceret quibus eae notiores essent, ipse identidem belli auctor esse et in eo sibi praecipuam prudentiam adsumere
213.			I.54b	Sexto ubi quid vellet parens quidve praeciperet tacitis ambagibus patuit, primores civitatis criminando alios apud populum, alios sua ipsos invidia opportunos interemit.

214.			I.55	Hoc perpetuitatis auspicio accepto, secutum aliud magnitudinem imperii portendens prodigium est:
215.			I.56a	Qui cum haud parvus et ipse militiae adderetur labor, minus tamen plebs gravabatur se templa deum exaedificare manibus suis quam postquam et ad alia , ut specie minora, sic laboris aliquanto maioris traducebantur
216.			I.56b	Neque responsa sortium ulli alii committere ausus, duos filios per ignotas ea tempestate terras, ignotiora maria in Graeciam misit.
217.			I.56c	Titus et Arruns profecti; comes iis additus L. Iunius Brutus, Tarquinia, sorore regis, natus, iuvenis longe alius ingenii quam cuius simulationem induerat.
218.			I.56d	ipsi inter se uter prior, cum Romam redisset, matri osculum daret, sorti permittunt. Brutus alio ratus spectare Pythicam vocem
219.			I.57	praeter aliam superbiam regno infestos etiam quod se in fabrorum ministeriis ac servili tam diu habitos opere ab rege indignabantur.
220.			I.59a	nec illos nec alium quemquam regnare Romae passurum
221.			I.59b	His atrocioribusque, credo, aliis , quae praesens rerum indignitas haudquaquam relatu scriptoribus facilia subicit, memoratis

Příloha 2: Tabulka 3: Rozbory výskytů

	Autor	Dílo	Souřadnice	standard	Kategorie/typ standardu	odkazování <i>alius</i> : anaforické/kataforické/exoforické	standard	Spojka	Gramatické kategorie a větněčlenská funkce standardu	<i>Alius</i> : rod	<i>Alius</i> : pád	<i>Alius</i> : číslo	<i>Alius</i> : větněčlenská funkce	<i>Alius</i> : co rozvíjí	<i>Alius</i> : čím je rozvíjeno	okolí	pozn.	(v čj překladu)
	CICE RO																	
		<i>De re publica</i>																
1			I.2	Implicitní	typ <i>alius et alius</i>	x	x	x	x	N+N	4+	pl +p l	předmět+ předmět	x	0+informat a	x	x	"dílem"+ "dílem"
2			I.7	Implicitní	<i>aliter</i>	A	(accidisset)	x	3sg, konj., plqpf., akt.	x	x	x	přísloušné určení	accidisset	x	x	x	"jinak, než jak jsem uvedl"
3			I.13	Implicitní	typ <i>alius et alius</i>	x	x	x	x	M (generické)+ M (generické)	1+	pl +p l	podmět+p odmět	x	superiores +probabiles	x	alii - ali	"jedni"+ "jiní"
4			I.15	Implicitní	standard = mluvčí	E	(mluvčí: nos)	x	x	M (generické)	l	pl	podmět	x	x	x	x	"ostatní"
5			I.19	Implicitní	standard v širším kontextu	A	(kontext)	x	kontext	M	l	sg	přívlastek shodný	sermo	quaerendus	x	x	"nějaké nové"

6		I.21	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	A	(sphaera m)	x	F, 4sg, předmět	N	4	sg	přívlastek shodný	nihil	x	zápor : nihil aliud	x	"jiného"
7		I.29	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	A	(illud Platonis)	x	M, 2sg, přívlast ek shodný	M	1	sg	přívlastek shodný	quis	x	x	x	"jiný"
8		I.30	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	A	(studia Graecoru m)	x	N, 4pl., podmět	N	1	pl	podmět	x	x	x	x	"některá"
9		I.33	Impl icitní	standar d v širším kontext u	A	(quem existimet esse optimum statum civitatis)	x	VV obsahov á tázací	N	4	pl	předmět	x	x	x	rogem us - quaere mus	"ostatní"
10		I.35	Expl icitní	explicit ní standar d	K	VV: quo sit in illo genere melior	nisi	VV obsahov á tázací	N	4	sg	předmět	nihil	x	x	x	"jiného"
11		I.42a	X	typ <i>aliis</i> <i>aliud</i>	x	x	x	x	N+N	1+	sg +s g	podmět + ablativ srovnávac í	x	x	x	aliud - alio	"jeden"+" druhým"
12		I.44a	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	A	(vitiis)	x	N, 4pl, předmět	N	4	pl	přívlastek shodný	vicina	perniciosa	x	x	"jiné"
13		I.44b	Impl icitní	standar d jako konkrét	A	(Athenie nsium populi)	x	M, 2sg, přívlast ek	M	4	pl	předmět	x	x	zápor	x	"jiných"

					ní lexém			neshodný										
14			I.47a	Explicitní	explicitní standard	K	[civitate] in qua populi potestas summa est nisi	VV přívlastková	F	6	sg	přívlastek shodný	civitate	nulla	zápor	x	"jiné"	
15			I.47b	Implicitní	alius ve výčtech	A	(ipsi) x	M, 1pl, podmět	M	1	pl	podmět	x	x	x	ipsi - alii	"jiní"	
16			I.49	X	typ aliis aliud	x	x	x	M (generické) + N	3+	pl +s g	beneficiens + podmět	x	x	x	aliis - aliud	"jednomu to, druhému ono"	
17			I.51	Implicitní	standard v širším kontextu	A	(kontext) x	x	M (generické)	3	pl	recipient	x	x	x	x	"ostatních"	
18			I.52a	Implicitní	standard jako konkrétní lexém	A	(is) x	M, 1sg, podmět	M (generické)	3	pl	recipient	x	x	x	is qui - aliis - ipse	"ostatním"	
19			I.52b	Implicitní	standard jako konkrétní lexém	A	(quibus) x	M/F/N, 3pl, recipient	M (generické)	3	pl	recipient	x	quibus id tuendum est neque committendum ut sua commoda populus negligi a principibus putet	x	x	x	"jiným"

20			I.68	Impl icitní	standar d jako konkré tní lexém	A	(eorum ipsorum tyranni)	x	M, 1pl, podmět	N	1	sg	přívlastek shodný	genus	(tyrannoru m)	x	x	"jiný"
21			I.69	Impl icitní	<i>alius</i> ve výčtec h	A+K	(quidda m + quasdam res)	x	x	N	4	sg	akuzativ v AkInf	x	x	x	quidda m - aliud - quasd am	"něco"
		<i>Pro Milon e</i>																
22			17	Impl icitní	typ <i>alius et alius</i>	x	x	x	x	N + N	6+ 6	sg +s g	přívlastek shodný + přívlastek shodný	facinore	x	zápor	alio - alio	"týž"- "jako"
23			21	Impl icitní	standar d v širším kontext u	A	(kontext)	x	kontext	N	4	pl	předmět	x	multa	x	multa alia; sed illud maxi me	"jiným"
24			22	Expl icitní	explicit ní standar d	K	iustitiam, gravitate m, humanita tem, fidem	nisi	F, 4sg, předmět	N	4	sg	předmět	nihil	x	zápor : nihil aliud	x	"jiného"
25			23a	Expl icitní	<i>aliter</i>	K	VV: ac nos vellemus	ac	VV	x	x	x	příslowečn é určení	iudicatu m est	x	zápor	x	"jinak"
26			23b	Expl icitní	explicit ní standar d	K	VV: uter utri insidias fecerit	nisi	VV obsahov á tázací	N	4	sg	přívlastek shodný	nihil	x	zápor : nihil aliud	x	"jiného"

27			31	Explicitní	explicitní standard	K	VV: uter utri insidias fecerit	nisi	VV obsahová tázací	N	4	sg	přívlastek shodný	quid	x	zápor ; dvě zájmena (quid aliud)	x	"jiného"
28			46a	Explicitní	explicitní standard	K	T. Patinam	nisi	M, 4sg, předmět	M	4	sg	přívlastek shodný	neminem	x	zápor ; dvě zájmena (neminem alium)	x	x
29			46b	Implicitní	standard v širším kontextu	A	(kontext)	x	kontext	M (generické)	1	pl	podmět	x	permulti; ex quibus	x	x	"jiných"
30			65	Implicitní	<i>aliter</i>	A	(nimis multa audire coguntur)	x	x	x	x	x	příslivečné určení	facere	x	zápor	x	"jinak"
31			80	Implicitní	standard jako konkrétní lexém	A	(Athenis)	x	F, 6pl, PU	F	6	pl	příslivečné určení	urbibus	(Graeciae)	řečnická otázka	x	"jiných"
32			83	Implicitní	<i>aliter</i>	A	(kontext)	x	x	x	x	x	příslivečné určení	arbitrari	x	zápor	x	"jiného"
		<i>In Catilinam I</i>																
33			I.6	Implicitní	standard jako konkrétní	K	(hoc scelus)	x	4sg, N, předmět	N	6	sg	instrument	scelere	incredibili	otázka	x	"dalším"

					ní lexém													
	TACITUS																	
		<i>Annales I</i>																
34			I.4a	Implicitní	<i>alius</i> ve výčtech	A	(pauci - plures)	x	M (generické), 1pl, podmět + M (generické), 1pl, podmět	M (generické)	1	pl	podmět	x	x	x	pauci - plures - alii	"jiní"
35			I.4b	Explicitní	explicitní standard	K	iram et simulatio nem et secretas lubidines meditata m	quam	vicenás obný: F+F+F; 4sg, 4sg, 4pl, předmět	N	4	sg	předmět	x	x	zápor	x	"jiného"
36			I.6	Explicitní	<i>aliter</i>	K	VV: si uni reddatur	quam	VV podmínková	x	x	x	příslowečné určení	non constet	x	zápor	x	"jinak"
37			I.8	Implicitní	typ <i>alius et alius</i>	x	x	x	M (generické)+ M (generické)	3+	3	pl +p l	příslowečné určení	x	x	x	x	"jedněm" - "druhým"
38			I.9a	Implicitní	standard jako konkrétní lexém	A	(nomen imperatoris)	x	N, 1sg, podmět	N	4	pl	předmět	x	mutiplicata aut nova	x	x	"jiné"

39			I.9b	Explicitní	explicitní standard	K	VV: [ut] ab uno regetur	quam	VV účinková	N	4	sg	akuzativ v AkInf.	remedium	discordantis patriae	zápor	x	"jiného"
40			I.14a	Implicitní	typ <i>alius et alius</i>	x	x	x	M (generické)+ M (generické)	1+	1	pl+pl	podmět + podmět	x	x	x	alii - alii - plerique	"jedni"+"jiní"
41			I.14b	Implicitní	<i>alius</i> ve výčtech	A	(lictorem + aram adoptionis)	x	M, 4sg, předmět + F, 1sg, předmět	N	4	pl	předmět	x	huiusce modi	x	x	"jiné pocty"
42			I.17a	Implicitní	standard v širším kontextu	A	(kontext)	x	kontext	M	6	pl	přívlastek shodný (AA)	ministris	promptis	x	x	"jiní podporovali vzpouru"
43			I.17b	Implicitní	standard v širším kontextu	A	(elipsa)	x	(elipsa)	N	6	sg	přívlastek shodný	vocabulo	x	x	x	"jiným"
44			I.17c	Explicitní	explicitní standard	K	VV: si certis sub legibus militia iniretur	quam	VV podmínková	N	1	sg	přívlastek shodný	levamentum	x	x	x	"jiné"
45			I.18	Implicitní	specifické případy : adverbi	A	(kontext)	x	kontext	N/M	6	sg	x	x	x	x	x	"jinak"

				ální použití													
4 6		I.20	Impl icitní	<i>alius</i> ve výčtec h	A	(itinera + pontes)	x	N, 4pl, předmět + M, 4pl, předmět	M (generi cké)	4	pl	přívlastek shodný	usus	x	x	x	"jiným"
4 7		I.23a	Impl icitní	<i>alius</i> ve výčtec h	A	(pars - pars)	x	F, 1sg, podmět	M (generi cké)	1	pl	podmět	x	x	x	pars - pars - alii	"jiní"
4 8		I.23b	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	A	(alteram [vitem])	x	F, 4sg, předmět	F	4	sg	předmět	x	x	x	altera m - aliam	"další"
4 9		I.27	Impl icitní	standar d v širším kontext u	A	(kontext)	x	kontext	M (generi cké)	4	pl	předmět	x	x	x	x	"nad jiné"
5 0		I.28	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	A	(centurio Clemens)	x	M, 1sg, podmět	M (generi cké)	1	pl	podmět	x	grati bonis artibus	x	x	"jiní"
5 1		I.29a	Impl icitní	typ <i>alius et alius</i>	x	x	x	x	M (generi cké)+ M (generi cké)	1+	pl +p l	podmět + podmět	x	x	x	alii - alii	"jedni"+" druzí"
5 2		I.29b	Impl icitní	<i>alius</i> ve výčtec h	A	(plerique)	x	M, 1sg, podmět	M (generi cké)	1	pl	podmět	x	x	x	pleriq ue - alii	"podle jiných"

53		I.30a	Explicitní standard	K	VV: si linquere nt castra infausta temerata que et soluti piaculo suis quisque hibernis redderentur	quam	VV podmínková	N	1	sg	přívlastek shodný	levamentum	x	x	x	"jiné"
54		I.30b	standard jako konkrétní lexém	A	(nonanus)	x	M, 1sg, podmět	M (generické)/N	2	pl	převlastek neshodný	discessione	x	x	x	"ostatních"
55		I.31	standard v širším kontextu	A	(kontext)	x	kontext	M	4	pl	přívlastek shodný	exercitus	validiores	komp arativ	x	"jiná"
56		I.32	alius ve výčtech	A	(vigilias - stationes)	x	F, 4pl, předmět + F, 4pl, předmět	N	4	pl	předmět	x	x	x	vigilas - stationes - alia	"jiné úkoly"
57		I.34	alius ve výčtech	A	(quidam)	x	M, 1pl, podmět	M (generické)	1	pl	podmět	x	x	x	quidam - alii	"jiní"
58		I.35	alius ve výčtech	A	(pretia vacationum, angustias stipendii,	x	4, předmět	N	4	pl	předmět	x	x	x	si qualia	"i všechno, co"

							duritiam operum ac propriis nominib us incusant vallum, fossas, pabuli materiae lignorum adgestus)											
59			I.39	Explicitní	standard	K	castra primae legionis	quam	N, 1pl, podmět	N	1	sg	podmět	subsidiu m	periclitanti	zápor	x	"jiného"
60			I.42	Implicitní	standard v širším kontextu	A	(kontext)	x	kontext	F	6	pl	přívlastek shodný	provincii s	x	otázka	x	"jiných"
61			I.43	Implicitní	standard v širším kontextu	A	(kontext)	x	kontext	N	4	pl	přívlastek shodný	ora	(quorum)	x	x	"změněná"
62			I.43	Implicitní	standard v širším kontextu	A	(kontext)	x	kontext	N	4	pl	přívlastek shodný	pectora	(quorum)	x	x	"změněná"
63			I.47	Implicitní	standard v širším	A	(kontext)	x	kontext	N	1	sg	přívlastek shodný	subsidiu m	quod; si imperatore m sprevisent	otázka	x	"jiná"

					kontextu													
64			I.49	Expl icitní	<i>aliter</i>	K	VV: si pectorib us impiis honest a vulner a accep tissim ent	qua m	VV podmín ková	x	x	x	přísl o věč né ur čení	posse placari	x	zápor	x	"jinak"
65			I.53	Impl icitní	standar d v širším kontext u	A	(kontext)	x	kontext	F	1	sg	přívlastek shodný	causa	tam intima	zápor	x	"opravdo vý"
66			I.54	Impl icitní	standar d v širším kontext u	A	(kontext)	x	kontext	F	1	sg	přívlastek shodný	via	x	x	x	"jinam"
67			I.55a	Impl icitní	standar d jako konkré tní lexém	K	(suprem o convivio)	x	kontext	F	4	pl	ustálené adverbi um	x	x	x	x	x
68			I.55b	Impl icitní	standar d jako konkré tní lexém	A	Arminius	x	M, 1sg, podmět	M	3	sg	recipient	x	x	x	x	"jinému"
69			I.59	Impl icitní	standar d jako konkré tní lexém	A	(Germanos)	x	M, 4pl, předmět	F	3	pl	přívlastek shodný	gentibus	x	x	x	"jiní"
70			I.63	Impl icitní	specifi cké případy	A	elipsa	x	x	M	1	pl	podmět	x	x	x	x	"druzí"

					: výčet s elipsou												
7 1		I.64	Expl icitní	explicit ní standar d	K	VV: ut hostem silvis coerceret	qua m	VV účinkov á	N	4	sg	předmět	x	x	zápor	x	"jiné"
7 2		I.71	Impl icitní	typ <i>alius et alius</i>	x	x	x	M (generi cké)+ M (generi cké)	4+	sg +s g	4	předmět+ předmět	x	x	x	aliu - aliu - cuncto s	"jednoho " "druhého "
7 3		I.72	Impl icitní	standar d v širším kontext u	A	(kontext)	x	kontext	N	4	pl	podmět	x	x	x	x	"jiné"
7 4		I.73a	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	A	(Cassiu m histrione m solitum)	x	M, 4sg, předmět	M (generi cké)	4	pl	příslowecn é určení	x	eiusdem artis	x	x	"s jinými"
7 5		I.73b	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	A	(effigies)	x	F, 4pl, předmět	N	4	pl	přívlastek shodný	simulacr a	numinum	x	x	"jiné"
7 6		I.74a	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	K	(sibi)	x	M, 3pl, recipien t	M (generi cké)	3	pl	recipient	x	x	x	x	"jiným"
7 7		I.74b	Impl icitní	standar d jako konkrét	A	(statuam)	x	M, 4sg, předmět	F	6	sg	přívlastek shodný	statua	x	x	x	"na jiné"

					ní lexém													
78			I.75	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	A	(Properti o Celeri praetorio)	x	M, 3sg, recipien t	M (generi cké)	4	pl	akuzativ v AkInf.	x	x	x	x	"jiné"
79			I.76	Impl icitní	<i>alius</i> ve výčtec h	K	(quidam)	x	M, 1pl, podmět	M (generi cké)	1	pl	podmět	x	x	x	alii - quida m	"jedni"
80			I.80	Impl icitní	<i>alius</i> ve výčtec h	K	(quidam, qui)	x	M, 1pl, podmět + M, 1pl, podmět	M (generi cké)	1	pl	podmět	x	x	x	alii - quida m - qui	"jedni"
81			I.81	Impl icitní	<i>alius</i> ve výčtec h	A	(eos)	x	M, 4pl, předmět	M (generi cké)	4	pl	předmět	x	x	x	eos - alios	"jiní"
	CAES AR																	
		<i>Comm entarii in bello Gallic o</i>																
82			I.1	Impl icitní	<i>alius</i> ve výčtec h	A+K	(unam, tertiam)	x	F, 4sg, předmět , F, 4sg, předmět	F	4	sg	předmět	[partem]	x	x	unam - aliam - tertiam	"druhou"
83			I.7	Impl icitní	standar d jako konkrét	A	(iter per provinci am)	x	x	N	4	sg	předmět	iter	nullum	zápor	x	"jiné"

					ní lexém													
84			I.8	Impl icitní	specifi cké případy : výčet s elipsou	x	x	x	x	M	1	pl	podmět	x	x	x	0 - alii	"druzí"
85			I.18a	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	A	(ex solo [Lisco])	x	M, 6sg, předmět	M (generi cké)	6	pl	předmět	x	x	x	x	"jiných"
86			I.18b	Impl icitní	<i>alius</i> ve výčtec h	A	(Biturigi bus + Helvetiis)	x	M, 6pl, PU + M, 6pl, PU	F	4	pl	přívlastek shodný	civitates	x	x	x	"jiných"
87			I.26	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	A	(frument o)	x	N, 6sg, instrum ent	F	6	sg	přívlastek shodný	re	x	zápor	x	"ničím jiným"
88			I.31	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	A	(domo)	x	F, 6sg, PU	N	4	sg	přívlastek shodný	domicili um	x	x	x	"jiných"
89			I.31	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	A	(domo)	x	F, 6sg, PU	F	4	pl	přívlastek shodný	sedes	remotas a Germanis	x	x	"jiných"
90			I.39	x	typ <i>aliis</i> <i>aliud</i>	x	x	x	x	M + N	1+ 4	sg +p l	podmět + přívlastek shodný	0+causa	inlata	x	alius - alia	"každý"+ "jinou"
91			I.42	Impl icitní	specifi cké	A	(kontext)	x	kontext	F	6	sg	přívlastek shodný	ratione	x	zápor	x	"jinak"

				případy : adverbi ální použití													
9 2		I.53	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	A	(statim)	x	adv., PU	N	4	sg	přívlastek shodný	tempus	x	x	x	"nějaký"
	TERIE NTIUS																
	<i>Hecyr a</i>																
9 3		v. 8	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	K	(hanc)	x	F, 4pl, předmět	F	4	pl	přívlastek shodný	x	x	x	cogno stis - noscit e	"jiné"
9 4		v. 18	Impl icitní	standar d v širším kontext u	A	(kontext)	x	kontext	F	4	pl	přívlastek shodný	x	novas	x	x	x
9 5		v. 27	Impl icitní	standar d v širším kontext u	A	(kontext: fabula)	x	kontext	F	4	pl	přívlastek shodný	předmět	x	zápor	x	"další"
9 6		v. 56	Impl icitní	standar d = mluvčí	K	(mluvčí: <i>mihique</i>)	x	3sg, recipien t	M	3	pl	zájmeno	x	x	x	x	"další"
9 7		v. 80	Impl icitní	specifi cké případy : adverbi	A	(kontext)	x	kontext	F	4	pl	x	x	x	x	x	

					ální použití														
9 8			v. 200	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	A	(quicqua m [muliere m])	x	F, 4sg, předmět	F	2	pl	převlastek neshodný	x	x	zápor	quicqu am - ab aliaru m - ullam	"ostatníc h"	
9 9			v. 239	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	A	(mores)	x	M, 4pl, předmět	F	4	sg	přívlastek shodný	rem	ullam	x	x	x	
1 0 0			v. 270	X	typ <i>aliis</i> <i>aliud</i>	x	x	x	x	N+M (generi cké)	1+	3	sg +p l	podmět + recipient	x	viti+0	x	aliud - aliis	"každý"+ "nějakou"
1 0 1			v. 308	Impl icitní	<i>alius</i> ve výčtec h	K	(iracund us)	x	M, 1sg, podmět	M	1	sg	podmět	x	x	x	est [qui] - alius		
1 0 2			v. 365	Expl icitní	explicit ní standar d	K	elipsa [morbum]	ac	(M, 4sg, předmět)	M	6	sg	instrumen t	morbo	x	x	x	x	"jinou"
1 0 3			v. 384	Impl icitní	<i>alius</i> ve výčtec h	A	(te)	x	2os., 4sg, předmět	M	4	pl	předmět	x	x	x	te - alios	"ostatním i"	
1 0 4			v. 398	Impl icitní	<i>aliter</i>	K	(putent)	x	3pl, konj. préz. akt.	x	x	x	příslowečn é určení	suspectu m fore	x	x	arbitra ri - putent	x	
1 0 5			v. 420	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	K	(unam hanc)	x	F, 4sg, předmět	F	4	pl	přívlastek shodný	miserias	x	x	alias - hanc unam	"ne všechny"	

106		v. 479	Impl icitní	specifi cké případy : adverbi ální použití	K	(segrega nda aut mater a me est, Phidippe , aut Philume na)	x	kontext	N	6	sg	x	pacto	x	zápor	x	"bez čehož"
107		v. 502	Impl icitní	standar d v širším kontext u	A	(kontext)	x	kontext	M	6	sg	přívlastek shodný	animo	x	x	x	x
108		v. 509	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	K	(huic)	x	M, 3sg, recipien t	M	3	sg	recipient	x	x	x	alii - huic	"jiný"
109		v. 529	Impl icitní	<i>aliter</i>	A	(kontext)	x	x	x	x	x	příslowečn é určení	x	x	zápor	x	x
110		v. 637	Impl icitní	<i>aliter</i>	A	(kontext)	x	kontext	x	x	x	příslowečn é určení	siet	x	x	x	"jiný"
111		v. 695	Impl icitní	standar d v širším kontext u	A	(kontext)	x	kontext	F	1	sg	přívlastek shodný	causa	quae	x	alia quae	"jiný"
112		v. 746	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	A	(hic)	x	M, 1sg, podmět	M	4	sg	předmět	firmiore m [amicum]	firmiozem	komp arativ	x	x
113		v. 750	Expl icitní	explicit ní	K	iusiurand um	qua m	N, 1/4 sg,	N	4	sg	přívlastek shodný	iusiurand um	x	x	x	

				standar d				podmět/ předmět									
1 1 4		v. 756	Impl icitní	standar d = mluvčí	A	(mluvčí: <i>ego</i>)	x	x	F	1	sg	podmět	x	ex hoc quaestu	x	x	"žádná jiná"
1 1 5		v. 765	Impl icitní	<i>aliter</i>	A	(kontext)	x	x	x	x	x	příslovečn é určení	facies	x	x	fac - facies	x
1 1 6		v. 776	Impl icitní	standar d = mluvčí	A	(mluvčí: <i>ego</i>)	x	1.os., F	F	1	pl	přívlastek shodný	meretric es	x	x	perfici o - facere	"žádná"
1 1 7		v. 811	Impl icitní	standar d v širším kontext u	A	(kontext)	x	kontext	N	4	sg	přívlastek shodný	nihil	x	zápor	x	"jen tohle"
1 1 8		v. 824	Impl icitní	standar d v širším kontext u	A	(kontext)	x	kontext	F	4	pl	přívlastek shodný	res	x	x	x	"cosi"
1 1 9		v. 834	Impl icitní	standar d = mluvčí	A	(mluvčí: <i>ego</i>)	x	x	F	1	pl	přívlastek shodný	meretric es	x	x	x	x
1 2 0		v. 844	Impl icitní	typ <i>alius et alius</i>	x	x	x	x	N+N	4+	sg +s	předmět+ předmět	x	x	zápor	aliud - aliud	"jinak"
	PLAU TUS																
		<i>Mena echmi</i>															
1 2 1		v. 73	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	A	(fabula)	x	F, 1sg, podmět	F	1	sg	podmět	x	x	x	haec urbs est - aliud oppid um	x

																	fiet; haec agitur fabula - alia agetu r
1 2 2		v. 73	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	A	(urbs)	x	F, 1sg, podmět	N	1	sg	podmět	oppidum	x	x		haec urbs est - aliud oppid um fiet; haec agitur fabula - alia agetur
1 2 3		v. 183	Impl icitní	standar d = mluvčí	A	(mluvčí: <i>ego</i>)	x	x	M	3	pl	přívlastek shodný	adscripti vis	x	x	x	x
1 2 4		v. 245	Impl icitní	<i>aliter</i>	A	(kontext)	x	x	x	x	x	příslowečn é určení	x	x	x		prae rea - aliter
1 2 5		v. 406	Impl icitní	standar d = mluvčí	K	(mluvčí: <i>me</i>)	x	4sg, předmět	M	4	sg	přívlastek shodný	homine m	x	x	x	x
1 2 6		v. 528	Impl icitní	<i>alius</i> ve výčtec h	A	(istuc)	x	N, 4sg, předmět	N	4	sg	předmět	x	x	x		istuc - aliud; si quid curari volet + quidq uid volet

	LUCR ETIUS																
		<i>De rerum natura I</i>															
136		v. 116	Impl icitní	standar d v širším kontext u	A	(kontext)	x	kontext	F	4	pl	přívlastek shodný	pecudes	x	x	x	"jiných"
137		v. 163	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	A	(armenta)	x	N, 4pl, podmět	F	1	pl	přívlastek shodný	pecudes	x		x	x
138		v. 263	X	typ <i>aliis aliud</i>	x	x	x	x	N+N/ M/F	1+ 6	sg +s g	podmět+p říslovečné určení	x	x	x	alit - alio	"jedno z druhého"
139		v. 280	Expl icitní	explicit ní standar d	K	VV: cum mollis aquae fertur	et	VV časová	F	6	sg	přívlastek shodný	ratione	x	zápor	x	"nejinak"
140		v. 358	X	typ <i>aliis aliud</i>	x	x	x	x	F+F/M /N	4+ 3	pl +p l	akuzativ v AKInf. + příslovečn é určení	x	x	x	<u>ali</u> s + <u>ali</u> s; <u>res</u> + <u>re</u> bus	"některé" + "jiné"
141		v. 375	Impl icitní	<i>alius</i> ve výčtec h	A	(latices, liquida, pisces)	x	výčet	F	4	pl	akuzativ v AkInf.	res	x	x	x	"ostatním "
142		v. 407	X	typ <i>aliis aliud</i>	x	x	x	x	N+M/ N	4+ 6	sg +s g	akuzativ v AKInf. + příslovečn é určení	x	x	x	alid - alio	

143		v. 441	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	A	(quid)	x	N, 4sg, předmět	M/F/N	6	pl	instrumen t	agentibu s	x	x	aut - aut - aut	"cizí"
144		v. 469	Impl icitní	typ <i>alius et alius</i>	x	x	x	x	N+N	4+	sg +s g	akuzativ v AkInf.+ak uzativ v AkInf.	x	eventum	x	aliud - aliud	"jedna" - "druhá"
145		v. 530	Impl icitní	specifi cké případy : adverbi ální použití	A	(kontext)	x	x	F	6	sg	přívlastek shodný	ratione	x	zápor	x	"jiný"
146		v. 549	Impl icitní	specifi cké případy : adverbi ální použití	A	(solida simplicit ate)	x	F, 6sg, instrum ent	F	6	sg	přívlastek shodný	ratione	x	zápor	x	"jedině proto"
147		v. 605	X	typ <i>alius et alius</i>	x	intenzifi kace	x	x	F+F	1+	pl +p l	přívlastek shodný+p řívlastek shodný	partes	similes + ex ordine	x	aliae - aliae	"další" - "další"
148		v. 665	Impl icitní	specifi cké případy : adverbi ální použití	A	(kontext)	x	x	F	6	sg	přívlastek shodný	ratione	x	x	x	"jiný"
149		v. 681	Impl icitní	specifi cké případy	A	(kontext)	x	x	F	1	sg	přívlastek shodný	quaedam	x	x	mutat o ordin	"druhá"

		<i>Proměny I</i>																
156			v. 18-19	X	typ <i>aliis</i> <i>aliud</i>	x	x	x	x	N+N	3+1	pl+s g	recipient + podmět	x	x	x	aliis - aliud	"všechno si"
157			v. 245	Impl icitní	<i>alius</i> ve výčte ch	A	(pars)	x	F, 1sg, podmět	M (generi cké)	1	pl	podmět	x	x	x	pars - alii	"ostatních"
158			v. 581	Impl icitní	<i>alius</i> ve výčte ch	A	(populifer Sperchios + inquietus Enipeus + Apidano sque senex + lenisque Amphrysos + Aeas)	x	M, 1sg, podmět	M	1	pl	podmět	amnes	qui	x	x	"jiné"
	LIVIUS																	
		<i>Ab urbe condita I</i>																
159			I.1	Impl icitní	typ <i>alius et</i> <i>alius</i>	x	x	x	x	M (generi cké)	1+1	pl+p l	podmět + podmět	x	x	x	alii - alii	"jedni"+"druzí"
160			I.3a	Impl icitní	standar d jako konkrét	A	(urbem)	x	F, 4sg, předmět	F	4	sg	předmět	novam	quae ab situ porrectae in dorso	x	x	"jiné"

					ní lexém									urbis Longa Alba appellata.				
1 6 1			I.3b	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	A	(Mezenti us + Etrusciq ue)	x	M, 1sg/pl, podmět	M	1	pl	přívlastek shodný	accolae	ulli	x	aut - aut	"jiní"
1 6 2			I.5a	X	typ <i>aliis</i> <i>aliud</i>	x	x	x	x	M+N	6(v AA) +6	pl +s g	ablative AA + přívlastek shodný	pastoribu s+itinere	iussis	x	aliis - alio	"každý"+ "jinou"
1 6 3			I.5b	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	A	(globo iuvenum)	x	M, 6sg, PU	F	6	sg	přívlastek shodný	manu	comparata	x	x	"jiným"
1 6 4			I.7a	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	A	(Remum)	x	M, 4sg, (podmět AkInf)	M (generi cké)	1	sg	podmět	quicumq ue	x	x	quicu mque alius; novos transil uisse muros - transil iet moeni a mea	"kdokoli"
1 6 5			I.7b	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	K	(Herculi)	x	M, 3sg, recipien t	M	3	pl	recipient	dis	x	x	Alban o - Graec o	x

166		I.7c	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	A	(foras)	x	adv., PU	F	4	sg	přívlastek shodný	partem	x	x	<u>ferren</u> t - <u>ferre</u>	"jinou"
167		I.8a	Impl icitní	standar d = mluvčí	K	(mluvčí: me)	x	4sg, předmět	M (generi cké)	1	pl	podmět	x	x	x	alii - me - eorum	"někteří"
168		I.8b	X	typ alius et alius	x	intenzifi kace	x	x	N+N	4+	pl +p l	přívlastek shodný+p řívlastek shodný	loca	x	x	alia - alia	"další"+" další"
169		I.9	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	A	(unam)	x	F, 4sg, (podmět AkInf)	F	4	pl	předmět	x	x	x	x	"jiné"
170		I.12a	Impl icitní	typ alius et alius	x	x	x	x	N+N	4+	sg +s g	akuzativ v AkInf+ak uzativ v AkInf	rapere+p ugrane	x	x	aliud - aliud	"něco jiného... nežli"
171		I.12b	Impl icitní	specifi cké případy : výčet s elipsou	A	([elipsa] Romani)	x	x (M, 1pl, podmět)	F	1	sg	přívlastek shodný	acies	Romana	x	Roma ni - alia Roma na acies	"jiný"
172		I.14	Impl icitní	standar d v širším kontext u	A	(kontext)	x	x	N	1	sg	přívlastek shodný	bellum	multo propius atque in ipsis prope portis; ortum	x	pax - bellu m	"jiná"
173		I.15	Impl icitní	standar d jako konkrét	K	(militum animis)	x	3pl, recipien t	M	4	pl	příslopečn é určení	x	x	x	x	x

181			I.25	X	typ <i>aliis</i> <i>aliud</i>	x	x	x	x	M+M	4+	1	sg +s g	přísllovečn é určení + podmět	x	x	x	duo - alium - alius	"jeden"+" druhým"
182			I.27a	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	A	(suae civitati)	x	F, 2sg, PU	M	4	pl	přívlastek shodný	populos	x	x	suae civitat i - alios popul os - suis	"jiné"	
183			I.27b	Impl icitní	typ <i>alius et</i> <i>alius</i>	x	x	x	x	M+M	1+	1	pl +p l	podmět + podmět	x	iactantes+ oppressi	x	alii - alii	"jedni"+" druzí"
184			I.27c	Impl icitní	standar d v širším kontext u	A	(kontext)	x	x	F	1	sg	přívlastek shodný	pugna	Romana	zápor	x	x	
185			I.28a	Impl icitní	specifi cké případy : adverbi ální použití	x	(kontext)	x	x	F	4	pl	přísllovečn é určení	x	x	x	unqua m - ante alias - ullo in bello - id proeli um	kdy	
186			I.28b	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	A	(Mettius)	x	M, 1sg, podmět	M (generi cké)	1	sg	podmět	x	x	x	x	"někdo jiný"	
187			I.28c	Impl icitní	specifi cké případy : adverbi	A	x	x	x	M/F/N	6	pl	přísllovečn é určení	x	x	x	x	"jinak"	

					ální použití													
1 8 8			I.29a	X	typ <i>aliis</i> <i>aliud</i>	x	x	x	x	M (generi cké)+ M (generi cké)	1+ 4	pl +p l	podmět + předmět	x	rogitantes+ x	x	alii - alios	"vzájemn ě mezi sebou"
1 8 9			I.29b	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	A	(contine ns agmen migranti um)	x	N, 1sg, podmět	M (generi cké) /N	2	pl	převlastek neshodný	cospectu s	x	x	x	"další"
1 9 0			I.31	Expl icitní	<i>aliter</i>	K	VV: cum grandine m venti glomerat am in terras agunt	qua m	VV časová	x	x	x	příslowečn é určení	x	x	zápor	x	"nejinak"
1 9 1			I.32	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	A	ei quem	x	M, 3sg, adresát	M	1	pl	podmět	x	x	x	<u>rogab</u> at - <u>rogab</u> antur	"druzí"
1 9 2			I.33	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	A	(flaminib us)	x	M, 3pl, recipien t	M	3	pl	recipient	sacerdoti bus	x	x	x	"jiným"
1 9 3			I.35	Impl icitní	standar d v širším kontext u	A	(kontext)	x	kontext	M	4	pl	převlastek neshodný	x	x	x	<u>in</u> regem <u>cum</u> omnib us - <u>erga</u>	"jiným"

																	um alia regis munia esse		
1 9 9			I.41c	X	typ <i>aliis</i> <i>aliud</i>	x	x	x	x	N+N	4+ 6	pl +p l	předmět + předmět	x	x	x	alia - aliis	"jedny"+ "jiných"	
2 0 0			I.42	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	A		(Veienti bus)	x	M, 6pl, předmět	M (generi cké)	6	pl	předmět	Etruscis	x	x	x	"jinými"
2 0 1			I.43	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	A		(duodeci m centurias)	x	F, 4pl, předmět	F	4	pl	předmět	centurias	tribus ab Romulo institutis	x	x	"jiných"
2 0 2			I.46	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	A		(Servius)	x	M, 1sg, podmět	M	1	sg	přívlastek shodný	quisqua m + rex	x	zápor	x	"jiný"
2 0 3			I.47a	Impl icitní	standar d jako konkrét ní lexém	A		(scelere)	x	M, 6sg, PU	N	4	sg	přívlastek shodný	scelus	x	x	ab sceler e - ad aliud scelus	"druhý"
2 0 4			I.47b	Impl icitní	<i>alius</i> ve výčtec h	A		(his)	x	M/F/N, 6pl, instrum ent	M/F/N	6	pl	instrumen	x	x	x	his - aliisqu e	"ještě jinými"
2 0 5			I.47c	Impl icitní	typ <i>alius et</i> <i>alius</i>	x	x	x	x	M (generi cké)+ M	1+ 1	pl +p l	podmět+p odmět	x	x	x	alii - alii	"jedni"+ "druzí"	

									(generické)								
206		I.49	Explicitní	explicitní standard	K	praedam	quam	F, 4sg, předmět	N	4	sg	předmět	nihil	x	zápor	x	"jiného"
207		I.50a	X	typ <i>aliis aliud</i>	x	x	x	x	M (generické)	1+4	pl+pl	podmět + předmět	qui+x	x	x	alii - alios	"jedni"+"druhými"
208		I.50b	Implicitní	<i>alius</i> ve výčtech	A	(haec)	x	N, 4pl, předmět	N	4	pl	předmět	x	pertinentia	x	haec - alia	"jiné"
209		I.53a	Implicitní	standard jako konkrétní lexém	A	(ea arte)	x	F, 6sg, instrument	M/F/N	6	pl	příslowecné určení	x	x	x	ea arte aequas <u>set</u> - in aliis offecis <u>set</u>	"jiných věcech"
210		I.53b	Implicitní	<i>alius</i> ve výčtech	A	(fundamentis templi iaciendis)	x	N, 6pl, předmět	N	6	pl	předmět	operibus	urbanis	x	x	"jinými"
211		I.53c	Implicitní	standard v širším kontextu	A	(in se ipsum postremo saeviturum)	x	M, 4sg, PU	N	1	pl	podmět	x	x	x	x	"nic jiného"
212		I.54a	Implicitní	standard v širším kontextu	A	(kontext)	x	x	F	6	pl	přívlastek shodný	rebus	x	x	x	"jiných"
213		I.54b	Implicitní	typ <i>alius et alius</i>	x	x	x	x	M+M	4+4	pl+pl	přívlastek shodný+p	primores	x	x	alios - alios	"některé z"

							habitos opere ab rege indignab antur											
2 2 0			I.59a	Impl icitní	<i>alius</i> ve výčtec h	A	(illos)	x	M, 4pl, předmět	M	4	sg	akuzativ v AkInf.	quemqua m	x	zápor	illos - alium	"jiný"
2 2 1			I.59b	Impl icitní	<i>alius</i> ve výčtec h	A	(his)	x	M/F/N, 6pl, instrum ent	M/F/N	6	pl	instrumen t	x	atrocioribu sque	komp arativ	his - aliis	"jiných"